

για το σώμα και τις επιθυμητικές μηχανές

Flesh Machine

▼ πέμπτο τεύχος ▼ φθινόπωρο 2008 ▼ όχι πάνω από τρία ευρώ ▼

Double lèvres d'un
cratère de forme ovale
les parties intérieures
sont en action : elle y
est excitée après quelques
jours de ses relevailles.

JL
Q

Motte garnie avec nos
frises

matrice.

Age pour concevoir.

έρβριο και υπέρηχοι ☹️ θυράται κανείς τη γρίνη των νουηλεκίων; ☹️ sensory deprivation tanks ☹️ η μύγα τα εκατά κι η καθα(ι)ότητα ☹️ sex text ☹️ κατάδοση στη γαλλική επανάσταση ☹️ επιθυρία και νδονή: deleuze vs foucault ☹️ αγριάνθρωποι

Ονειρεύομαι μια κριτική που
δεν θα προσπαθεί να κρίνει μα να
παράγει ένα έργο, μια πρόταση,
μια ιδέα μέσα στη ζωή - να ανάβει
φωτιές, να βλέπει το χορτάρι να
μεγαλώνει, να ακούει τον άνεμο,
να πιάνει τον αφρό των κυμάτων
και να τον σκορπά. Να
πολλαπλασιάζει όχι τις κρίσεις μα
τους τρόπους ύπαρξης, να τους
ξυπνάει, να τους σέρνει έξω από
τα κρεβάτια τους. Να φέρει την
αστραπή της πιθανής καταιγίδας

(Michel Foucault, 1973)



Εμβρυακή κουρτούρα

η υπερηχητική απεικόνιση και η μορφοποίηση του ανδρικού

Mahmut Mutman & Ersan Ocak

Το κείμενο αυτό, το οποίο παρουσιάζουμε με σημαντικές περικοπές για τις ανάγκες της εκδόσης, εκδόθηκε στο 45ο τεύχος του περιοδικού *Radical Philosophy* (Γενάρης-Φλεβάρης 2008). Σε αυτό, δύο φιλόσοφοι από την Istanbul, ο Mutman και ο Ocak, ασκούν μια συντριπτική κριτική στον γυναικολογικό τεχνο-λόγο των υ-

πέρηχων έχοντας ως βάση την ανάλυση του Μισέλ Φουκώ για το ιατρικό βλέμμα, δίχως να λείπουν ορισμένες ντεμπορικές αναφορές σχετικά με την πολιτική της εικόνας και το θέαμα. Το *Flesh Machine* θεωρεί κεντρικής πολιτικής σημασίας την ιατρικοποίηση του σώματος η οποία ιστορικά περνάει πρωτίστως από την εξουσια-

στική θέσμιση του γυναικείου φύλου. Πιστεύουμε πως η συνδυαστική ανάγνωση του παρόντος άρθρου με τα κείμενα του Φουκώ σχετικά με την βιοπολιτική, αλλά και με την ανάλυση του Ρομπέρτ Καστέλ γύρω από το δόγμα του ρίσκου συμβάλλει στην ανταγωνιστική κατανόηση αυτής της νέας τεχνολογίας εξουσίας: της πρόληψης.

ΑΝ Η ΙΑΤΡΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ εξαρχής μια καθοριστική διάσταση της νεωτερικότητας, έχει φτάσει σε ένα νέο επίπεδο μέσω της επινόησης των υπέρηχων και της απεικόνισης του ανθρώπινου εμβρύου μέσα στη μήτρα. Η χρήση υπερηχητικής απεικόνισης έχει γίνει πια ρουτίνα στο βίωμα της εγκυμοσύνης στις σύγχρονες μητροπόλεις. Το να κοιτάξεις την εικόνα του εμβρύου και των οργάνων του, τις στάσεις του και τις κινήσεις του έχει καταστεί μια οικογενειακή τελετή κυριαρχούμενη από τον ιατρικό μηχανισμό και τους φορείς του, γιαιτρούς ή άλλους ιατρικούς πρακτικούς. Παράλληλα με την ταχύτατη ανάπτυξη αυτής της τεχνολογικής και θεσμικής πρακτικής στα μαιευτήρια, παρατηρείται ένας πολλαπλασιασμός των εικόνων εμβρύου και στη δημόσια σφαίρα. Όπως το θέτει η Barbara Duden, "μας έχουν κυκλώσει τα έμβρυα". Η πληθώρα εικόνων εμβρύων και η φωτογραφική τους χρήση στην διαφήμιση, σε κείμενα σχετικά με την υγεία, κοκ, με κάθε δυνατή μιντιακή μορφή ίσως να μας τυφλώνουν, εμποδίζοντάς μας να δούμε πως η υπερηχητική απεικόνιση εμβρύων αποτελεί μια πολύ συγκεκριμένη μορφή εικόνας η οποία παράγεται υπό ορισμένες θεσμικές συνθήκες από μια πολύ πολύπλοκη τεχνολογία. Ποια είναι λοιπόν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά αυτής της εικόνας; Ποιες είναι οι τεχνολογικές και θεσμικές διαδικασίες που την παράγουν; Ποιες είναι οι πολιτικές και εθνικές της συνέπειες; Χρησιμοποιώντας την έννοια του Φουκώ περί του ιατρικού βλέμματος προσεγγί-

ζουμε την μαιευτική ως ένα βιοπολιτικό καθεστώς, μια πειθαρχία του ορατού και του διαρθρωμένου η οποία εξαρτάται από ορισμένες θεσμικές και τεχνολογικές διαδικασίες παράγοντας και κατανέμοντας τόσο τα ατομικά, όσο και τα κοινωνικά σώματα.

Το ιατρικό βλέμμα

Οι υπέρηχοι αποτελούν μια σχετικά πρόσφατη επινόηση στο πεδίο που ο Φουκώ αποκάλυψε ιατρικό βλέμμα. Δεν πρόκειται για κάποιο ουδέτερο επιστημονικό βλέμμα, μα για ένα πολύπλοκο αντιληπτικό-γλωσσολογικό μόρφωμα το οποίο καθιστά το αόρατο παθολογικό σώμα ορατό και αναγνώσιμο μέσω της επιστράτευσης πολλαπλών αισθήσεων. Το ιατρικό βλέμμα προϋποθέτει μια νέα έννοια της παθολογίας, καθώς και μια μετατόπιση στον χώρο του θανάτου μέσα στην ιατρική. Μέσα από μια σειρά μετασχηματισμών, αναδύθηκε στην ευρώπη μια νέα έννοια της ασθένειας εννοούμενη υπό τους όρους της πολύπλοκης έννοιας της παθολογικής ζωής (η οποία αντικατέστησε αυτή της ασθένειας ως επίθεση στη ζωή από τα έξω), και ενός νέου είδους σημείου - του ανατομικο-κλινικού σημείου, το οποίο δεν αποτελεί απλά ένα σύμπτωμα, μα ένα οριακό, περιορισμένο και μη-αντιληπτό σημείο, που τέμνει διαγωνίως το ορατό σώμα της ασθένειας.

Οι σχετικές νέες μέθοδοι όρασης ακοής και αφής επιχείρησαν να διαβάσουν προβολικά τα σημεία της ασθένειας, να τοποθετήσουν την ασθένεια μέσα στο σώμα του/ τις ασθενούς. Τα σημεία προ-

έβαλαν μια ανατομικο-κλινική σειρά πάνω στο ζωντανό σώμα - και ο στόχος της ιατρικής ήταν πια να αναλύσει τις σειρές και να χαρτογραφήσει το βάθος του σώματος. Η επινόηση του σπηθοσκοπίου αποδείχθηκε στρατηγική για αυτή τη διαδικασία. Η έννοια του "βλέμματος" άρχισε να αναφέρεται σε ένα πολλαπλό και πολύπλοκο αισθητηριακό πεδίο, το οποίο ο Φουκώ περιγράφει ως το νέο αντιληπτικό παράδειγμα οριζόμενο απ' την τριάδα όραση/ αφή/ ακοή. Αυτή η νέα πολύπλοκη οργάνωση κατέστησε εφικτό τον εντοπισμό μιας αόρατης χωρικότητας. Κατά συνέπεια, το ιατρικό βλέμμα αποκτάει πια μια πολυαισθητηριακή δομή - είναι ένα βλέμμα που αγγίζει, ακούει, μα το οποίο, πάνω απ' όλα δεν χρειάζεται να βλέπει κατ' ανάγκη μέσω της όρασης.

Μιας και το ζητούμενο δεν μπορεί να γίνει οπτικά ορατό, διότι βρίσκεται κάτω από το κατώφλι της ορατότητας, το βλέμμα πρέπει να αγγίξει και να ακούσει το σώμα - να το κάνει εικονικό. Τα δύο βήματα εξαγνισμού του βλέμματος από την όραση και η μετατροπή του σε προβολικό υποστηρίχθηκαν από μια μοναδική, κρυφή διαδικασία κατά την οποία το βλέμμα ομογενοποιεί την αισθητηριακή πολυπλοκότητα. Το βλέμμα είναι ηγεμονικό στο βαθμό που παρέχει την αρχή της παραγωγής της ορατότητας και της κατανόησης νέων αντικειμένων όπως οι τομές των ιστών. Αφού εγκαθιδρυθεί η ηγεμονία του βλέμματος πάνω στις υπόλοιπες αισθήσεις, ο ιατρικός λόγος μπορεί να παράγει τις αποφάνσεις του.



Στην ερμηνεία του έργου του Φουκώ, ο Ντελέζ υποστηρίζει ότι παρόλο που το ορατό και το έλλογο μπορεί να συμπίπτουν σε ορισμένα σημεία και να μορφοποιούν *strata*, ανήκουν ωστόσο σε διαφορετική τάξη πραγμάτων. Εάν ένα *stratum* το οποίο έχει μορφοποιηθεί από την διασταύρωση του ορατού και της απόφανσης "διασχιστεί και θεσμιθεί από μια κεντρική αρχαιολογική τομή", αυτό συμβαίνει διότι το πεδίο του "αισθητού" είναι ήδη αναπόσπαστα πολλαπλό και πολύπλοκο. Υπάρχει μια ποιότητα του γίνονται-διαρθρωμένου και του γίνονται-κατανοητός σε αυτό που ο Φουκώ ονόμασε "άμεσα αισθητό" ως ορατό. Υπό αυτή την έννοια, ο Φουκώ υπογραμμίζει πως η πολυαισθητηριακή αντίληψη αποτελεί ένα προοίμιο του θριάμβου του βλέμματος. Η ακοή και η αφή θεωρούνται απλά συμπληρωματικές. Μόνο μέσα στον θάνατο πραγματοποιείται ο θρίαμβος του κυριαρχικού βλέμματος, με το να "καθιστά αληθή την απαστράπτουσα παρουσία του ορατού" μέσω της νεκροψίας. Το παλκοσενικό της ζωής είναι αδιαχώριστο από τον θάνατο: ο Φουκώ το ονομάζει αυτό "αόρατη ορατότητα". Είναι "η δομή...που προστάζει την κλινική ανατομία κι ολόκληρη την ιατρική που προκύπτει από αυτήν. Η "δομή" κυβερνά τις ίδιες τις πολυαισθητηριακές και ετερογενείς δυνάμεις της μέσω των οποίων το αόρατο γίνεται ορατό, νοητό και προσβάσιμο. Είναι αυτή η δομή η οποία τόσο κυβερνά όσο κι αναπαράγεται από την τεχνολογία της υπερηχητικής απεικόνισης.

Το γυναικολογικό καθεστώς

Η πρώτη πραγματική ρήξη στην εμβρυακή απεικόνιση συντελείται με τη χρήση των υπέρηχων κατά τη δεκαετία του '60. Η μακρά ιστορία των υπέρηχων ως τεχνολογία έχει ως αφετηρία την ανακάλυψη των ηχητικών κυμάτων, και πιο συγκεκριμένα των υψηλής συχνότητας μη-ακροάσιμων ήχων και των ηχών τους, στη φυσική του 19ου αιώνα. Στη συνέχεια, η ανάπτυξη μαθηματικών και φυσικών θεωριών του ήχου οδήγησαν σε έναν αριθμό εξελίξεων στη χρήση των ηχητικών κυμάτων, πχ στη ναυσιπλοΐα, στα ραντάρ, στους αισθητήρες μεταλλικής ροής. Ήταν ο σκωτσέζος επιστήμονας Ian Donald που συνειδητοποίησε τη δυναμική του σόναρ στην απεικόνιση του εμβρύου, και ο οποίος πρώτη φορά το εφάρμοσε στο πεδίο της γυναικολογίας.

Η υπερηχητική ή "ηχογραφική" εικόνα του εμβρύου μπορεί απλά να περιγραφεί ως ένα περίγραμμα ηχούς ενός μη-ακροάσιμου "ήχου". Ο μετασχηματιστής της μηχανής των υπέρηχων παράγει ένα μη ακροάσιμο ηχητικό κύμα το οποίο το στέλνει μέσα στη μήτρα μέσω της κοιλια-

κής επιφάνειας. Το σώμα επιστρέφει τον ήχο ως ηχώ. Το ηχητικό κύμα διαπερνά το σώμα κι αντανακλάται με διαφορετική ένταση ανάλογα με την πυκνότητα των ιστών της μήτρας και του εμβρύου. Αυτή η ηχώ δονεί τα στοιχεία του μετασχηματιστή στο μηχάνημα όπου μετατρέπονται σε ηλεκτρικούς παλμούς. Οι ηλεκτρικοί παλμοί στέλλονται στην υπερηχητική μηχανή, επεξεργάζονται και μετατρέπονται σε μια εικόνα πάνω στο μόνιτορ. Πιο επακριβώς, τα *data* που παράγονται από την ηχώ του σώματος επεξεργάζονται ώστε να εντοπίσουν και να καθορίσουν το επίπεδο φωτεινότητας κάθε *pixel* στην οθόνη. Η εικόνα εμφανίζεται στην οθόνη ως μια συνολική εικόνα φωτεινών *pixels*.

Χαρακτηριζόμενη συχνά ως "μη-παρεμβατική" τεχνολογία, η υπερηχητική απεικόνιση αποτελεί μια προηγμένη στιγμή της "εργαλειακής μεσολάβησης" που παρέχει την απαραίτητη "ηθική απόσταση", ενώ παράλληλα "φιξάρει" την εικόνα του ό,τι συμβαίνει πολύ κάτω από τη ορατή περιοχή", όπως έγραφε ο Φουκώ σχετικά με την πολύ γνωστή περιγραφή του προκατόχου των υπέρηχων, του σπηθσκοπίου. Ως ένα πρόσφατο συμβάν της ιατρικής γνώσης, η υπερηχητική απεικόνιση μας παρέχει μια ζωντανή, κινούμενη επί οθόνης εικόνα αυτού που η Cathryn Vaseleu στο δοκίμιο της για την ενδοσκοπηση έχει ονομάσει "η ίδια η ζωή". Μεγεθύνει το γυναικολογικό σώμα της γνώσης με το να προεκτείνει την δυνατότητα παρατήρησης μέτρησης και υπολογισμού. Αυτή η επέκταση των *data* έχει οδηγήσει στην διαμόρφωση μιας νέας πειθαρχίας: της "εμβρυολογίας". Η εμβρυολογία βασίζεται στην δυνατότητα ταυτοποίησης παθολογιών και ανωμαλιών στη βάση πληροφοριών οι οποίες παρέχονται από την υπερηχητική απεικόνιση του εμβρύου. Το έμβρυο αντιμετωπίζεται σαν ένας μικρός άνθρωπος, ένα αγέννητο ακόμα μωρό. Προς αναζήτηση του ανατομικο-κλινικού σημείου, οι ιατρικοί πρακτικοί διασχίζουν το σώμα του εμβρύου, ή το οπτικό κείμενο το οποίο αυτό μας παρέχει, και καταγράφουν την ηλικία, το μέγεθος του "κεφαλιού του" (κεφαλομετρία), ή της "ρινικής του δομής", καθώς και την υπολογισμένη ημερομηνία της γέννας. Διάφορες άλλες μετρήσεις δημιουργούν ένα εκτενές αρχείο του σώματος προς αναζήτηση πιθανών παθολογιών, πχ ανωμαλίες στη καρδιά ή στα νεφρά. Όπως έχει καταδείξει η σχολαστική μελέτη της Lisa Mitchell, "το τι μπορεί να δει κανείς μέσα από αυτό το παράθυρο αποτελεί αντικείμενο ποικίλων απόψεων: το στάδιο της ανάπτυξης του εμβρύου, εκατοντάδες παθολογίες, το φύλο του εμβρύου από την ενδέκατη κιάλας βδομάδα, τον ύπνο του εμβρύου, τις δρα-

στηριότητες ανάπαυσης και δράσης", α-κόμα και "εμβρυακό αυνανισμό" - τόσο "εμβρυακή συμπεριφορά" ώστε να αρχίσει κανείς να ασκεί μια "εμβρυακή ψυχανάλυση". Για κάποιες περιπτώσεις, η ενδομήτρια χειρουργική επί του εμβρύου είναι σήμερα εφικτή. Πρόσφατες μελέτες μιλάνε για τρισδιάστατες εικόνες που δείχνουν το έμβρυο να "περπατάει". Η διάγνωση της εμβρυακής πλατυποδίας δεν απέχει πολύ. Δεδομένου ότι το περπάτημα απαιτεί έναν ελάχιστο συντονισμό κινήσεων, ο οποίος στην πραγματικότητα μπορεί να επιτευχθεί μονάχα αρκετούς μήνες μετά την γέννα, μπορούμε να δούμε πως η τρισδιάστατη υπερηχητική απεικόνιση διευκόλυνε την εκμετάλλευση τέτοιων εικασιών από ένα νέο λόγο στον χώρο του οποίου είναι όλο και πιο δύσκολο να διακρίνει κανείς τα όρια της επιστήμης και της φαντασίας. Έτσι λοιπόν, η εμβρυολογία γιγαντώνει την ιατρική φαντασίωση σχετικά με τον έλεγχο των παρεκκλίσεων και των μοναδικότητων του σώματος κατά την ίδια την διαδικασία ανάδυσής και μορφοποίησής της.

Είναι ξεκάθαρο πως αυτό δεν είναι ένα ζήτημα ιδεολογίας με την όποια απλή έννοια της λέξης. Διότι με το που γίνεται προσβάσιμα το οπτικό κείμενο και τα data, η εικόνα έχει ήδη εξατομικευτεί: μια περίπτωση κι ένα αρχείο-φάκελος δημιουργούνται πριν ακόμα γεννηθεί το παιδί. Το έμβρυο αποτελεί έτσι έναν αγέννητο ασθενή/ άτομο, έτσι τουλάχιστον το αντιμετωπίζουν, με όλες του τις μοναδικότητες και τις παρεκκλίσεις. Αν ο Φουκώ μας έδειξε πως το νεωτερικό άτομο παράγεται από πειθαρχικές τεχνολογίες καθώς κι από τον ορισμό του παθολογικού και του ανώμαλου, τούτη η πειθαρχική παραγωγή φτάνει σήμερα και στην προγενετήσια περίοδο, πριν τη βιολογική γέννηση του ατόμου.

Το οπτικό κείμενο και τα data τα οποία παράγει η εικόνα του εμβρύου παρέχουν μια ορατή μορφή. Μα τι είναι η "εικόνα" εδώ πέρα; Πότε αρχίζουμε να "την" βλέπουμε; Και τι ακριβώς βλέπουμε; Ένα έμβρυο; Ένα παιδί; Έναν μικρό άνθρωπο; Υπάρχει ένας όλο και μεγαλύτερος όγκος κειμένων σχετικά με την προβληματική φύση των ορίων μεταξύ του ανθρώπινου και του μη-ανθρώπινου, της ζωής και της μη-ζωής (η ιατρική φιλολογία μιλάει συχνά για "την αρχή της ζωής"). Το πρόβλημα είναι παράλληλα βιολογικό, ιατρικό, νομικό και πολιτικό. Η έκτρωση είναι ένα από τα πράγματα που διακυβεύονται εδώ, καθώς τα εμβρυολογικά επιχειρήματα χρησιμοποιούνται και κακοποιούνται συχνά από υποτιθέμενο κίνημα υπέρ-της-ζωής. Σε αυτό το κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον,

η επιθυμία να δει κανείς το έμβρυο αποτελεί μια επιθυμία να συλλάβει την ίδια τη στιγμή της γέννησης του ανθρώπου, ή μάλλον, το γεγονός της γέννας ως τη γένεση ή τον σχηματισμό της ανθρώπινης μορφής όπως γίνεται νοητή υπό τους όρους τόσο του ορατού όσο και της μορφολογίας του. Αυτό αποτελεί μέρος μιας διαδικασίας αφήγηματοποίησης στην οποία εμπλέκεται μια πληθώρα λόγων (ιατρικών, βιολογικών, οικολογικών, κοκ). Η ανάγνωση αυτού του ορατού κειμένου αρχίζει με την αναγνώριση της μορφής πάνω στο μόνιτορ. Αυτή η ταυτοποίηση έχει ως συνθήκη έναν διαχωρισμό: το έμβρυο απομονώνεται από την γυναικεία μήτρα, η οποία θεωρείται απλά ως κάδρο ή περίγραμμα, κι αφήνεται "απ' έξω". Η διάκριση και η αυτονομία αυτού που θα αποκαλέσουμε "πρωταρχική ανθρώπινη μορφή" επιτυγχάνεται μέσω της απόδοσης σε αυτήν ενός σχήματος, ενός Gestalt.

Ορισμένα χαρακτηριστικά αυτής της σκηνης αναγνώρισης πρέπει να ξεκαθαριστούν. Πρώτον, σε αντίθεση με τις συνηθισμένες γυναικολογικές εξετάσεις, μπορούν να είναι παρόντες και τρίτοι. Η παρουσία τρίτων διευκολύνει την αντίληψη του εμβρύου ως νέο μέλος της οικογένειας. Δεύτερον, η σκηνή κυριαρχείται από τον λόγο του ιατρικού πρακτικού, του οποίου στόχος είναι η ταυτοποίηση της εικόνας, η επεξήγηση των λεπτομερειών της στην έγκυο καθώς και σε όσους/ες την συνοδεύουν: η απόδοση μιας ιατρικής αναφοράς σχετικά με την ανάπτυξη του εμβρύου. Η όλη διαδικασία μπορεί να περιγραφεί ως παιδαγωγική για όσους υποτίθεται πως είναι ιατρικά και τεχνολογικά ακατάρτιστοι, και συνεπώς πρέπει να εκπαιδευτούν να "δουν" την εικόνα με το να ταυτοποιήσει κάποιος για αυτούς το έμβρυο. Είναι επίσης παιδαγωγική υπό την έννοια ότι αποτελεί μια διαδικασία ορθολογικοποίησης: η κλινική πληροφορία υποτίθεται πως διευκολύνει την ορθολογική λήψη αποφάσεων των γονέων κατά τη διάρκεια μιας κατά τ' άλλα συναισθηματικά φορτισμένης σκηνής. Μέσω αλληπάλληλων σκαναρισμάτων ο/η ειδικός ταυτοποιεί το έμβρυο για χάρη του αδαούς κοινού, και μετράει τα διάφορα μέρη κι όργανα (δάχτυλα, μύτη, γεννητικά όργανα) καθώς αναπτύσσονται από το ένα στάδιο στο άλλο. Καθ' όλη τη διαδικασία, το βλέμμα του αδαούς κοινού καθίσταται ένα βλέμμα εντυπωσιασμού, καθηλωμένο ολοκληρωτικά στην εικόνα, καθώς η σταδιακή ανάδυση της ανθρώπινης μορφής οικοδομεί τις προσδοκίες τους για αυτήν.

Μέσα στα πλαίσια μιας άλλης ιατρικής τεχνολογίας απεικόνισης, της ενδο-

σκόπησης, η Cathryn Vasselau υποστηρίζει ότι αυτό το ενθουσιασμένο βλέμμα εξηγείται καλύτερα μέσω της αισθητικής της αποσβόλωσης παρά του ρεαλισμού ή της ηδονοβλεψίας, καθώς η αναδυόμενη εικόνα υπόκειται στο παιχνίδι της επίδειξης και της αποκάλυψης. Η Vasselau υποστηρίζει επιπλέον πως η εμπειρία του να δεις το σκοτεινό σου βάθος παράγει μια στιγμή βέρτιγκο, ζάλης, και πως η εικόνα αποτελεί ένα προσομοίωμα με την Ντελεζιανή έννοια της λέξης, μια εικόνα που "περιέχει μέσα στο δόκανο του υποτιθέμενου βάθους της μια διαφορετική οπτική γωνία - μια οπτική γωνία η οποία ενσωματώνει τον θεατή ως μέρος της αποπροσομοίωσής της". Το ιατρικό βλέμμα λειτουργεί, εν μέρη ώστε να διατηρεί τούτη την ενσάρκωση υπό έλεγχο - αυτό είναι το νόημα της ορθολογικοποίησης. Ο ιατρικός πρακτικός, κατ' εξοχήν φιγούρα αυτού του ελέγχου, αποτελεί έτσι τόσο έναν ιατρικό ειδικό, όσο και έναν ηθικό οδηγό.

Ταυτόχρονα, ο ενθουσιασμός αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της υπερηχητικής εικόνας του εμβρύου. Στην πραγματικότητα, παίζει διαφορετικό και μεγαλύτερο ρόλο, καθώς η εικόνα του εμβρύου δεν αποτελεί απλά εικόνα ενός οργάνου, μα ενός αναπτυσσόμενου οργανικού συνόλου του οποίου η ορατότητα περιλαμβάνει και τον χρόνο: το Gestalt της αναδύεται ως μια προσδοκούμενη προβαλλόμενη εντελής μορφή. Η τελεολογική αναδίπλωση της ολότητας της πρωταρχικής ανθρώπινης μορφής συνεπάγεται την προϋπόθεση ενός ιδανικού ή μιας νόρμας - του υγιούς, κανονικού μωρού. Η ιδανικότητα κι η ορατότητα είναι εδώ αδιαχώριστες μεταξή τους. Η απομόνωση του εμβρύου από το γυναικείο σώμα στο οποίο βρίσκεται, αλλά κι η ταυτοποίησή του μέσω της οπτικοποίησης ως ξεχωριστή μονάδα καθοδηγούνται από το λόγο του ιατρικού ειδικού ο οποίος κατευθύνει το βλέμμα των γονιών κατά μήκος του περιγράμματος της μορφής. Γι' αυτόν το λόγο, η όλη οργάνωση του πεδίου του λόγου παίζει έναν σημαντικό ρόλο. Μόνο κατά την εξέταση του εμβρύου, δεν γίνεται καμία σχεδόν αναφορά στο σώμα της γυναίκας. Κατά μια ξεχωριστή διαδικασία, η προσοχή στρέφεται στην φυσική κατάσταση της γυναίκας και μπορεί να της δοθεί μια ειδική δίαιτα ή άλλες οδηγίες από τον/την γιατρό κατά την παραδοσιακή πειθαρχική του/της λειτουργία.

Υπάρχουν λοιπόν δύο πλευρές της γυναικολογικής εξέτασης σήμερα: η εξέταση του εμβρύου και η πειθαρχική διακυβέρνηση της εγκύου. Μια προφανής συνέπεια της αποκαλούμενης "επανάστασης των υπέρηχων" είναι η αποδυ-

νάμωση της θέσης της εγκύου, καθώς η προφορική της αναφορά έχει καταστεί πολύ λιγότερο σημαντική απ' ό,τι άλλοτε. Όπως παρατηρεί η Ann Oakley, η ανάπτυξη της γυναικολογικής απεικόνισης:

επιτρέπει στους/ στις γυναικόλογους να ξεφορτωθούν της μητέρες ως μεσάζουσες, ως αναγκαίους πληροφοριοδότες σχετικά με την κατάσταση του εμβρύου. Είναι τώρα εφικτό να αποκτηθεί μια άμεση επαφή με το έμβρυο, μια λεπτομερής γνώση της φυσιολογίας και της προσωπικότητάς του πριν την επίσημη μετάβαση του στην κατάσταση του προσώπου - την γέννα.

Ενώ η αξία της προφορικής αναφοράς της εγκύου έχει πολιτική σημασία υπό την έννοια της κοινωνικής δόμησης της σεξουαλικής διαφοράς, παρά ως μια απλή έκφραση ενός βιώματος, η "άμεση επαφή με το έμβρυο" δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κυριολεκτική αφού το ζητούμενο παραμένει η ταξινόμηση του ορατού και του διαρθρωμένου. Αξίζει να υπογραμμίσουμε αυτές τις λεπτομέρειες ώστε να προλάβουμε την όποια κούφια επιχειρηματολογία που αντιπαραθέτει απλοϊκά το "γυναικείο βίωμα" με μια αλλοτριωτική θεσμική και τεχνολογική εξουσία. Δίχως αμφιβολία, το γυναικείο σώμα και ο λόγος της γυναίκας υπόκεινται στον έλεγχο του ιατρικού κατεστημένου, μα η οποιαδήποτε αναφορά στο "βίωμα" πρέπει να λάβει υπ' όψιν της την ιστορική και πολιτισμική θέσμιση αυτού του βιώματος, κι όχι απλά να το αντιπαραθέσει με την αφηρημένη σφαίρα της ιατρικής γνώσης. Το βλέμμα της εγκύου επί του εμβρύου στο μόνιτορ αποτελεί καθαυτό μια ιδιαίτερη μορφή βιώματος η οποία αξίζει να αναλυθεί.

Το έμβρυο ως εθικο-πολιτική φιγούρα

Η παραγωγή του εμβρύου ως "πρωταρχική ανθρώπινη μορφή" αποτελεί στρατηγικό στοιχείο του γυναικολογικού καθεστώτος, ως ένα επιστημονικό, αισθητικό και εθικο-πολιτικό μόρφωμα. Η μορφοποίηση του εμβρύου ως πρωταρχική ανθρώπινη μορφή έχει μακρά ιστορία, την οποία έχει πολύ καλά τεκμηριώσει η Karen Newman στο βιβλίο της Εμβρυακές Στάσεις [Fetal Positions]. Όμως η ανάπτυξη της σύγχρονης τεχνολογίας της έχει προσδώσει νέες κρίσιμες διαστάσεις. Η υπερηχητική απεικόνιση δεν αποτελεί απλά μια συνέχεια της παράδοσης που ξεκινά με το σχέδιο ενός μικρού ανθρώπου μέσα στη μήτρα. Αποτελεί αντιθέτως μια διαφορετική μορφή σχετικά με τον τρόπο που εγγράφεται, αλλά και που ασκεί την δύναμή

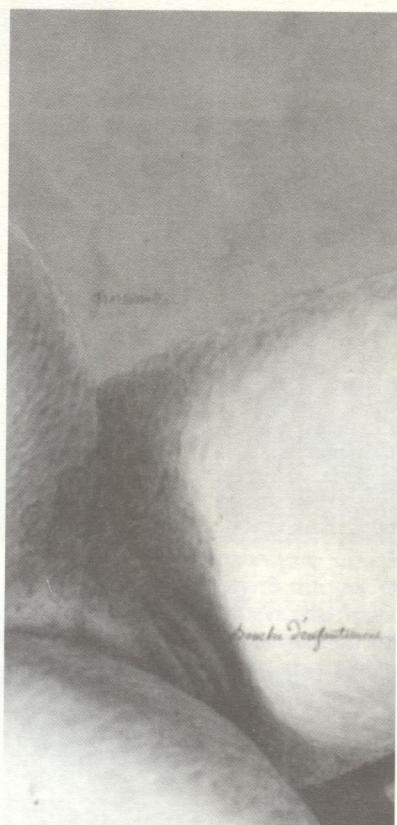
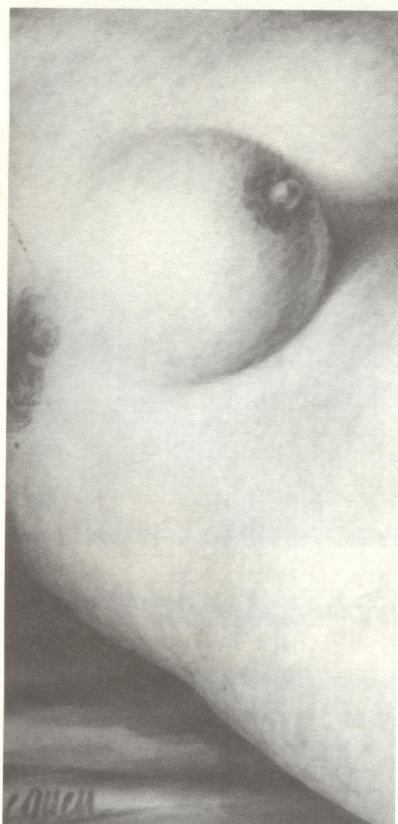
της. Ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της κάμερας οπτικών ινών, το έμβρυο αποτελεί πια ένα φωτογραφικό στοιχείο αναφοράς [photographic referent] "όχι το προαιρετικά πραγματικό αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται μια εικόνα ή ένα σημείο, μα το αναγκαία πραγματικό αντικείμενο το οποίο βρίσκεται μπροστά στον φακό". Όταν αυτό το σημεινόμενο είναι ζωντανό, όπως στην περίπτωση της υπερηχητικής απεικόνισης, τούτος ο κανόνας δεν αλλάζει, μα αντιθέτως αποκτά ακόμα μεγαλύτερο κύρος ως η εικονικότητα ή η φαντασματικότητα της ίδιας της ζωής.

Πριν την ανάπτυξη των οπτικών ινών, το έμβρυο ως πρωταρχική ανθρώπινη μορφή πρωτοεμφανίστηκε στην πρωτοποριακή δουλειά του φωτογράφου Lennart Nilsson. Σαν να ήθελε να επιβεβαιώσει πως ο θάνατος είναι αυτός που κυβερνάει τον ιατρικό χώρο του σώματος, ο Nilsson ξεκίνησε τη δουλειά του με νεκρά έμβρυα. Η διάσημη πρώτη φωτογραφία του εμφανίστηκε στο εξώφυλλο του Life το 1965 με το τίτλο "Δράμα της Ζωής πριν την Γέννα" [Drama of Life before Birth]. Τούτη η εικόνα ενός νεκρού εμβρύου σε φωτογραφικό περιβάλλον, στις εξιδανικευμένες συνθήκες του στούντιο, μας δίνει το πρώτο εικονικό καθάρισμα της πρωταρχικής ανθρώπινης μορφής στη σύγχρονη φωτογραφία. Ο μικρός άνθρωπος μοιάζει να είναι ζωντανός, σε όρθια θέση μέσα στον αμνιακό σάκο με ένα σκούρο φόντο. Το κοντράστ τόσο ανάμεσα στο σκοτεινό φόντο που μοιάζει με το διάστημα και στον διάφανο αμνιακό σάκο, όσο και ανάμεσα στον τελευταίο και στο όρθιο έμβρυο, βοηθούν να παραχθεί η εικόνα του μικρού ανθρώπου ως διακριτή και ζωτική μορφή ζωής. Το κεφάλι του είναι στριμμένο αριστερά, τα χέρια και τα πόδια του είναι διπλωμένα. Ο ομφάλιος λώρος προεκτείνεται έξω από τον αμνιακό σάκο. Αυτή η μορφή θα ονομαστεί αργότερα, πολύ ταιριαστά, "μικρός αστροναύτης". Παραδόξως η φωτογραφία αυτή αποτελεί ταυτόχρονα την πρώτη ορατή απόδειξη του διαχωρισμού, της απομόνωσης του εμβρύου από το βιοτικό του περιβάλλον, δηλαδή από το σώμα της εγκύου.

Με τη βοήθεια των οπτικών ινών, ο Nilsson ανέπτυξε την τεχνική του κι απέκτησε ένα ευρύ κοινό. Η διάσημη συλλογή του "Ένα Παιδί Γεννιέται" [A Child is Born] έχει ως υπότιτλο "δραματικές και νέες φωτογραφίες της ζωής πριν την γέννα". Βέβαια, οι φωτογραφίες που παίρνονται με κάμερα οπτικών ινών δεν είναι όμοιες με εκείνες που παράγονται με την υπερηχητική απεικόνιση. Μα οι δύο τύποι εικόνων διαδρούν πολιτισμικά

και θεοπίζουν αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε εμβρυακή διακειμενικότητα. Όπως το θέτει η Rayna Rapp, "οι εικόνες του εμβρύου...ρίχνουν μια σκιά πολύ πέρα από το γυναικολογικό θάλαμο". Είμαστε μάρτυρες μιας θεαματικοποίησης του εμβρύου. Το θέαμα του εμβρύου ενισχύει την αντίληψή του ως μικρού ανθρώπου, ως ζωντανού ατόμου και ως ζωτικής οργανικής μορφής. Οι τίτλοι της πρώτης φωτογραφίας του Nilsson και το ύστερο βιβλίο του δραματοποιούν τη σκηνή, το θέατρο του σχηματισμού της ανθρώπινης μορφής ως ατομική πορεία, ως ατομικό δράμα. Η αινιγματική και πανίσχυρη μεταφορά περί "ζωής πριν την γέννα" σημειοδοτεί τούτη την ιατρικο-πολιτική φαντασίωση, στην οποία αυτό που διακυβεύεται δεν είναι απλά η ατομικότητα, μα ο θεσμός και η έννοια του ανθρώπινου υποκειμένου ως άτομο. Η ιατρικο-πολιτική φαντασίωση αφορά την πρόσβαση στο "πριν" του ανθρώπινου υποκειμένου - μια έκφραση της επιθυμίας να καταστεί ορατό το γεγονός της γέννας. Αυτό που βρίσκεται πριν από το ανθρώπινο υποκείμενο πρέπει, εξ ορισμού, να είναι μη-ανθρώπινο και μη-υποκείμενο. Η ασυνέχεια του ή η ετερότητά του μπορούν να γίνουν νοητές μονάχα ως ένα ριζικό παρελθόν το οποίο αποτελεί ωστόσο μέρος του υποκειμένου, αν και δεν ταυτίζεται με την συνειδησή του. Με το να καταστεί τούτο το "πριν" ορατό κι αισθητό υπό μια ανθρώπινη μορφή, η πολιτισμική κατασκευή-έμβρυο ξεφορτώνεται την ετερότητά της και καθίσταται συνεχής με το ανθρώπινο υποκείμενο, ή καλύτερα με την αφήγησή του: η πρωταρχική μορφή είναι ήδη το ανθρώπινο υποκείμενο, ένα ξεχωριστό κι αυτόνομο ων. Αυτό είναι σαφές σε συνεντεύξεις του Nilsson στις οποίες δίνει έμφαση στον απίστευτο χρόνο και προσπάθεια που κατέβαλε για να καταγράψει το πρόσωπο του εμβρύου μέσα στη μήτρα - μιλάει για το "πορτρέτο", "τις εκφράσεις του προσώπου του εμβρύου", κοκ. Αυτή η επιθυμία να συλλάβει το πρόσωπο ή την έκφραση του εμβρύου σίγουρα δεν ταυτίζεται με την επιθυμία να συλληφθεί το γεγονός της γέννας, μα οι δύο επιθυμίες τελικά εμφανίζονται μαζί στο πολιτισμικό αποτέλεσμα-έμβρυο.

Η υπερηχητική απεικόνιση συμμετέχει στην παραγωγή αυτής της ιατρικο-πολιτικής φαντασίωσης, είτε in extremis (όταν "παρατηρείται" τόσο πια εμβρυακή συμπεριφορά που θα μπορούσε κανείς να ασκήσει εμβρυακή ψυχανάλυση), ή πιο συνηθισμένα στο επίπεδο του οικογενειακού φωτογραφικού άλμπουμ. Σημειώνεται λοιπόν μια σημαντική αλλαγή στο σύστημα της ιατρικής ταξινόμησης,



καθώς και μια αύξουσα ασάφεια των κατηγοριών και των ορίων: η περίεργη νέα κατηγορία του "εμβρύου-βρέφους" αποτελεί πλέον μέρος του λόγου της γυναικολογίας αλλά κι άλλων πολιτισμικών αφηγήσεων. Εκείνο που είναι καθοριστικό για αυτή τη φαντασίωση είναι η παραγωγή του εμβρύου ως Gestalt, η παραγωγή μιας πρωταρχικής ανθρώπινης μορφής ως ορατής και προσβάσιμης. Δίχως αμφιβολία, είναι αυτή η μορφή που επιτρέπει τον εντοπισμό δυνητικών παθολογιών. Όπως είναι πολύ γνωστό, ο εμβρυακός ρινικός σχηματισμός δίνει πληροφορίες σχετικά με την πιθανότητα συνδρόμου ντάουν, ενώ το μήκος της σπονδυλικής στήλης προβλέπει το πιθανό ύψος του μελλοντικού παιδιού, κ.ο.κ. Είναι λοιπόν όλο και πιο δύσκολο να διατηρήσουμε μια θεμελιακή διαφορά μεταξύ του φανταστικού και του επιστημονικού.

Δεν υπάρχει ωστόσο λόγος να αγνοήσουμε τις τεράστιες και τρομερά προβληματικές πολιτικές συνέπειες αυτής της μορφής οπτικής παραγωγής. Οι περισσότερες μετρήσεις και διαγνώσεις μέσω υπερηχητικής απεικόνισης μπορούν να τελεστούν μονάχα μετά το νομικό χρονικό όριο της έκτρωσης (24 βδομάδες στις περισσότερες χώρες). Μα αυτό δεν έχει καταφέρει να σταθεί ε-

μπόδιο στην αφομοίωση της πρωταρχικής ανθρώπινης μορφής από τους αρνητές της έκτρωσης. Στο διαβόητο αντι-εκτρωσιακό φιλμ "Σιωπηλή Κραυγή" [Silent Scream], ο παρουσιαστής, ο γιατρός Bernard B. Nathanson ξεκινάει την αφήγησή του με μια σημαντική αναφορά στην εμβρυολογία. Μιας και η πρωταρχική ανθρώπινη μορφή αποτελεί ήδη μια εθικο-πολιτική φιγούρα, μια πρακτική παραγωγής του ανθρώπινου υποκειμένου, δεν υπάρχει τίποτα περίεργο σ' αυτό. Η πρωταρχική ανθρώπινη μορφή, το ιατρικό τεκμήριο της ανθρωπότητας ή και ατομικότητας του εμβρύου είναι ήδη ένα προϊόν του γυναικολογικού καθεστώτος και του ιατρικού πολιτισμού. Όπως έχουν υποστηρίξει εδώ και πολύ καιρό οι φεμινίστριες, η αντι-εκτρωσιακή μεταφορά της "ζωής" ανταγωνίζεται την ζωή της εγκύου γυναίκας. Και βεβαίως, αυτό που οι εχθροί της έκτρωσης αποκαλούν "ζωή" δεν είναι στην πραγματικότητα παρά μια μορφή, μια φιγούρα, μια εγκατάσταση η οποία γίνεται νοητή υπό όρους ανάπτυξης και σταθεροποίησης μιας ορατής μορφής, ενός Gestalt. Τούτη η μορφοποίηση και καθροποίηση της ζωής, αποτελεί τόσο μια αισθητική όσο και μια οργάνωση των αισθήσεων και του αισθητού, μια θεμελιώδης χειρονομία του πολιτικού, κοινωνικού, πολιτι-

σμικού και επιστημονικού φανταστικού. Θα έπρεπε να αρχίσουμε να αντιλαμβάνομαστε τους ίδιους τους υπέρηχους ως μια από τις εκδηλώσεις αυτού του φανταστικού, η οποία έχει ως κίνητρό της την επιθυμία να δούμε το γεγονός της γέννας, την αρχή της ανθρώπινης ζωής. Ο/η πολίτης της θεαματικής-δημοκρατικής μας κοινωνίας παράγεται εξ αρχής υπό τους όρους μιας ορατής μορφής, ενός Gestalt. Αυτό που ο Philippe Lacoue-Labarthe αποκάλεσε οντοτυπολογία, δηλαδή η εδραίωση ενός τύπου, σίγουρα δεν περιορίζεται στον φασισμό και τον εθνικισμό, μα αποτελεί εξ αρχής θεσμικό μέρος του υποτιθέμενα πιο ευέλικτου καταναλωτικού πολιτισμού. Το επιχείρημα ενάντια στην έκτρωση, καθιστά το έμβρυο μια πολιτική φιγούρα, ένα ανθρώπινο υποκείμενο με δικαιώματα, έναν μικρό πολίτη ο οποίος έχει το δικαίωμα στη ζωή, αφού του προσδίδεται μια ήδη ορατή μορφή από το ιατρικό βλέμμα αλλά κι από τις θεαματικές πρακτικές ενός δεδομένου πολιτισμού ως εμβρυακό κείμενο. Έτσι, η γυναίκα παράγεται ως ένα περιθώριο ή ένα κάδρο: βρίσκεται μεν απ' έξω από αυτό το οποίο καθράρει, μα είναι απόλυτα απαραίτητη για την ορατότητα αυτού ως εικόνα. *



Φτερωτός Θάνατος και μεταναστευτικό σώμα:

Χρήστος Λυντέρης

ΠΟΙΟΣ ΘΥΜΑΤΑΙ ΤΗΝ ΓΡΙΠΗ ΤΩΝ ΠΟΥΛΕΡΙΚΩΝ;

Μερικά φταρνίσματα στην άπω ανατολή, και στη στιγμή ένας πανικός με τη μορφή αγριόχηνων, φασιανών και οικιακών πουλερικών σάρωσε την ευρώπη. Υδροβιότοποι μετατράπηκαν σε ζώνες βιολογικού πολέμου, τα πουπουλένια μαξιλάρια κρύφτηκαν σε ντουλάπια γεμάτα ναφθαλίνη, τα αυγά έμειναν στο ράφι, και τα μάτια καρφώθηκαν με θρησκευτικό δέος στους ουρανούς, προσμένοντας για ακόμα μια φορά τους αιωνούς του Τέλους. Κι όμως, παρόλο το σάλο που προξένησε ως γεγονός, η γρίπη των πουλερικών έχει περιφρονηθεί ως μια δομή του βιοπολιτικού συμπλέγματος ασφάλειας που οργανώνει το κοινωνικό πεδίο στις σύγχρονες μητροπόλεις. Ίσως για αυτό να φταίει η ντροπή που νοιώσανε όλοι εκείνοι οι προφήτες της αποκάλυψης όταν οι μακάβριες προβλέψεις τους για μια οικουμενική πανδημία έπεσαν στο κενό. Ή ίσως πάλι ο λόγος για τούτη τη σιωπή να είναι η απουσία των εξαισιών εκείνων πτωμάτων η οποία εμποδίζει την εξαγωγή κάποιας πιστώσιμης μορφής υπερ-απόλαυσης. Κι όμως, ακόμα κι ως αποτυχία, ή ακριβώς επειδή είναι δομικά καταδικασμένος πάντοτε να αποτυγχάνει κι άρα να διαρκεί ως απειλή, ο φτερωτός θάνατος επιμένει "ως ένα από κοινού ψέμα, ένας ασύγκριτα ισχυρότερος δεσμός από την αλήθεια" όπως θα έλεγε ο Ζίζεκ. Και δεν υπάρχει πιο ολοκληρωμένο, πιο ανεστραμένο ψέμα σχετικά με αυτή την απέθαντη μορφή από το "Το Τέρας προ των Πυλών" του αγαπημένου των αριστερών Mike Davis.

Το βιβλίο αυτό είναι γεμάτο κοινοτυπίες που αναπαράγουν δίχως την παραμικρή υποψία κριτικής τον κυρίαρχο λόγο των μίντια σχετικά με την "απειλή της γρίπης των πουλερικών - μια υπό κατα-

βιοπολιτικές χρήσεις

σκευή πανούκλα που ο WHO φοβάται πως θα σκοτώσει έως και 100 εκ. ανθρώπους μέσα στα επόμενα χρόνια". Ο Davis πλασάρει επιδέξια την πλέον πρόσφατη βιοπολιτική δόξα περί των ασύμμετρων απειλών, την τρομερή αυτή αιχμή του αστικού λόγου αλήθειας, με το κύρος ενός από τους πιο διαφημισμένους αρνητές της αστικής κυριαρχίας δυτικά του ατλαντικού. Το επιθυμητό συμπέρασμα είναι σαφές: αν ακόμα κι αυτός ο Μέγας-Αρνητής, ο Ακραίος-Κριτικός-του-Συστήματος βάζει στην άκρη τις διαφωνίες και τις γκρίνιες του και τίθεται στο πλευρό του καθεστώτος, ή τουλάχιστον της οπτικής του, τότε δεν μπορεί παρά να σημαίνει, λένε οι ευσεβείς της αλήθειας, ότι το αντικείμενο τούτης της συμφωνίας είναι υπερ-πολιτικό, δηλαδή κάτι το τόσο τρομερό, κάτι το τόσο Πραγματικό που ωφείλουμε όλοι μας να αφήσουμε τις έχθρες και τις διαφορές μας και να ενωθούμε σαν ένα σώμα εναντίον του.

Πώς όμως σμιλεύεται τούτη η βιοπολιτική ενότητα η οποία έρχεται όχι να αντικαταστήσει μα να συμπληρώσει και να μεταστοιχειώσει εκείνη την άλλη πολεμική-μηχανή συναίνεσης και πρωταρχικής συσσώρευσης πόρων κι υποκειμενικότητων, την εθνική ενότητα; Μα μέσα από μια σειρά ιατρικο-μιλιταριστικών εξουσιών-γνώσεων η οποίες κωδικώνουν κι εδαφικοποιούν το κοινωνικό προτσές με εργαλείο τον τρόπο ενός αόρατου κι αμελίκτου θανάτου.

Είναι χαρακτηριστικό αυτής της θεαματικής-μηχανής το ότι ο ιός υποκειμε-

νοποιείται ανθρωπομορφικά με το να εγκληματοποιείται. Είναι κλέφτης, διαρρήκτης, λήσταρχος, ένας πειρατής γενετικού υλικού - πέστε το όπως θέλετε: ο ιός αυτός προσβάλει το ιερότερό μας δικαίωμα, την ιδιοκτησία. Βέβαια το αστικό σύστημα, ζωσμένο με μπάτσους και φυλακές, είναι καλά κουρδισμένο ως προς την αντιμετώπιση του ειδικότατου αυτού εγκλήματος. Το πρόβλημα ωστόσο είναι πως αυτός ο αρχιληστής, αυτή η βιολογική ενσάρκωση της καθαυτής ληστείας, της ληστείας της ζωής, έχει μια φοβερή και μοναδική ιδιότητα που καθιστά όλο το ιατρικο-δικαϊκό μας σύστημα άχρηστο: την ταχύτητα μεταμόρφωσης. Φανταστείτε μια ομάδα ληστών που αλλάζει μορφές ενώ διαφεύγει από την τράπεζα, μια συμμορία που κατέχει όχι μόνο φονικά όπλα, γρήγορες μηχανές και επιμελή σχέδια, μα την σατανική ικανότητα της σχεδόν στιγμιαίας μεταμφίεσης: "οι ιοί που περνάνε από είδος σε είδος είναι εκπληκτικοί στις μεταμορφώσεις, αλλάζοντας συνεχώς το γονιδίωμά τους ώστε να ξεγελάσουν το πανίσχυρο ανοσοποιητικό σύστημα των ανθρώπων και των θλαστικών που προσβάλλουν. Η επιδημική απειλή προκύπτει από αυτή ακριβώς την ικανότητα για υπερταχύτατη εξελικτική προσαρμογή". Αυτό που είναι λοιπόν απαραίτητο για την αντιμετώπιση και την εξουδετέρωση τούτης της ικανότητας, λέει ο Davis, είναι να αναγκάσουμε το κράτος να γρηγορεί, να αγρυπνεί (ένας λόγος σχετικά με την "vigilance" απ' ευθείαν δανεισμένος από τον καταγωγικό



της γρίπης των πούριμων



μύθο της αστικής δημοκρατίας, την γαλλική επανάσταση) ώστε να εκπληρώσει το ιερό του καθήκον απέναντι στους πολίτες: να τους παρέχει ασφάλεια απέναντι στους ληστές και τους φονιάδες. Μα για να επιτελέσει το ιερό αυτό έργο, το κράτος πρέπει πρώτα-πρώτα να ασφαλειοποιήσει τον εαυτό του, αναβαθμίζοντας τις ικανότητες εγκλεισμού και ανάσχεσης στην διάθεσή του. Ή καλλίτερα, θα πρέπει να μετατρέψει τον εαυτό του σε ένα μηχανισμό βιοπολιτικής ασφάλειας, ένα μηχανισμό εγκλεισμού κι ανάσχεσης των δυνητικών απειλών. Οι μιλιταριστικές συνέπειες όλων αυτών είναι πολύ φανερές, μα διόλου δεν φαίνεται να θορυβούν τον καρριερίστα-ριζοσπάστη Davis:

Επιτρέψτε μου να προτείνω μian αναλογία: κατά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Σύμμαχοι κι οι Ναζίδες διεξήγαγαν έναν πολύ σημαντικό πόλεμο για τους απόμακρους μετεωρολογικούς σταθμούς της Γροιλανδίας, γιατί οι συνθήκες στην Ανατολικής Γροιλανδίας προηγούνται αυτών της Δυτικής Ευρώπης κατά αρκετές ημέρες. Αυτή η πληροφορία είχε ένα ανεκτίμητο αξία για τον σχεδιασμό στρατηγικών εκπλήξεων όπως το D-Day. Πα-

ρομοίως η Ολλανδική γρίπη του 2003 απέδειξε πόσο κρίσιμη έχει γίνει η κτηνιατρική επιτήρηση για την πρόβλεψη ανθρώπινων επιδημιών.

Το ερώτημα είναι βέβαια ποιο είναι το επιδημιολογικό μέτωπο; Πού βρίσκονται οι επιδημιολογικές γροιλανδίες; Ο Davis δεν διστάζει να μας δώσει την απάντηση. Αφού μας ενημερώσει πως "το 1918 η πανδημία της γρίπης επιδεινώθηκε δραματικά από σκοπιά θνησιμότητας μεταξύ του αρχικού ξεσπάσματος της άνοιξης και του θανατηφόρου δεύτερου κύματος του φθινοπώρου, έτσι οι συνιστώσες-κλειδί πρέπει να είναι οι πολυπληθείς, συχνά μη υγιεινές συνθήκες με μεγάλες συγκεντρώσεις αρρώστων θυμάτων ικανά να μεταδώσουν έναν εν εξελίξει ιό γρήγορα και σε μεγάλη απόσταση", ο Davis συγκρίνει τα χαρακώματα του Βερντέν με ένα άλλο "εργοστάσιο της αρρώστιας", τις τριτοκοσμικές φαβέλες: "ενώ ο εκρηκτικός ρόλος των χιλιάδων φαβέλων της Ασίας στην ανάπτυξη μιας μελλοντικής πανδημίας έχει περιέργως παραμεληθεί στην ερευνητική βιβλιογραφία, οι μεγάλες συγκεντρώσεις μητροπολιτικής φτώχειας στην Ντάκα, στη Καλκούτα στη Βομβάη και στο

Καράτσι μοιάζουν με λίμνες βενζίνης που περιμένουν την σπίθα του H5N1". Ο Davis εξηγεί: "Το δυτικό μέτωπο του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου των βιομηχανοποιημένων χωρών επανέλαβε μεγάλο μέρος της νοσολογικής οικολογίας της κλασσικής Βικτωριανής φαβέλας - το locus classicus του μεγαλύτερου μέρους του λόγου γύρω από τις μεταδόσιμες ασθένειες [...] υπάρχει κανένας λόγος να υποθέσουμε ότι οι σημερινές φαβέλες και παραγκουπόλεις είναι λιγότερο αποτελεσματικά "εργοστάσια αρρώστιας" από τις Βικτωριανές φαβέλες ή τα συνωστισμένα στρατόπεδα του 1918;". Το ποιος είναι οι συνέπειες αυτής της τοποθέτησης της επιδημίας-Αρμαγεδδών στις παραγκουπόλεις μπορεί να γίνει κάπως πιο ξεκάθαρο αν ανατρέξουμε σε μια εποχή λίγο μακρινή.

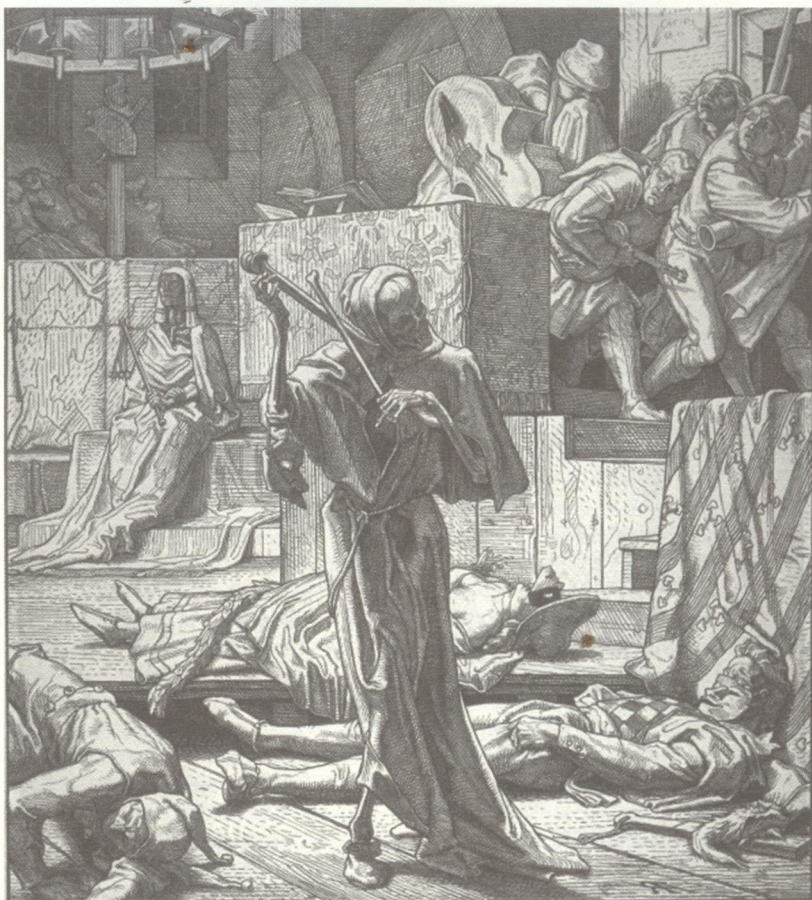
Στο άρθρο της "Not What but Where?", το οποίο εξερευνεί την υποδοχή των μικροβιολογικών θεωριών στα τέλη του 19ου αιώνα στο Χονγκ Κονγκ και την Καλκούτα τον καιρό της μεγάλης πανούκλας, η Mary Sutphen (1997) υποστηρίζει πως: "Ένα λόγος για τον οποίο πολλοί, τόσο στο Χονγκ Κονγκ όσο και στην Καλκούτα, αποδέχτηκαν με ευκολία τις μικροβιολογικές ερμηνείες της πα-

νούκλας ήταν ότι οι θεωρίες αυτές δεν περιέγραφαν απλά την αιτιολογία της ασθένειας. Αντιθέτως, επικύρωναν με "αποδείξεις" που ήταν ορατές στην άκρη του μικροσκοπίου, μια σειρά από πανάρχαιες απόψεις σχετικά με την αιτία των ασθενειών". Αυτές επικεντρώνονταν γύρω από τον χώρο και την κοινωνική τάξη: "Και στις δυο πόλεις, μια φράξια γιατρών καθώς και μέλη της ευρύτερης κοινωνίας θεωρούσαν πως το πλέον πιθανό μέρος ανακάλυψης βακίλων ήταν τα σπίτια, τα αγαθά και τα σώματα των μεταναστών της εργατικής τάξης, οι οποίοι θεωρούνταν από παλιά ως δεξαμενές ασθενειών". Η Sutphen ξεκαθαρίζει ότι αυτή η αιτιολογική συναρμολόγηση κοινωνικής τάξης-χώρου χρωστούσε πολλά στις μiasματικές θεωρήσεις σχετικά με τις ασθένειες. Στην περίπτωση του Χονγκ Κονγκ, οι βρετανοί αποικιοκράτες πρωτο-παρατήρησαν την βουβωνική πανούκλα το Μάρτη του 1894. Απορρίπτοντας θεωρίες σχετικά με την μετάδοση της ασθένειας από τους αρουραίους ως λαϊκές προκαταλήψεις, οι αποικιακές αρχές στοχοποίησαν τους εργάτες ως αιτία του λοιμού, επικεντρώνοντας ιδιαίτερα το ενδιαφέρον τους στη γειτονιά του Ταϊπινγκσάν, "μία περιοχή όπου ζούσαν πολλοί Κινέζοι εργάτες κι όπου ο Dr. Ayres, ο αποικιακός χειρουργός, είχε προβλέψει ότι θα ξεσπάσει κάποια επιδημική ασθένεια". Η κύρια μέθοδος ανάσχεσης της επιδημίας ήταν λοιπόν η απομόνωση των κινέζων μεταναστών εργατών. Το πρόβλημα ήταν οξύ, μα περισσότερο οικονομικής παρά επιδημιολογικής φύσης: "Ένας αποικιακός αξιωματούχος ανέφερε ότι από τον πληθυσμό των 200,000 κινέζων το 1894 στο Χονγκ Κονγκ 80-90,000 εγκατέλειψαν την πόλη μέσα στον Μάη και τον Ιούνη. Κατά τον κυβερνήτη, η πλειοψηφία αυτών που έφυγαν ήταν εργάτες και συγκεκριμένα κούλδες. Ήταν άνδρες που είχαν αφήσει τις γυναίκες και τα παιδιά τους στην ηπειρωτική Κίνα και οι οποίοι δούλευαν περιοδικά στην αποικία στέλνοντας στην οικογένειά τους χρήματα [...] με την έξοδο των κινέζων εργατών, το εμπόριο της αποικίας, η μεταποιητική βιομηχανία και το εμπόριο ακινητοποιήθηκαν". Έτσι, η πολιτική της επιδημιολογικής ανάσχεσης μπορεί να θεωρηθεί ξεκάθαρα ως μια πολιτική εγκλεισμού της εργατικής δύναμης στον τόπο παραγωγής, η οποία νομιμοποιήθηκε από έναν λόγο γύρω από τα σώματα των μεταναστών ως μiasματικά νοσηρά σαρκία. Όμως ο εγκλεισμός των μεταναστεύων εργατών σε νοσοκομεία ή καράβια απομόνωσης ήταν μονάχα το πρώτο μισό

του αποικιοκρατικού σχεδίου, το οποίο συμπληρωνόταν από μια δεύτερη και ακόμα πιο βίαια πράξη καταστολής. Αυτή περιλάμβανε την καταστροφή του ζωτικού χώρου των μεταναστών εργατών: "Δεν χρειάζεται βέβαια να σας πω, σχολίασε ο κυβερνήτης στο νομοθετικό συμβούλιο της αποικίας, ότι το Ταϊπινγκσάν κατά πάσα βεβαιότητα θα ισοπεδωθεί και θα ξαναχτιστεί με τις σωστές υγειονομικές προδιαγραφές". Οι αποικιακές αρχές πρότειναν και διεκπεραίωσαν την πυρπόληση 384 σπιτιών στο Ταϊπινγκσάν, μια εξέλιξη που ευχαρίστησε τόσο "όσους υποστήριζαν πως η πανούκλα προκαλείται από ένα συγκεκριμένο μικρόβιο, όσο και εκείνους που πίστευαν ότι η πανούκλα σχετίζεται με την βρωμιά των Κινέζικων εργατικών κατοικιών".

Όμως τι σχέση έχουν όλα αυτά με το σήμερα; Ας επιστρέψουμε στην γρίπη των πουλερικών, και συγκεκριμένα σε μια επαρχία όπου η φοβερή αυτή νόσος θεωρήθηκε ιδιαίτερος απειλητική λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης αποδημητικών πουλιών στους νερότοπους που σκεπάζουν τις γκρίζες εκτάσεις ανάμεσα στα κινεζικά γκούλαγκ. Στην επαρχία του Τσινγκχάι, στην περιοχή του

Γιούσου, στις 12 του Ιουλίου του 2005 το κομμουνιστικό κόμμα της κίνας (ΚΚΚ) ανακάλυψε ότι ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων είχαν αναπτύξει συμπτώματα ενός είδους οξείας πνευμονίας. Οι αρχές κινήθηκαν στην περιοχή με σκοπό να απομονώσουν τους ασθενείς και να επιτηρήσουν την ευρύτερη περιοχή. Όπως αναφέρει ο Henry Niman "Στις 18 του Ιουλίου πάρθηκε η απόφαση να τεθεί η περιοχή σε καραντίνα. Αυτό είχε σκοπό να προλάβει και να περιορίσει την κίνηση των ανθρώπων μέσα κι από/ προς την περιοχή". Τα μέτρα αυτά ωστόσο "οδήγησαν στους κατοίκους να χάσουν την ψυχραιμία τους και να εξεγερθούν ενάντια στις αρχές, με αποτέλεσμα ένα αδιευκρίνιστο μέχρι σήμερα αριθμό νεκρών και τραυματιών". Προκειμένου να αποφευχθεί η κλιμάκωση και διασπορά της έντασης, αλλά και η διασύνδεση των ταραχών με το θιβετανικό ζήτημα, στις 20 του Ιουλίου ο λαϊκός απελευθερωτικός στρατός (ΛΑΣ) έστειλε μεγάλο αριθμό ενισχύσεων για να καταπνίξουν την εξέγερση". Όταν ο στρατιωτικός νόμος που κηρύχθηκε αρθρήκε 8 μέρες αργότερα, οι συγγενείς των εγκλειστών που ζούσαν σε γειτονικές περιοχές έτρεξαν να



δουν τι γίνεται στο Γιούσου, μα δεν βρήκαν τίποτα εκεί: οι συγγενείς τους είχαν εξαφανιστεί και δεν υπήρχε ίχνος των 3 χωριών που τους στέγαζαν μέχρι πριν από μια εβδομάδα. Μόνο λίγα ερείπια από γκρεμισμένους τοίχους μαρτυρούσαν ότι ο τόπος αυτός κάποτε κατοικούταν. Προφανώς τα χωριά είχαν ισοπεδωθεί από τον στρατό. Οι 2,000 περίπου κάτοικοι δεν βρέθηκαν ποτέ ξανά"

Δεν παραθέτουμε εδώ μια κάποια απομονωμένη κι εξωτική παραξενιά, μα την πιο πρόσφατη και δραματική έκφανση ενός μηχανισμού σε διαρκή κίνηση, ένα βιοπολιτικό παράδειγμα εξαίρεσης. Όπως δείχνει ο ανθρωπολόγος Li Zhang, η πολιτική του εγκλεισμού των μεταναστών και η ισοπέδωση του ζωτικού τους χώρου αποτελεί κεντρική πολιτική γραμμή του σημερινού ΚΚΚ. Στην εθνογραφική μονογραφία του *Strangers in the City*, ο Li Zhang (2001) αφηγείται την ιστορία της μεγαλύτερης παραγκούπολης στο σύγχρονο Πεκίνο, το Τζετζιανγκτσού, τόπο κατοικίας εκατοντάδων χιλιάδων εσωτερικών μεταναστών, το οποίο κατεδαφίστηκε από τις αρχές το 1995 με δεδηλωμένο στόχο την αποκατάσταση της τάξης και την πρόληψη των επιδημιών. Ο Li Zhang εξηγεί πως ο κρατικός χαρακτηρισμός των εσωτερικών μεταναστών στην Κίνα ως ένας "πλωτός πληθυσμός" (liudong ren) φέρει δυο διαφορετικά μηνύματα: "το ένα σημαίνει να είσαι ζωντανός κι ατίθασος, το άλλο άπατρις, ασταθής κι επικίνδυνος. Αυτό το διπλό νόημα ανοίγει την απόφανση "πλωτός" σε πολλαπλές ερμηνείες. Ο κυρίαρχος λόγος τείνει να επικαλείται και να ενισχύει τα αρνητικά της νοήματα δίνοντας έμφαση στη σχέση τους με συγγενικούς όρους όπως liumin (αλήτες, πλάνητες, άστεγοι), liukou (ληστές), liuwang (χούλιγκαν), liucuan (δραπετεύω), liudu (κακιά επιρροή), liuwang or liufang (εξόριστοι), and mangliu (ανεξέλεγκτη ροή ανθρώπων)". Ο επίσημος λόγος αλήθειας είναι κορεσμένος από "τη μεταφυσική της εξημέρωσης", "οι εξιδανικευμένες εικόνες μιας χωρικά περιορισμένης κοινωνικής ζωής, που κατασκεύασαν τα Κονφουκιανικά και Ταοϊστικά κείμενα επικαλούνται σήμερα ως ένας επιθυμητός ηθικός τρόπος ζωής" στενά συνδεδεμένος με τις αξίες της ιδιοκτησίας, την οποία οι μετανάστες ως άλλοι ιοί της γρίπης των πουλερικών υποτίθεται ότι δεν έχουν ή επιθυμούν να κλέψουν. Με όπλο αυτόν τον λόγο, το κινεζικό κράτος εγκληματικοποιεί και παθολογικοποιεί τους εσωτερικούς μετανάστες του Τζετζιανγκτσού, οδηγώντας στην απέλασή τους από το

κέντρο της πόλης και στην ισοπέδωση της περιοχής στην οποία κατοικούσαν. Έκτοτε, η κρατική πολιτική επικεντρώνεται στην καταστολή της ανάπτυξης παραγκουπόλεων, και στον προληπτικό εγκλεισμό των μεταναστών εργατών (κυρίως οικοδόμων) σε κατοικίες που παρέχουν τα αφεντικά τους. Χαρακτηριστικά κατά τον Ιούλιο και Αυγούστο του 2008 εν μέσω των Ολυμπιακών Αγώνων, όλες οι οικοδομές στο Πεκίνο διατάχθηκαν να βάλουν λουκέτο και όλος ο "πλωτός πληθυσμός" της πόλης απελάθηκε στις επαρχίες καταγωγής του ως πιθανός φορέας "μόλυνσης, ασθενειών και τρομοκρατίας".

Τι είναι λοιπόν αυτό το οποίο προβληματικοποιείται από την ιατρικο-μilitarιστική κυβερνολογική του κινεζικού κράτους-παραδείγματος; Οι μετανάστες εργάτες όχι τόσο ως καθεαυτό πληθυσμός με την κλασσική βιοπολιτική έννοια μα ως κίνηση. Φαίνεται, με άλλα λόγια, πως ο ζωτικός χώρος των μεταναστών εργατών απασχολεί το κράτος όχι τόσο ως τόπος, αλλά ως σημείο μετάβασης. Γι' αυτό κι ο βιο/επιδημιολόγος σχετικά με την γρίπη των πουλερικών έχει κατασκευάσει ως βασικό υπαίτιο, ως αγγελοφόρο του θανάτου, τα αποδημητικά πουλιά. Με το να επιτίθεται σε αυτή την μετακίνηση των φτερωτών ειδών στους ουρανούς, το σύμπλεγμα βιοπολιτικής ασφάλειας στην ουσία δηλώνει ότι κάθε μη-ελεγχόμενη κίνηση είναι όχι μόνο εγκληματική, μα και θανάσιμη-ως-ζωική, και άρα φονεύσιμη υπό όρους της ζωικότητάς της, δηλαδή ως "γυμνή ζωή". Αυτή η ζωικοποίηση-νοσιοποίηση της μη ελεγχόμενης κίνησης σχετίζεται άμεσα με την στοχοποίηση δυο χώρων όπου ο έλεγχος ή η ρύθμιση μπορούν κι οφείλουν να επιτελεστούν: τους σταθμούς και τους θερματικούς σταθμούς της μετανάστευσης. Στην περίπτωση των πουλιών, αυτό αντιστοιχεί στους αποδημητικούς σταθμούς ανάμεσα στον βορρά και τον νότο, και στον τελικό προορισμό της εποχιακής πτήσης. Στην περίπτωση των εργατών, στα κρατικά ή επαρχιακά σύνορα, καθώς και στις φαβέλες στις οποίες οι κολασμένοι αναζητούν κατάλυμα προς τον προσωρινά τελικό τους προορισμό. Αυτοί είναι οι χώροι-μετάβασης της εκτός τόπου ύλης, το habitus της ανθρώπινης ζωικότητας, της γυμνής ζωής - δηλαδή τα σημεία μετάβασης από την φύση στον πολιτισμό, από τη ζωή στον βίο, και συνεπώς τα σημεία αναγκαστικής εφαρμογής των σκληρότερων μέτρων εξαίρεσης.

Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε πως για το βιοπολιτικό σύμπλεγμα α-

σφάλειας, (και όχι μόνο ή κυρίως για το κινεζικό βέβαια) ο αιτιακός φορέας της επιδημίας και της συλλογικής θνησιμότητας είναι η μετανάστευση ως διαδικασία, και όχι οι μετανάστες ως υποκείμενα: είναι το γίγνομαι-βρώμικος, το γίγνομαι-ρίσκο, το γίγνομαι-ζωικός μέσω της μετακίνησης μέσα στον χώρο προς αναζήτηση εργασίας, και όχι η ίδια η εργασία. Κατά αυτό τον τρόπο, το κράτος μπορεί να μεσολαβεί όλο και πιο βίαια και να ελέγχει κάθε πτυχή της μετακίνησης της εργατικής δύναμης, να την εγκλείει ως ζωή-ζωικότητα σε επιλεγμένους και στεγανούς χώρους, κοντά ή μέσα στις παραγωγικές μονάδες, αποσπώντας την από την υπόλοιπη κοινωνική ή πολιτική σφαίρα, αποκλείοντας την δηλαδή από τον βίο, από το ανθρώπινο, χωρίς ωστόσο να πλήτει αυτή καθαυτή την προτεσταντική ηθική οικονομία, την εργασιοκρατική αξιωματική αξιοποίησης της σχέσης-Κεφάλαιο.

[το κείμενο αυτό αποτελεί παραλλαγή του άρθρου *Plague Politics* που εκδόθηκε τον χειμώνα του 2008 στο βρετανικό περιοδικό *Mute* 2/7 με το ψευδώνυμο C-L Stavrides]



Sensory Deprivation Tanks

Ιωάννης Κάννινγκχαμ Λίλλυ. 6 Ιανουαρίου 1915 - 30 Σεπτεμβρίου 2001.

Ιατρός, ψυχαναλυτής, ψυχοναύτης. Πατέρας της δεξαμενής αισθητήριας στέρησης.

Εν τόπω υγρό, εν τόπω σκοτεινό...

Φανταστείτε ένα μεταλλικό φέρετρο. Με τέλεια ηχομόνωση. Γεμάτο νερό. Πηδήξετε μέσα, κλείστε ερμητικά το καπάκι, βυθιστείτε σε ένα σκοτεινό, υγρό τάφο. Τώρα πια, κανείς δεν μπορεί να ακούσει τις κραυγές απελπισίας σας. Χαλαρώστε λοιπόν, ξεκουραστείτε, αφήστε τις έγνοιες της αλλοτριωμένης καθημερινότητας να φύγουν από πάνω σας καθώς επιπλέετε αναπνευστικά μέσα στο φέρετρό σας. Εδώ που τα λέμε, κάτω από αυτές τις περιστάσεις, τι άλλο μπορείτε να κάνετε; Αφήστε που κοστίζει κι ένα κάρο λεφτά το βίτσιο τούτο. Όχι, δεν είστε στα λευκά κελιά των ομοσπονδιακών φυλακών της Δυτικής Γερμανίας. Ούτε πρόκειται για κάποιο νέο, ντιζαϊνάτο βασανιστήριο. Πρόκειται για την τελευταία λέξη της μόδας, το *sinequanon* της ύπαρξης κάθε πραγματικού, πιστού, οπαδού του λάιφ-στάιλ. Καλώς ήρθατε στον υπέροχο κόσμο των *sensory deprivation tanks* που κοσμούν κάθε σπα που σέβεται τον εαυτό του. Δεν ήταν όμως πάντα έτσι τα πράγματα...

Σωτήριο έτος 1958. Εθνικό Κέντρο Υγείας. Ο Δόκτωρ Λίλλυ εισέρχεται για τελευταία φορά στην προσωπική του δεξαμενή αισθητήριας στέρησης, φορώντας μονάχα μια εφαρμοστή στεγανοποιημένη λαστιχένια μάσκα με ενσωματωμένους σωλήνες από βακελίτη για να αναπνέει. Πάνε ήδη τέσσερα χρόνια από την επιπόηση και κατασκευή της πρώτης δεξαμενής. Τα περιθώρια όμως στενεύουν. Οι υπεύθυνοι του Εθνικού Κέντρου Ψυχικής Υγείας αμφισβητούν ανοιχτά τις μεθόδους του. Το Εθνικό Κέντρο Νευρολογικών Παθήσεων επίσης. Είναι πια θέμα χρόνου προτού αρχίσουν να επεμβαίνουν. Η παρατεταμένη χρήση δεξαμενών απομόνωσης σε συνδυασμό

με μεγάλες ποσότητες ποικίλων ψυχοτρόπων ουσιών χαρακτηρίζεται ανούσια, έως κι επικίνδυνη. Η πειραματική εμφύτευση ενδο-κρανιακών ηλεκτροδίων σε ανθρώπινα πειραματόζωα κρίνεται ανήθικη. Για άλλη μια φορά, το επιστημονικό κατεστημένο επιχειρεί να σταθεί εμπόδιο στην πρόοδο της πραγματικής επιστήμης.

Η τελευταία επίπλευση του Δόκτορα Λίλλυ θα είναι όμως καταλυτική. Κατά τη διάρκεια μιας κατά τ' άλλα τυπικής διαδικασίας επίπλευσης, απομόνωσης, και ολοκληρωτικής χαλάρωσης, ο καλός μας Δόκτωρ θα βρεθεί ξαφνικά σε έναν νέο χώρο. Αφήνοντας πίσω του το σαρκό του κέλυφος, θα μεταμορφωθεί σε μια μαύρη κουκίδα επίγνωσης μέσα σε ένα απέραντο γαλαξία λευκού φωτός. Είναι πια ένα Όν. Το Τρίτο Όν. Δίπλα του στέκονται δύο άλλα Όντα. Επακολουθεί εκτεταμένη συζήτηση - είναι τα 60s βλέπετε... Τα πράγματα είναι δύσκολα. Ύστερα από χρόνια υπομονετικής εργασίας, και ενώ η μεγάλη ώρα πλησιάζει, ο κίνδυνος της αποτυχίας είναι μεγάλος. Εξωτερικές πιέσεις εμποδίζουν την ολοκλήρωση της αποστολής. Η απόφαση έχει παρθεί. Το εργαστήριο του Δόκτορα Λίλλυ πρέπει να μεταφερθεί στους Παρθένους Νήσους, μακριά από τις παρεμβατικές δυνάμεις της επιστημονικής καταστολής. Όπως βεβαίως καταλάβατε, ο Δόκτωρ Λίλλυ δεν είναι απλά ένας λαμπρός επιστήμονας. Είναι ένα ανώτερο Όν, ενσωματωμένο με περίσσιο κόπο σε ανθρώπινο σαρκό προκειμένου να οδηγήσει την ανθρωπότητα στο μέλλον που δικαιωματικά της ανήκει. Και αυτή, δεν είναι βέβαια μία τυχαία συνάντηση. Για την ακρίβεια, τίποτα δεν είναι τυχαίο: όπως αναφέρει στα απομνημονεύματά του ο καλός μας γιατρός, τα τρία Όντα προφανώς εργάζονταν για το Γήινο Γραφείο Καθορισμού Συμπτώσεων (Γ.Γ.Κ.Σ), την διπλανητική οργάνωση που ευθύνεται για όλες τις δήθεν "συμπτώσεις" στην Γη. Ήταν μία τριπλής-κατεύθυνσης τηλεπαθητική συναλλαγή: αμεσολάβητη

(ή, πώς μπορείτε να γίνετε κι εσείς κάτι... διγώτερο από άνθρωπος)

σκέψη, νόημα, συναίσθημα, δίχως λέξεις", θα γράψει στους μαθητές του αναπολώντας, έχοντας πια μεταφέρει το εργαστήριο του στην νήσο του Αγίου Θωμά, στις Παρθένους Νήσους. Η ιστορία μας όμως δεν τελειώνει εδώ. Πώς θα μπορούσε άλλωστε;

"Εάν μπεις έστω και μία φορά σε αυτούς τους χώρους [τις παράλληλες διαστάσεις διανόησης] τότε πρέπει να τις ξεχάσεις όταν γυρίσεις. Πρέπει να ξεχάσεις πως είσαι παντοδύναμος και παντογνώστης, ώστε να πάρεις το παιχνίδι στα σοβαρά: ώστε να τηδάς τη γυναίκα σου, να κάνεις παιδιά, να παίζεις κι εσύ τον ρόλο σου στο ανθρώπινο θέατρο."

Εμπρός ολοταχώς στο 1974. Ο Δόκτωρ Λίλλυ περνάει πια τις μέρες του αμέριμνα, εξασκούμενος στο Σαμάντι, την απόλυτη μορφή διαλογισμού. Έχοντας δύο ακούσιες απόπειρες αυτοκτονίες στο ιστορικό του, αισθάνεται πλέον σίγουρος για τον εαυτό του, διότι όπως δηλώνει κι ο ίδιος, ο θάνατος είναι μεγάλο σχολείο. Όλα δείχνουν ρόδινα. Η διαστρική του υπόσταση είναι πια ελεύθερη να ταξιδεύει σε παράλληλες σφαίρες διανόησης όποτε της καπνίσει. Δυστυχώς όμως, το Γήινο Γραφείο Καθορισμού Συμπτώσεων έχει άλλα σχέδια για τον καλό μας Δόκτορα. Είναι ώρα να διαλέξει: Με τη σμίξη ενός ποδηλάτου, 42 μιλιγκράμ [με άλλα λόγια 8.5 φορές την "φυσιολογική" δόση] της ψυχοτρόπου ουσίας PCP, και μιας νταλίκας, το αποτέλεσμα είναι το αναμενόμενο. Πέντε μέρες και πέντε νύχτες σε κώμα, ο Δόκτωρ Λίλλυ παζαρεύει με τα Τρίτα Όντα για μία ακόμα ευκαιρία, να του επιτραπεί να γυρίσει στην αγκαλιά της γυναίκας του, στα αιώνια δεσμά της ετεροκανονικότητας και της σαρκικής σκλαβιάς. Η αίτηση γίνεται δεκτή.

Ύστερα από την εμπειρία αυτή, ο Δόκτωρ Λίλλυ θα αφιερώσει το υπόλοιπο της ζωής του σε έναν και μόνο σκοπό. Τον μόνο αληθινό σκοπό: την επίτευξη της αρμονικής συμβίωσης, συνύπαρξης

και συνομιλίας ανθρώπων και δελφινιών...

Ίσως λοιπόν επειδή ο πολυμήχανος γιατρός μας ήταν απασχολημένος με σοβαρότερα θέματα (όπως την κατασκευή γιγαντιαίων δεξαμενών αισθητήριας στέρησης όπου θα συνυπήρχαν άνθρωποι και δελφίνια), ή ίσως πάλι για άλλους, μυστηρίους λόγους, η λαμπρή αυτή τεχνολογία παραμελήθηκε από το ευρύ κοινό. Υπήρξαν φυσικά οι εκλεκτοί, οι πιστοί μαθητές, αυτοί που διατηρήσανε ανέπαφες τις ιδέες και την φιλοσοφία του Δόκτορα Λίλλυ. Ο Σίντεν Τσαγιέφσκυ, γνωστός και ως Πάττυ, δεν είναι ένας απ' αυτούς.

Το 1978, ο Πάττυ Τσαγιέφσκυ, επιτυχημένος δραματουργός της Αμερικάνικης τηλεόρασης, και συγγραφέας του αδικημένου μιούζικαλ "Το Πάθος του Τζόζεφ Ντ.", βασισμένο στη ζωή του Στάλιν, αποφασίζει να γράψει ένα βιβλίο. Στο πρώτο του μυθιστόρημα "Αλλαγμένες Καταστάσεις Ύπαρξης", μόλις 3 χρόνια πριν τον θάνατο του, το βιβλίο περιγράφει τα ανήθικα και αποτυχημένα πειράματα ενός "διαταραγμένου" επιστήμονα ο οποίος, χρησιμοποιώντας μια δεξαμενή απομόνωσης και γενναιόδωρες ποσότητες ψυχοτρόπων ουσιών από τις ζούγκλες του Αμαζονίου, επιχειρεί να βιώσει την "αρχή" και το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης, με πειραματόζωο τον ίδιο του τον εαυτό.

Εμπνευσμένο από τη ζωή του αείμνηστου Δόκτορα Λίλλυ, και από τις ιδιότητες ερευνητικές του μεθόδους, το βιβλίο θα επαναφέρει στην επιφάνεια του συλλογικού φαντασιακού την ιδιότητα αυτή εφεύρεση. Για πρώτη φορά, τα ευεργετικά αποτελέσματα της χρήσης δεξαμενών απομόνωσης έχουν την μοναδική ευκαιρία να αγγίξουν ένα ευρύ κοινό. Η υπόσχεση είναι δελεαστική: όταν ο Έντουαρντ Τζέσσαπ, ο πλασματικός επιστήμονας, βγαίνει από την υγρή του σαρκοφάγο έπειτα από πολύωρη παραμονή, δεν είναι πια άνθρωπος. Η επιστήμη έχει θριαμβεύσει! Ο Δόκτωρ Τζέσσαπ έχει μετατραπεί σε γορίλλα, βιώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο την "αρχή" τη αν-

θρώπινης φύσης. Ναι, αγαπητοί μας αναγνώστες: η βιολογική οπισθοδρόμηση είναι γεγονός! Ο Δόκτωρ Τζέσσαπ είναι πια κάτι λιγότερο από άνθρωπος! Κι εσείς ακόμα κάθεστε;

Μπορεί βέβαια να αναρωτηθείτε, και δικαίως δηλαδή, τί δουλειά έχετε να μπλέκεστε κι εσείς τώρα με τέτοιες ιστορίες. Εξάλλου, τόση δουλειά κάνετε να γίνετε κάτι παραπάνω από άνθρωποι, τζάμπα θα πάει; Αλλά πάλι, άμα φτάσατε ως εδώ, είστε μάλλον άξιοι της μοίρας σας, οπότε βάλτε στην άκρη την ονειρομηχανή, ακουμπήστε το τριμπουσόν στο τραπέζι, αφήστε το έτερο ήμισυ σας να κρέμεται στοργικά δεμένο από το ταβάνι και ακολουθήστε μας. Φτιάξτε λοιπόν μια πλαστική δεξαμενή 8 πόδια επί 8 και ύψος 4, γεμίστε την με 10 ίντσες νερού το οποίο φροντίστε να διατηρηθεί χωρίς απώλειες (θερμοκρασίας ή ηλεκτροπληξίας) στους 93.4 φarenάιτ. Το νερό πρέπει να περιέχει 350 κιλά διαλυμένα άλατα τύπου έπσον, ώστε να επιπλέετε μέσα του. Κλείστε τη σαρκοφάγο με μια καταπακτή που να ανοίξει χωρίς μεγάλη προσπάθεια και η οποία να επιτρέπει την είσοδο αέρα μέσα στη σαρκοφάγο όχι όμως και την είσοδο φωτός (έναν πλαστικός σωλήνας που στην μέση κάνει κλήση 90ο αρκεί). Βάλτε ένα ζευγάρι καλές ωτοασπίδες. Όταν βρίσκεστε μέσα δεν πρέπει να υπάρχει καθόλου φως και ήχος, οπότε κλείστε τα στερεοφωνικά, τα κινητά και τραβήξτε το τηλέφωνο από τον τοίχο. Ξαπλώστε μέσα στο ζεστό νερό, κλείστε το καπάκι, χαλαρώστε κι αφήστε το μυαλό σας να περιέλθει σε κατάσταση θήτα, όπως λίγο πριν από τον ύπνο.

Μπορεί να μην γίνεται γορίλες (apologies στους πριμιπιβιστές φίλους μας) μα σίγουρα θα απολαύσετε ένα ζεστό μούλιασμα φορτωμένο με πολύ μεταφυσική.

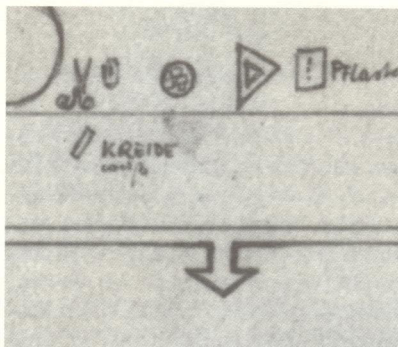
Geoffrey Firmin

Επιθυμία και οδονή

Ο Francois Ewald που προλογίζει την αρχική έκδοση αυτών των σημειώσεων στο Magazine littéraire τον Οκτώβρη του 1994 (D?sir et plaisir) γράφει τα εξής για τη σχέση των δύο τρομερών παιδιών της ριζοσπαστικής σκέψης:

"Το παρακάτω κείμενο δεν είναι απλά ανέκδοτο. Έχει κάτι το προσωπικό, το μυστικό, το εχέμυθο. Αποτελείται από μια σειρά σημειώσεων - από το Α μέχρι το Η - τις οποίες μου εμπιστεύτηκε κάποτε ο Ζιλ Ντελέζ να παραδώσω στον Μισέλ Φουκώ. Ήταν το έτος 1977. Ο Φουκώ είχε μόλις δημοσιεύσει τη Δίψα για Γνώσης, την εισαγωγή (α' τόμο) της Ιστορίας της Σεξουαλικότητας, η οποία αμφισβήτησε τις ίδιες τις κατηγορίες πάνω στις οποίες διεξάγονταν τότε οι αγώνες της σεξουαλικής απελευθέρωσης. Η υποδοχή αυτού του βιβλίου, το οποίο συχνά

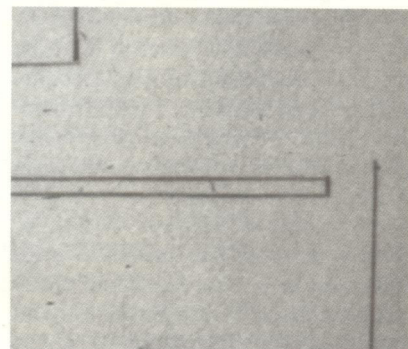
REISSPROBE (für Blätterchen)
17.2.70



παρανοήθηκε, συνέπεσε με μια θεωρητική κρίση στον ίδιο τον Φουκώ προς την αναλυτική γραμμή που θα συνέθετε την προβληματική των επόμενων δυο τόμων της Ιστορίας της Σεξουαλικότητας. Ο Ζιλ Ντελέζ ευαίσθητοποιημένος προς αυτό που αντιλαμβάνεται ως την οδύνη του φίλου του, γράφει λοιπόν τούτες τις σημειώσεις όπου σκιαγραφούνται οι συγκλίσεις του κι οι διαφορές του με τον Φουκώ. Οι σημειώσεις αυτές δεν είναι μέρος μιας πολεμικής αλλά μιας πρόσκλησης,

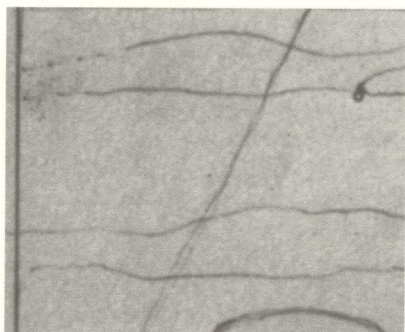
εντελώς εμποτισμένης με την ειλικρίνεια της φιλίας ώστε να ξαναξεκινήσουν έναν διάλογο που από καιρό είχαν διακόψει".

Η πρόσκληση, δεν γνωρίζουμε γιατί, θα μείνει αναπάντητη κι οι δύο φιλόσοφοι δεν θα ξανασυναντηθούν ποτέ. Το Flesh Machine δημοσιεύει αυτές τις σημειώσεις όχι λόγω κάποιας ιδιότυπης νεκρολαγνείας, μα γιατί θεωρεί ότι περιέχουν συμπυκνωμένο, σε βαθμό ιλίγγου ορισμένες στιγμές, όλο τον θεωρητικό πλούτο που έθεσε ο Ντελέζ στην υπηρεσία της κοινωνικής κι επιθυμητικής επανάστασης, στην αυτο-οργάνωση κι αυτο-αποδιοργάνωση των σωμάτων και των σχέσεων.



12 *Flesh Machine*

Gilles Deleuze



A

Μια από τις κεντρικές θέσεις του Επιτήρησης και Τιμωρίας αφορά τους μηχανισμούς εξουσίας. Αυτό μου φαίνεται κρίσιμο με τρεις τρόπους:

1. Καθαυτό και σε σχέση με τον "αριστερισμό": τούτη η σύλληψη της εξουσίας αποτελεί μια εκ βάθρων φρέσκια πολιτική ιδέα σε αντίθεση με όλη την μέχρι στιγμής θεωρία περί Κράτους.

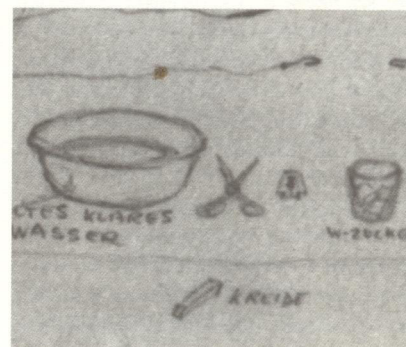
2. Σε σχέση με τον Μισέλ, διότι του επέτρεψε να ξεπεράσει την δυαδικότητα των σχηματισμών λόγου και μη-λόγου, που κυριαρχούσαν στην Αρχαιολογία της Γνώσης, και να εξηγήσει πώς οι δύο τύποι σχηματισμού κατανέμονται ή διαρθρώνονται τμήμα τμήμα (χωρίς να υπάγονται ο ένας στον άλλο ή να προσομοιάζουν ο ένας τον άλλο, κοκ). Δεν καταστέλλει την διάκριση μεταξύ τους, μα βρίσκει τον λόγο της σχέσης τους.

3. Οδηγεί σε με συγκεκριμένη συνέπεια: οι μηχανισμοί εξουσίας δεν βασίζονται ούτε στην καταστολή ούτε στην ιδεολογία. Έχουμε λοιπόν ρήξη με ένα είτε-είτε, μια εναλλακτική που όλοι είχαμε λίγο πολύ αποδεχτεί. Αντί της καταστολής ή της ιδεολογίας το Επιτήρησης και Τιμωρίας θεσπίζει την έννοια της κανονικοποίησης και των πειθαρχείων.

B

Αυτή η θέση σχετικά με τους μηχανι-

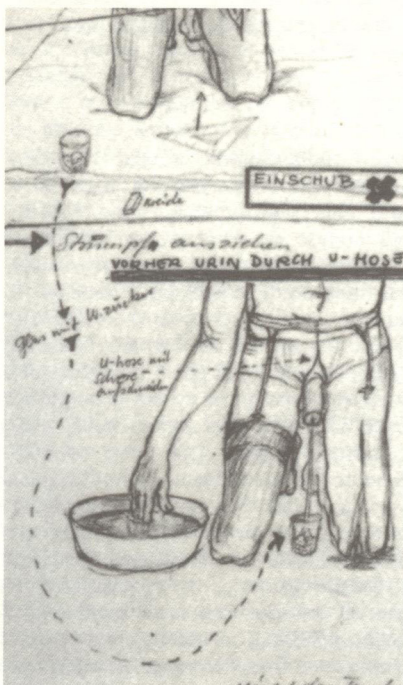
σμούς εξουσίας μου φαίνεται πως παίρνει δυο κατευθύνσεις, διόλου αντιθετικές, μα διακριτές. Εν πάση περιπτώσει, αυτοί οι μηχανισμοί εξουσίας δεν μπορούν να υπαχθούν σε κάτι που ονομάζουμε Κρατικό μηχανισμό. Μα, κατά την μια κατεύθυνση, θεσπίζουν μια διάχυτη, ετερογενή πολλαπλότητα, μικρο-μηχανισμούς. Κατά την άλλη κατεύθυνση, αφορούν ένα διάγραμμα, ένα είδος αφηρημένης μηχανής εμμενούς σε όλο το κοινωνικό σύστημα (όπως ο Πανοπτι-



σμός, καθοριζόμενης από την γενική λειτουργία του να βλέπεις χωρίς να σε βλέπουν, εφαρμοσμένης σε μια δεδομένη πολλαπλότητα). Είναι σαν δυο κατευθύνσεις μιας μικρο-ανάλυσης, εξίσου σημαντικές, αφού η δεύτερη έδειξε πως ο Μισέλ δεν ήταν ικανοποιημένος με της θεωρία της "διάχυσης".

C

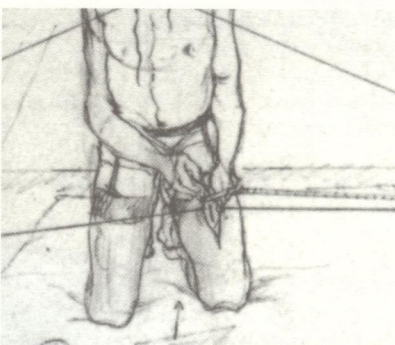
Η Δίψα για Γνώση κάνει ένα νέο βήμα, σε σχέση με το Επιτήρηση και Τιμωρία. Η προοπτική παραμένει ακριβώς η ίδια: ούτε καταστολή ούτε ιδεολογία. Μα, για να επισπεύσω, οι μηχανισμοί εξουσίας δεν αρκούνται απλά στο να κανονικοποιούν - τείνουν να θεσπίζουν (την σεξουαλικότητα). Δεν αρκούνται στο να διαμορφώνουν γνώσεις, μα θεσπίζουν την αλήθεια (την αλήθεια της εξουσίας). Δεν αφορούν πλέον αρνητικές 'κατηγορίες' (τρέλλα, παραβατικότητα ως αντικείμενα εγκλεισμού), μα μια θετική κατηγορία (την σεξουαλικότητα). Αυτό επιβεβαιώνεται από την συνέντευξη στο περιοδικό La Quinzaine Littéraire no. 247 (1-15 Γενάρη, Les rapports de rouvoir passent a' l'intérieur des corps - Οι σχέσεις εξουσίας περνάνε στο εσωτερικό των σωμάτων). Από αυτή την άποψη, πιστεύω πως σημειώνεται νέα πρόσδοος στην ανάλυση του Δίψα για Γνώση. Ο κίνδυνος είναι ο εξής: μήπως επιστρέφει ο Μισέλ σε μια αναλογία του "υποκειμένου θέσμησης", και γιατί νιώθει την ανάγκη να αναστήσει την αλήθεια, ακόμα κι



αν δημιουργεί μια νέα έννοια για αυτή; Δεν είναι δικά μου, μα πιστεύω πως τούτα τα ψευδή ερωτήματα θα τεθούν, αν δεν εξηγήσει παραπάνω τα πράγματα ο Μισέλ.

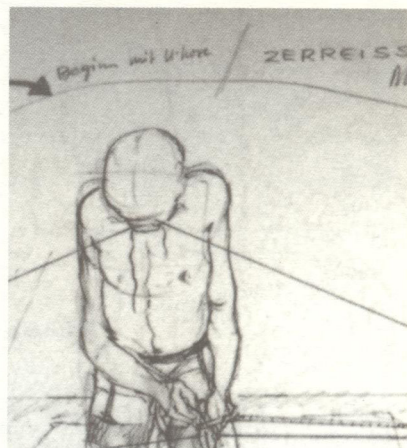
D

Ένα πρώτο ερώτημα για μένα ήταν η φύση της μικροανάλυσης που θεμελιώσε ο Μισέλ κατά το Επιτήρηση και Τιμωρία. Μεταξύ του μάκρο και του μικρο, η διαφορά δεν είναι αυτή του μεγέθους, υπό την έννοια πως οι μικρο-μηχανισμοί αφορούν μικρά σύνολα ή ομάδες (η οικογένεια δεν είναι πιο περιορισμένη από οποιαδήποτε άλλο σχηματισμό). Ούτε ήταν ένα ζήτημα εξωγενούς διαισμού, μιας και υπάρχουν μικρο-μηχανισμοί εμμενείς στο Κράτος, και τμήματα του



Κράτους που διαπερνούν τους μικρο-μηχανισμούς - κι οι δυο διαστάσεις είναι πλήρως εμμενείς. Πρέπει λοιπόν να συμπεράνουμε πως πρόκειται για μια διαφορά κλίμακας; Μια σελίδα του Δίψα για Γνώση αμφισβητεί ξεκάθαρα τούτη την ερμηνεία. Μα η σελίδα αυτή μοιάζει να συνδέει το μάκρο με ένα στρατηγικό μοντέλο, ενώ το μικρό με ένα τακτικό μοντέλο. Αυτό με ενοχλεί - αφού μου φαίνεται πως οι μικρο-μηχανισμοί του Μισέλ έχουν και παραέχουν μια στρατηγική διάσταση (ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπ' όψην του αυτό το διάγραμμα από το οποίο είναι αναπόσπαστοι). Μια διαφορετική κατεύθυνση θα ήταν να λάβουμε τις "σχέσεις δύναμης" ως καθοριστικές του μικρο: συγκρίνετε ιδιαίτερα την συνέντευξη στο Quinzaine. Μα πιστεύω πως ο Μισέλ δεν έχει αναπτύξει ακόμα αυτό το σημείο: την αρχική του σύλληψη των σχέσεων δύναμης, αυτού που αποκαλεί σχέσεις δύναμης, και η οποία είναι επίσης μια εντελώς καινούργια έννοια.

Όπως και να έχει, υπάρχει μια διαφορά



μεταξύ του μικρο και του μάκρο, μια ετερογένεια. Κάτι που δεν αποκλείει καθόλου την εμμενεία και των δύο. Ωστόσο το ερώτημά μου θα ήταν, εν τέλει, το εξής: μας επιτρέπει ακόμα αυτή η διαφορά σε είδος να μιλάμε για μηχανισμούς εξουσίας; Η έννοια του Κράτους δεν είναι εφαρμόσιμη στο επίπεδο της μικροανάλυσης, αφού, όπως λέει ο Μισέλ, δεν πρόκειται για μια μινιατούροποίηση του Κράτους. Είναι ωστόσο περισσότερο εφαρμόσιμη η έννοια της εξουσίας; Δεν αποτελεί κι αυτή μινιατούροποίηση μιας οικομενικής έννοιας;

Αυτό με φέρνει στην κεντρικό μου διάφορο με το Φουκώ στη συγκεκριμένη στιγμή. Αν μιλάμε με τον Φελίξ Γκουατάρί για επιθυμητικές-συναρμογές, δεν σημαίνει ότι δεν είμαστε βέβαιοι πως οι μικρομηχανισμοί μπορούν να περιγραφτούν με όρους εξουσίας. Για μένα η επιθυμητική-συναρμογή σηματοδοτεί το γεγονός πως η επιθυμία δεν είναι ποτέ "φυσική" ή "αυθόρμητη". Η φεουδαρχία για παράδειγμα, αποτελεί μια συναρμογή η οποία θέτει σε κίνηση νέες σχέσεις με τα ζώα (το άλογο), με τη γη, με την απεδαφικοποίηση (ιπποτική μάχη, σταυροφορίες), κοκ. Εντελώς παλαβές συναρμογές, μα πάντοτε ιστορικά καθορισμένες. Θα έλεγα από μέρους μου πως η επιθυμία κυκλοφορεί μέσα σε τούτη την συναρμογή των ετερογενειών, σαν ένα είδος "συμβίωσης": η επιθυμία είναι συνυφασμένη με μια δεδομένη συναρμογή, μια με συνλειτουργία της. Ακολουθώντας τούτο τον άξονα, μπορεί κανείς να ξεχωρίσει μια επιθυμητική-συναρμογή πραγμάτων και αποφάσεων (κάτι που θα συμφωνούσε με τον διαχωρισμό μεταξύ των δυο τύπων σχηματισμού κατά τον Μισέλ). Ακολουθώντας έναν άλλο άξονα, μπορεί κανείς να διακρίνει τις εδαφικότητες ή τις επανεδαφί-

κοποιήσεις και τις κινήσεις απεδαφικοποίησης που παρασέρνουν μια συναρμογή (για παράδειγμα όλες οι κινήσεις που παρασέρνουν την εκκλησία, της ιπποσύνης, τους αγρότες). Όπου λειτουργούν επανεδαφικοποιήσεις, ακόμα κι αφηρημένες, προκύπτουν μηχανισμοί εξουσίας. Οι μηχανισμοί εξουσίας αποτελούν λοιπόν στοιχεία της μιας ή της άλλης συναρμογής. Μα παράλληλα, οι συναρμογές αποτελούν σημεία-άκρα απεδαφικοποίησης [ΣτΜ: *pointes de deterritorialisation*, ο Ewald επιμένει στην δεύτερη λέξη, θεωρώντας πως ο Ντελέζ εννοεί κάποιο είδος άκρης πχ μιας επιφάνειας κι όχι ένα σημείο με την μαθηματική έννοια της λέξης]. Εν συντομία, οι μηχανισμοί εξουσίας δεν μπορούν ούτε να προκαλέσουν ούτε να θεσπίσουν το οτιδήποτε, αντιθέτως είναι οι επιθυμητικές-συναρμογές που σμιλεύουν τους σχηματισμούς εξουσίας ανάλογα με τις διαστάσεις τους. Αυτό μου επιτρέπει να απαντήσω σε ένα ερώτημα που είναι αναγκαίο για εμένα αλλά όχι και για τον Μισέλ: πώς μπορεί να γίνεται επιθυμητή η εξουσία; Η πρώτη λοιπόν διαφορά είναι πως για μένα η εξουσία είναι ένα πάθος της επιθυμίας (έχοντας ήδη δεχτεί πως η επιθυμία δεν αποτελεί ποτέ μια 'φυσική πραγματικότητα'). Όλα αυτά πολύ κατά προσέγγιση: οι σχέσεις μεταξύ των δυο κινήσεων απεδαφικοποίησης κι επανεδαφικοποίησης είναι πολύ πιο πολύπλοκες απ' ό,τι έχει διατυπωθεί εδώ. Είναι ωστόσο υπό αυτή την έννοια που θεωρώ την επιθυμία πρωτεύουσα, κι αντικείμενο της μικρο-ανάλυσης.

E

Δεν παύω ποτέ να τάσσομαι υπέρ του Μισέλ σε ένα σημείο που μου φαίνεται θεμελιώδες: ούτε καταστολή ούτε ιδεολογία - για παράδειγμα οι δηλώσεις ή μάλλον οι αποφάνσεις ουδεμιά σχέση έχουν με την ιδεολογία. Οι επιθυμητικές-συναρμογές ουδεμιά σχέση έχουν με την καταστολή. Μα προφανώς, σε σχέση με τους μηχανισμούς εξουσίας, δεν έχω την ακεραιότητα του Μισέλ, πέφτω σε ασάφειες, δεδομένου της αμφισημίας που αυτοί έχουν στη σκέψη μου: στο Επιτήρηση και Τιμωρία, ο Μισέλ λέει πως κανονικοποιούν και πειθαρχούν. Εγώ λέω πως κωδικώνουν κι επανεδαφικοποιούν (υποθέτω πως κι εδώ δεν πρόκειται απλά για μια εκφραστική διαφορά). Μα δεδομένης της πρωταρχικότητας που έχει για μένα η επιθυμία απέναντι στην εξουσία, ή τον δευτερογενή χαρακτήρα που έχουν οι μηχανισμοί εξουσίας, οι λειτουργίες τους συνεχίζουν να έχουν μια κατασταλτική λειτουργία, αφού συνθλίβουν όχι την επιθυμία ως φυσικό δεδομένο, μα τα ση-

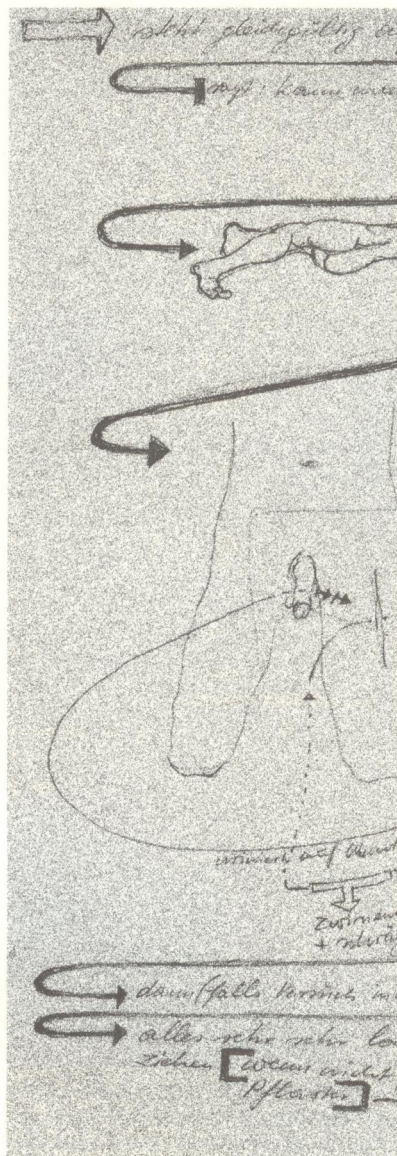
μεία των επιθυμητικών-συναρμογών [ΣτΜ: εδώ σε αντίθεση με την προηγούμενη χρήση του όρου *pointes* Ο Ντελέζ μάλλον εννοεί τα σημεία ροής-τομής, τα σημεία εφαρμογής των επιθυμητικών-μηχανών/συναρμογών, δεξ Αντι-Οιδίπους, α' κεφάλαιο]. Ας πάρουμε μια από τις πιο όμορφες θέσεις του Δίψα για Γνώση: το σύστημα σεξουαλικότητας υπαγάγει την σεξουαλικότητα σε σεξ (σε έμφυλες διαφορές, κοκ - κι η ψυχανάλυση πρωτοστατεί σε αυτή την υπαγωγική χειρονομία). Εδώ εγώ βλέπω ένα αποτέλεσμα-καταστολής, ακριβώς στα σύνορα του μικρο και του μακρο: η σεξουαλικότητα, ως ιστορικά καθορισμένη επιθυμητική-συναρμογή, με τα σημεία επεδαφικοποίησης, ροής και συνδυασμού της, θα περιέχεται σε μια γραμμομοριακή στιγμή, στο "σεξ", και ακόμα κι αν τούτες οι διαδικασίες υπαγωγής δεν είναι κατασταλτικές, το (μη-ιδεολογικό) τους αποτέλεσμα είναι κατασταλτικό, στο βαθμό που οι συναρμογές διασπώνται, όχι μόνο στο επίπεδο των δυνατοτήτων τους, μα στην ίδια τους την μικρο-πραγματικότητα. Δεν μπορούν πλέον να υπάρξουν παρά ως φαντασιώσεις, κάτι το οποίο τις αλλάζει εντελώς, τις παραμορφώνει, ή τις αναγκάζει να υπάρχουν ως αντικείμενα ντροπής, κοκ. Να ένα μικρό πρόβλημα που με απασχολεί εξαιρετικά: γιατί κάποιες "διαταραχές" υπόκεινται περισσότερο στην ντροπή, ή ακόμα κι εξαρτώνται από αυτή, από ό,τι άλλες; Έχω λοιπόν ανάγκη μιας συγκεκριμένης έννοιας της καταστολής, όχι για να την αυτονομήσω, αλλά προκειμένου να υπάρξει ένα σχήμα όπου οι συλλογικές συναρμογές θα έχουν πολλές διαστάσεις, κι οι μηχανισμοί εξουσίας δεν θα αποτελούν παρά μια από αυτές.

F

Άλλο ένα θεμελιώδες σημείο: πιστεύω πως η θέση "ούτε καταστολή, ούτε ιδεολογία" εμπεριέχει μια συνιστώσα στην οποία πιθανόν και να εξαρτάται. Ένα κοινωνικό πεδίο δεν ορίζεται από τις αντιθέσεις του [contradictions, εδώ εννοείται η επαίσχυντη ως αναιμική κατά Ντελέζ και Φουκώ έννοια της διαλεκτικής σύνθεσης]. Η έννοια της αντίθεσης είναι μια οικουμενική αναπαρκής έννοια η οποία υπονοεί εξ αρχής μια ισχυρή συνεργεία των αντιθέτων μέσα στους μηχανισμούς εξουσίας (οι δύο τάξεις για παράδειγμα, η μπουρζουαζία και το προλεταριάτο). Και στην ουσία μου φαίνεται πως μια ακόμα τεράστια καινοτομία της θεωρίας του Μισέλ σχετικά με την εξουσία είναι η εξής: η κοινωνία δεν είναι αντιφατική, σχεδόν καθόλου. Αντιθέτως: στρατηγοποιείται, και στρατηγοποιεί. Κι αυτό το

βρίσκω υπέροχο, βλέπω ξεκάθαρα την τεράστια διαφορά (μεταξύ στρατηγικής κι αντίθεσης), πρέπει να ξαναδιαβάσω τον Κλάουσεβιτς υπό αυτή την οπτική γωνία. Μα νιώθω κι άβολα με αυτή την ιδέα.

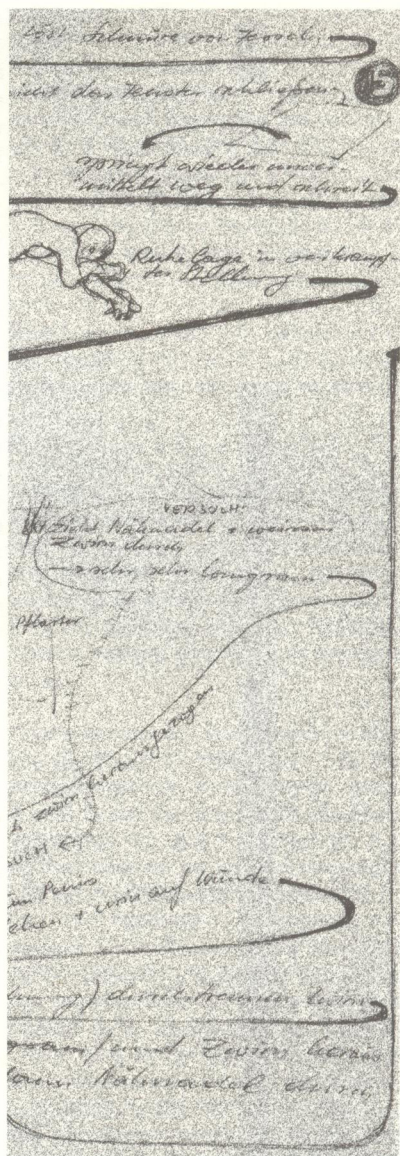
Από μεριάς μου θα έλεγα: το κοινωνικό πεδίο δεν είναι αντιφατικό, μα αυτό που κυρίως κάνει είναι να ξεφεύγει, αρχικά ξεφεύγει από όλα του τα άκρα. Οι γραμμές φυγής είναι πρωτογενείς (αν κι όχι υπό μια χρονολογική έννοια του πρωτογενούς). Μακράν του να βρίσκονται έξω από κοινωνικό πεδίο ή να διαφεύγουν αυτού, οι γραμμές φυγής θεσπίζουν το ριζωμα ή την χαρτογραφία του κοινωνικού πεδίου. Οι γραμμές φυγής είναι πάνω-κάτω το ίδιο πράγμα με τις κινήσεις απεδαφικοποίησης: δεν σηματοδοτούν μια επιστροφή στη φύση - αποτελούν τα σημεία απεδαφικοποίησης των επιθυμητών-συναρμολογιών. Αυτό που είναι πρωταρχικό στην φεουδαρχία είναι οι γραμμές των οποίων αποτελεί προϋπόθεση - το ίδιο υσχεί και για τον μεσαίωνα, και για τον καπιταλιστικό σχηματισμό. Οι γραμμές φυγής δεν είναι κατ' ανάγκη "επαναστατικές": είναι αυτό στο οποίο συνδέονται και το οποίο εγκλείουν οι μηχανισμοί εξουσίας. Γύρω στον 11ο αιώνα, όλες οι γραμμές απεδαφικοποίησης που οδηγούν σε επιτάχυνση, όλες οι εισβολές, οι πλιατσικολόγες ορδές, οι απεδαφικοποιήσεις της εκκλησίας [ΣτΜ: αιρέσεις και σχίσματα, βλ. FM/Corps2], οι μεταναστεύσεις αγροτών, η μεταμόρφωση της ιπποσύνης, ο μετασχηματισμός των πόλεων οι οποίες όλο και περισσότερο εγκαταλείπουν τα εδαφικοκεντρικά τους μοντέλα, η μεταμόρφωση του συναλλάγματος η οποία εμπλέκεται σε νέα δίκτυα, η αλλαγή στην κατάσταση των γυναικών όπου ο αυλικός έρωτας απεδαφικοποιεί τον ιπποτικό έρωτα, κοκ. Η στρατηγική δεν μπορεί παρά να είναι δευτερογενής σε σχέση με τις γραμμές φυγής, με τις συνδέσεις, τους προσανατολισμούς, τις συμπτώσεις και τα διάκένά τους. Εδώ πάλι διαπιστώνω την πρωταρχικότητα της επιθυμίας, αφού η επιθυμία βρίσκεται ακριβώς σε τούτες τις γραμμές φυγής, στις διασυνδέσεις και αποσυνδέσεις των ροών τους. Μου φαίνεται λοιπόν πως ο Μισέλ συναντάει ένα πρόβλημα το οποίο δεν έχει διόλου το ίδιο status για εμένα. Διότι αν οι μηχανισμοί εξουσίας είναι με κάποιο τρόπο φορείς θέσμισης, το μόνο που μπορεί να τους εναντιωθεί είναι φαινόμενα "αντίστασης", και το όλο ζήτημα έχει ως συνέπεια να κάνει με το status τούτων των φαινομένων. Στην ουσία, δεν μπορούν ούτε αυτά να είναι αντι-κατασταλτικά ή αντι-ιδεολογικά. Εξού κι η σημαντικότητα δυο σελίδων



από τη Δίψα για Γνώση όπου ο Μισέλ λέει: ας μη μου πει κανείς πως αυτά τα φαινόμενα είναι μια ψευδαίσθηση. Τότε λοιπόν τι status επιφυλάσσει ο ίδιος για αυτά; Ιδού ορισμένες κατευθύνσεις:

1. Αυτή του Δίψα για Γνώση κατά την οποία τα φαινόμενα αντίστασης δεν αποτελούν ανεστραμμένη εικόνα των μηχανισμών εξουσίας, έχουν τον ίδιο χαρακτήρα με αυτούς - διάχυση, ετερογένεια κοκ, και αναπτύσσονται κατ' αντιπαράθεση. Αυτή η προσέγγιση ωστόσο μου φαίνεται πως μπλοκάρει κάθε διεξοδό.

2. Η κατεύθυνση της συνέντευξης στο Politique Hebdo (29 Νοέμβρη - 5 Δεκεμβρίου 1976, La fonction politique de l'intellectuel - Η πολιτική λειτουργία του διανοούμενου): αν οι μηχανισμοί εξουσίας θεσπίζουν την αλήθεια, αν υπάρχει μια αλή-



θεια της εξουσίας, τότε αυτή πρέπει να υπάρχει ως μια αντιστρατηγική απέναντι σε μια εξουσία της αλήθειας, ενάντια στην εξουσία. Από εδώ προκύπτει το πρόβλημα του διανοούμενου για τον Μισέλ. Και με τον τρόπο που επανεισάγει την κατηγορία της αλήθειας, κάνοντάς την εντελώς εξαρτημένη από την εξουσία, μπορεί μήπως να βρει ένα υλικό το οποίο μπορεί να στραφεί ενάντια στην εξουσία; Δεν βλέπω τον τρόπο που μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο. Πρέπει να περιμένουμε τον Μισέλ να μιλήσει για την νέα αυτή έννοια της αλήθειας στο πεδίο της μικρο-ανάλυσής του. [ΣτΜ: Μια σαφής απάντηση σχετικά με αυτό δίνεται πράγματι από σημειώσεις του Φουκώ σε σχέση με τα λεγόμενα contreconduits, βλ. FM/Corps1].

3. Η τρίτη κατεύθυνση, πρέπει να είναι οι

ηδονές, το σώμα κι οι ηδονές του [ΣτΜ: εδώ επιλέγουμε τον όρο ηδονή, μιας και θεωρούμε ότι το ελληνικό απόλαυση είναι πολύ νοικοκυρεμένο και σαλονάτο, για να αποδώσει την ορμή του γαλλικού πρωτότυπου plaisir και της δύναμης που αποκτά στο έργο του Φουκώ]. Και πάλι, να τι αναμένω να μάθω: πώς οι ηδονές δίνουν πνοή σε αντεξουσίες; μου φαίνεται πως υπάρχουν τρεις έννοιες στις οποίες ο Μισέλ δίνει ένα εντελώς νέο νόημα, μα δίχως να τις έχει αναπτύξει ακόμα: σχέσεις δύναμης, αλήθειες, ηδονές.

Κάποια προβλήματα που παρουσιάζονται σε μένα, δεν τίθενται στον Μισέλ λόγω του ότι έχουν επιλυθεί εκ των προτέρων από την έρευνά του. Αντιστρόφως, το λέω αυτό στον εαυτό μου για να μου δώσω θάρρος, ορισμένα άλλα προβλήματα δεν τίθενται σε μένα, τα οποία αναγκαίως παρουσιάζονται σε αυτόν λόγω των θέσεων του και της στάσης του. Οι γραμμές φυγής και οι κινήσεις απεδαφικοποίησης, ως συλλογικές ιστορικές συντεταγμένες, δεν μου φαίνεται πως έχουν μια αντιστοιχία στο έργο του Μισέλ. Τα φαινόμενα αντίστασης δεν παρουσιάζουν κανένα πρόβλημα για μένα: αφού οι γραμμές φυγής αποτελούν πρωτογενείς συνιστώσες, αφού η επιθυμία κάνει το κοινωνικό πεδίο να λειτουργεί, είναι μάλλον οι μηχανισμοί εξουσίας που παράγονται από αυτές τις συναρμογές, και τις συντρίβουν ή τις απομυζούν. Συμμερίζομαι τον τρόπο του Μισέλ απέναντι σε όσους αυτοαποκαλούνται περιθωριακοί: ο ρομαντισμός της τρέλλας, της παραβατικότητας, της διαστροφής, της ντρογκας, μου είναι όλο και πιο ειδικό. Μα οι γραμμές φυγής, δηλαδή οι συναρμογές της επιθυμίας δεν παράγονται από περιθωριακά στοιχεία. Αντιθέτως τα περιθωριακά στοιχεία εγκαθίστουν εαυτούς στις αντικειμενικές γραμμές που διασχίζουν μια κοινωνία, προκειμένου να ολοκληρώσουν τον κύκλο τους, με μια γυροβολιά. Δεν έχω συνεπώς καμιά ανάγκη τέτοιων φαινομένων αντίστασης, αν το πρωταρχικό δεδομένο μιας κοινωνίας είναι πως τα πάντα διαφεύγουν, τα πάντα απεδαφικοποιούνται. Εξού κι η θέση του διανοούμενου, το πολιτικό πρόβλημα του οποίου δεν είναι το ίδιο με θεωρητικούς όρους για τον Μισέλ και για μένα (θα μιλήσω σε λίγο για το πώς βλέπω τούτη την διαφορά).

G

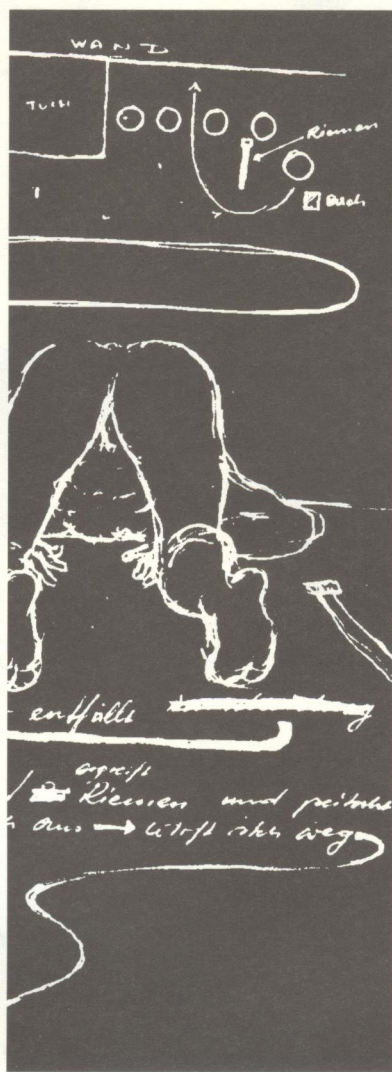
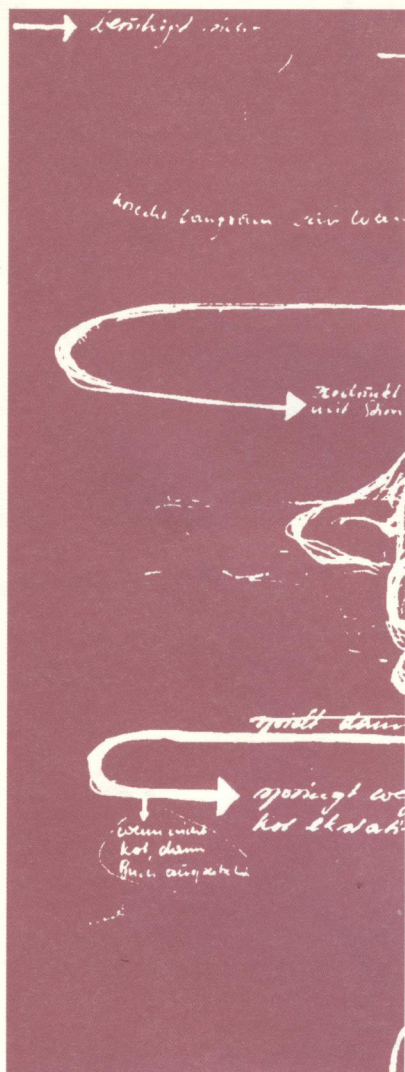
Την τελευταία φορά που ειδοθήκαμε, ο Μισέλ μου λέει, με πολύ καλοσύνη και τρυφερότητα: δεν αντέχω την λέξη επιθυμία, ακόμα κι αν την χρησιμοποιείς με άλλο τρόπο, δεν μπορώ να σταματήσω να σκέ-

φτομαι ή να βιώνω πως επιθυμία ίσον έλ-λειψη. Ο Μισέλ πρόσθεσε: όσο για μένα, αυτό που αποκαλώ "ηδονή" είναι ίσως αυτό που εσύ ονομάζεις "επιθυμία", μα όπως και να έχει, χρειάζομαι μια άλλη λέξη, όχι την επιθυμία.

Προφανώς δεν πρόκειται απλά για ένα ζήτημα λέξεων. Αφού κι εγώ δεν αντέχω με τίποτα τη λέξη "ηδονή". Μα γιατί; Για μένα η επιθυμία δεν αποτελεί κανένα είδος έλλειψης. Ούτε είναι ένα κάποιο φυσικό δεδομένο. Είναι απλά μέρος μιας συναρμογής ετερογενών στοιχείων που λειτουργούν. Είναι μια διαδικασία, σε αντίθεση με κάθε δομή ή καταγωγή. Είναι ένα πάθος, κι όχι ένα συναίσθημα. Είναι μια μοναδικότητα κι όχι μια υποκειμενικότητα. Είναι ένα γεγονός, κι όχι ένα πράγμα ή ένα πρόσωπο. Και πάνω απ' όλα συνεπάγεται τη θέσμιση ενός πεδίου εμμέλειας, ή ενός σώματος δίχως όργανα, το οποίο καθορίζεται μονάχα από ζώνες, εντάσεις, από κατώφλια, διακυμάνσεις και ροές. Αυτό το σώμα είναι τόσο βιολογικό, όσο και συλλογικό και πολιτικό. Είναι πάνω σε τούτο το σώμα που συνθέτονται και αποσυντιθέονται οι συναρμογές. Είναι τούτο το σώμα που φέρει τα σημεία απεδαφικοποίησης των συναρμογών ή των γραμμών φυγής. Είναι κάτι που κυμαίνεται κι αλλάζει - το σώμα δίχως όργανα της φεουδαρχίας είναι διαφορετικό από αυτό του καπιταλισμού. Αν το ονομάζω σώμα δίχως όργανα, είναι γιατί αντιτίθεται σε κάθε μορφή οργάνωσης, στον ίδιο τον οργανισμό, αλλά και σε κάθε οργάνωση εξουσίας. Είναι αντιθέτως τούτο το σύνολο των οργανώσεων του σώματος που διασπάει το πεδίο εμμέλειας, και επιβάλλει στην επιθυμία έναν άλλο τύπο πεδίου, το οποίο κάθε φορά οργανώνει το σώμα δίχως όργανα.

Αν τα λέω όλα αυτά τόσο μπερδεμένα, είναι επειδή τίθεται μια σειρά προβλημάτων σε σχέση με τον Μισέλ:

1. Δεν μπορώ να δώσω καμιά θετική αξία στην ηδονή, διότι νομίζω πως η ηδονή διακόπτει την εμμενή διαδικασία της επιθυμίας. Μου φαίνεται πως η ηδονή βρίσκεται με το μέρος των strata και της οργάνωσης. Κι είναι με τον ίδιο τρόπο που η επιθυμία παρουσιάζεται ως ενδογενώς υποταγμένη στον νόμο και εξωγενώς διακοπτόμενη από τις ηδονές. Και στις δυο περιπτώσεις, έχουμε μια άρνηση του πεδίου εμμέλειας που αντιστοιχεί στην πραγματικότητα στην επιθυμία. Λέω στον εαυτό μου πως δεν είναι τυχαίο πως ο Μισέλ θέτει τόσο μεγάλη σημασία στον Μαρκήσιο ντε Σαντ, ενώ εγώ ο ίδιος αντίθετα στον Μαζόχ [βλ. *Presentation de Sacher-Masoch: la Venus e la Fourrure*



(1967) - Παρουσίαση του Σάχερ-Μαζόχ: Η Αφροδίτη με τη Γούνα, ανέκδοτο στα ελληνικά]. Δεν αρκεί να πούμε πως είμαι μαζοχιστής ενώ ο Μισέλ σαδιστής. Αυτό θα ήταν πολύ ωραίο, μα δεν είναι αλήθεια. Αυτό που με ενδιαφέρει στον Μαζόχ δεν είναι ο πόνος, μα η ιδέα πως η ηδονή διακόπτει την θετικότητα της επιθυμίας και τη θέσμιση του πεδίου εμμένειάς της (καθώς, ή μάλλον με έναν διαφορετικό τρόπο, στον αυλικό έρωτα έχουμε τη θέσμιση ενός πεδίου εμμένειας ή ένα σώμα δίχως όργανα όπου η επιθυμία δεν έχει κάποια έλλειψη, μα προφυλάσσει τον εαυτό της όσο το δυνατόν περισσότερο από τις ηδονές οι οποίες μπορούν να εμφανιστούν για να διακόψουν την διαδικασία της). Η ηδονή μου φαίνεται ως ο μόνος τρόπος που το πρόσωπο ή το υποκείμενο μπορεί "να βρει ξανά τον εαυτό του" σε μια διαδικασία που το ξεπερνά. Αποτελεί δηλαδή μια επανεδαφικοποίηση. Από την δική μου οπτική γωνία, είναι με τον ίδιο αυτό τρόπο που η ε-

πιθυμία σχετίζεται τόσο με τον νόμο της έλλειψης, όσο και με τη νόρμα της ηδονής.

2. Από την άλλη, η ιδέα του Μισέλ πως οι μηχανισμοί εξουσίας έχουν μια άμεση και αδιαμεσολάβητη σχέση με το σώμα είναι σημαντικότερη. Στο βαθμό, ωστόσο, που οι μηχανισμοί αυτοί επιβάλλουν μια οργάνωση στα σώματα. Ενώ το σώμα δίχως όργανα αποτελεί έναν τόπο ή φορέα απεδαφικοποίησης (κι αυτό είναι το πεδίο εμμένειας της επιθυμίας), όλοι οι μηχανισμοί που ο Μισέλ αποκαλεί "βιοεξουσία" λειτουργούν με αποτέλεσμα την επανεδαφικοποίηση των σωμάτων.

3. Μπορώ να σκεφτώ αναλογίες εδώ του τύπου, αυτό που είναι για μένα το "σώμα δίχως όργανα" αντιστοιχεί στο "σώμα των ηδονών" του Μισέλ; Μπορώ να συνδέσω τον διαχωρισμό σώμα-σάρκα, για τον οποίο μου έχει μιλήσει ο Μισέλ, με τον διαχωρισμό σώματος δίχως όργανα-

οργάνωσης; Υπάρχει μια πολύ σημαντική σελίδα στο Δίψα για Γνώση πάνω στη ζωή ως αυτό που προσδίδει μια δυνητική υπόσταση στις δυνάμεις αντίστασης. Αυτή η ζωή, κατά μένα η ίδια για την οποία μίλησε ο Ντ.Χ. Λώρενς, δεν είναι διόλου η Φύση, μα το κυμαινόμενο πεδίο εμμένειας της επιθυμίας, κατά μήκος όλων των συντεταγμένων συναρμογών. Η έννοια της επιθυμίας στον Λώρενς σε σχέση με τις θετικές γραμμές φυγής (μικρολεπτομέρεια: ο τρόπος με τον οποίο ο Μισέλ χρησιμοποιεί τον Λώρενς στο τέλος του Δίψα για Γνώση είναι αντίθετος με τον τρόπο που τον χρησιμοποιώ εγώ).

H

Ο Μισέλ έχει προχωρήσει στο πρόβλημα που μας απασχολούσε: πώς να διατηρήσεις την ακεραιότητα μιας μικρο-ανάλυσης (διάχυση, ετερογένεια, επιμέρους χαρακτήρας) κι ωστόσο να βρεις μια ενοποιητική αρχή που δεν είναι του τύπου Κράτος, κόμμα, ολοποίηση ή αναπαράσταση;

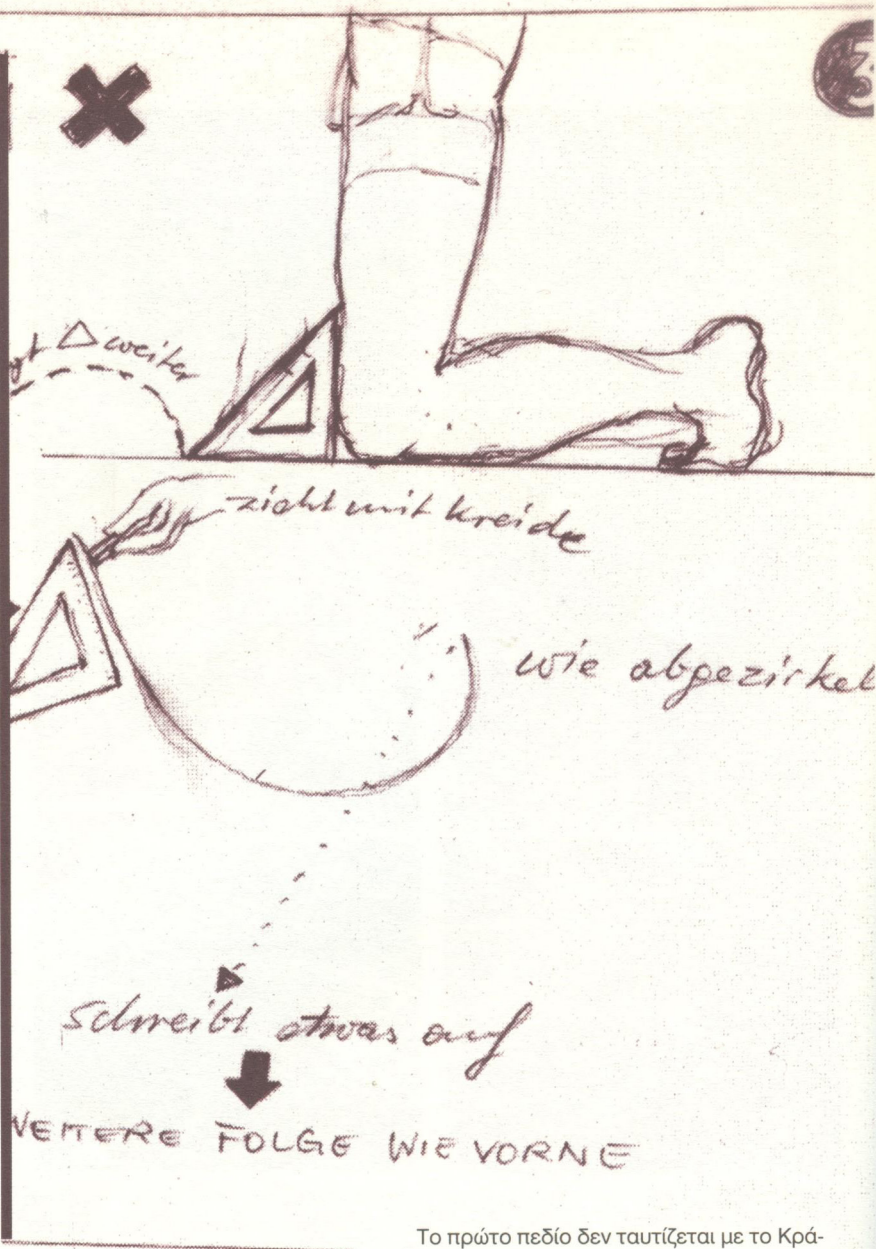
Πρώτα απ' όλα απ' την πλευρά της ίδιας της εξουσίας: επιστρέφοντας στις δυο κατευθύνσεις του Επιτήρησης και Τιμωρίας, από τη μια τον διάχυτο και επιμέρους χαρακτήρα των μικρο-συστημάτων, κι από την άλλη το αφηρημένο διάγραμμα που καλύπτει ολόκληρο το κοινωνικό πεδίο. Ένα πρόβλημα μου φαίνεται πως παραμένει στο Επιτήρησης και Τιμωρίας: η σχέση ανάμεσα σε αυτές τις δυο στιγμές της μικρο-ανάλυσης. Νομίζω πως το ερώτημα αυτό αλλάζει λίγο στο Δίψα για Γνώση: εκεί οι δυο κατευθύνσεις της μικροανάλυσης είναι από τη μια οι μικροπειθαρχίες, κι από την άλλη οι βιοπολιτικές διαδικασίες. Αυτό ήταν που ήθελα να πω στο σημείο C αυτών των σημειώσεων. Ωστόσο, η οπτική γωνία του Επιτήρησης και Τιμωρίας μας ωθεί να πιστέψουμε πως το διάγραμμα, το οποίο είναι αναπόσπαστο της οικουμενικής στιγμής του Κράτους, ίσως έχει ως αποτέλεσμα μια μικροενοποίηση των μικρών μηχανισμών. Πρέπει λοιπόν να καταλάβουμε ότι είναι οι βιοπολιτικές διαδικασίες που αναλαμβάνουν αυτή τη λειτουργία; Παραδέχομαι πως η έννοια του διαγράμματος μου φάνηκε πολύ πλούσια: θα την ξαναβρεί ο Μισέλ σε ένα νέο πεδίο;

Ωστόσο από την οπτική των γραμμών αντίστασης, ή εκείνου που εγώ αποκαλώ γραμμές φυγής, πώς μπορούμε να αντιληφθούμε τις σχέσεις ή τις συνθέσεις, τις διαδικασίες ενοποίησης; Θα έλεγα πως το συλλογικό πεδίο εμμένειας όπου οι συναρμογές διαμορφώνονται ανά πάσα στιγμή, κι από όπου κατάγεται η

EINSCHUB

γραμμή φυγής τους, έχει κι αυτό ένα διάγραμμα. Πρέπει να βρούμε λοιπόν την συναρμογή που είναι ικανή να επηρεάσει τούτο το διάγραμμα, με το να θέτει σε λειτουργία την σύνθεση των γραμμών ή των σημείων απεδαφικοποίησης. Είναι υπό αυτή την έννοια που μίλησα για μια πολεμική-μηχανή, τόσο διαφορετική από τον Κρατικό μηχανισμό ή τους στρατιωτικούς θεσμούς, αλλά κι από τους μηχανισμούς εξουσίας. Τότε θα έχουμε από τη μία το Κράτος - διάγραμμα εξουσίας (το Κράτος ως ένας γραμμομοριακός μηχανισμός που εμπεριέχει τα μικροδεδομένα του διαγράμματος ως πεδίο οργάνωσης), κι από την άλλη το διάγραμμα των γραμμών φυγής (την πολεμική μηχανή ως τη συναρμογή που επηρεάζει τα μικροδεδομένα του διαγράμματος ως πεδίο εμμένειας). Εδώ θα σταματήσω, αφού όλα αυτά θα έφερναν στην επιφάνεια δυο τύπους εντελώς διαφορετικών πεδίων, ένα είδος υπερβατικού πεδίου οργάνωσης των συναρμογών, και θα συναντούσαμε όλα τα προηγούμενα προβλήματα ξανά. Έτσι λοιπόν δεν ξέρω πια πώς να τοποθετηθώ σε σχέση με την παρούσα έρευνα του Μισέλ.

(Επίμετρο: Αυτό που με ενδιαφέρει στα δύο αντιτιθέμενες καταστάσεις του πεδίου ή του διαγράμματος είναι η ιστορική τους αντιπαράθεση, υπό πολλές διαφορετικές μορφές. Σε μια περίπτωση, έχουμε ένα πεδίο οργάνωσης κι ανάπτυξης, εκ φύσης αόρατο, το οποίο καθιστά τα πάντα ορατά. Στην άλλη περίπτωση έχουμε ένα πεδίο εμμένειας, όπου δεν υπάρχει τίποτα άλλο από ταχύτητες και βραδύτητες, καμία ανάπτυξη, και όπου βλέπουμε κι ακούμε τα πάντα.



UTENSILIEN: 1 SCHERE

1 GLAS

WÜRFELTUCHER

1 PFLASTER (umal für nachher + Mull)

DREIECK

1 EI

KREIDE

BUCH

2 RASIERKLINGEN

SCHNÜRE + HAKEN

METERBAND

WASSERGEFÄSSE

NÄHNADEL

WEISSER ZWIERN

JOD

RIEMEN

NYLONS

STRUMPFGÜRTEL

U-HOSE

Το πρώτο πεδίο δεν ταυτίζεται με το Κράτος, αν και συνάδει με αυτό. Το δεύτερο αντίθετα συνάδει με την πολεμική-μηχανή, με το όραμα της πολεμικής-μηχανής. Ο Κυβιέ, αλλά κι ο Γκαίτε, για παράδειγμα αντιλήφθηκαν το πρώτο πεδίο στο επίπεδο της φύσης. Ο Χέλντερλιν στον Υπερίωνα, μα ακόμα περισσότερο ο Κλάιστ, αντιλήφθηκαν τον δεύτερο τύπο. Ξάφνου έχουμε δυο τύπους διανοούμενου, κι όλα αυτά που λέει ο Μισέλ για αυτούς. Μπορεί ο δεσμός εξουσίας-γνώσης έτσι όπως τον περιγράφει ο Μισέλ να εξηγηθεί έτσι: οι εξουσίες συνεπάγονται ένα πεδίο-διάγραμμα του πρώτου τύπου (για παράδειγμα η ελληνική πόλις, ή η ευκλείδεια γεωμετρία). Αντιστρόφως όμως, στην πλευρά των αντεξουσιών και πάνω-κάτω σε σχέση με τις πολεμικές-μηχανές, μήπως υπάρχει ένας άλλος τύπος πεδίου, είδη "ελλάσσωνων" γνώσεων (αρχιμήδεια γεωμετρία, ή η γεωμετρία των καθεδρικών την οποία πολέμησε το Κράτος), μια ολόκληρη γνώση που αντιστοιχεί στις γραμμές αντίστασης, η οποία δεν έχει την ίδια μορφή με την άλλη γνώση;) ☐

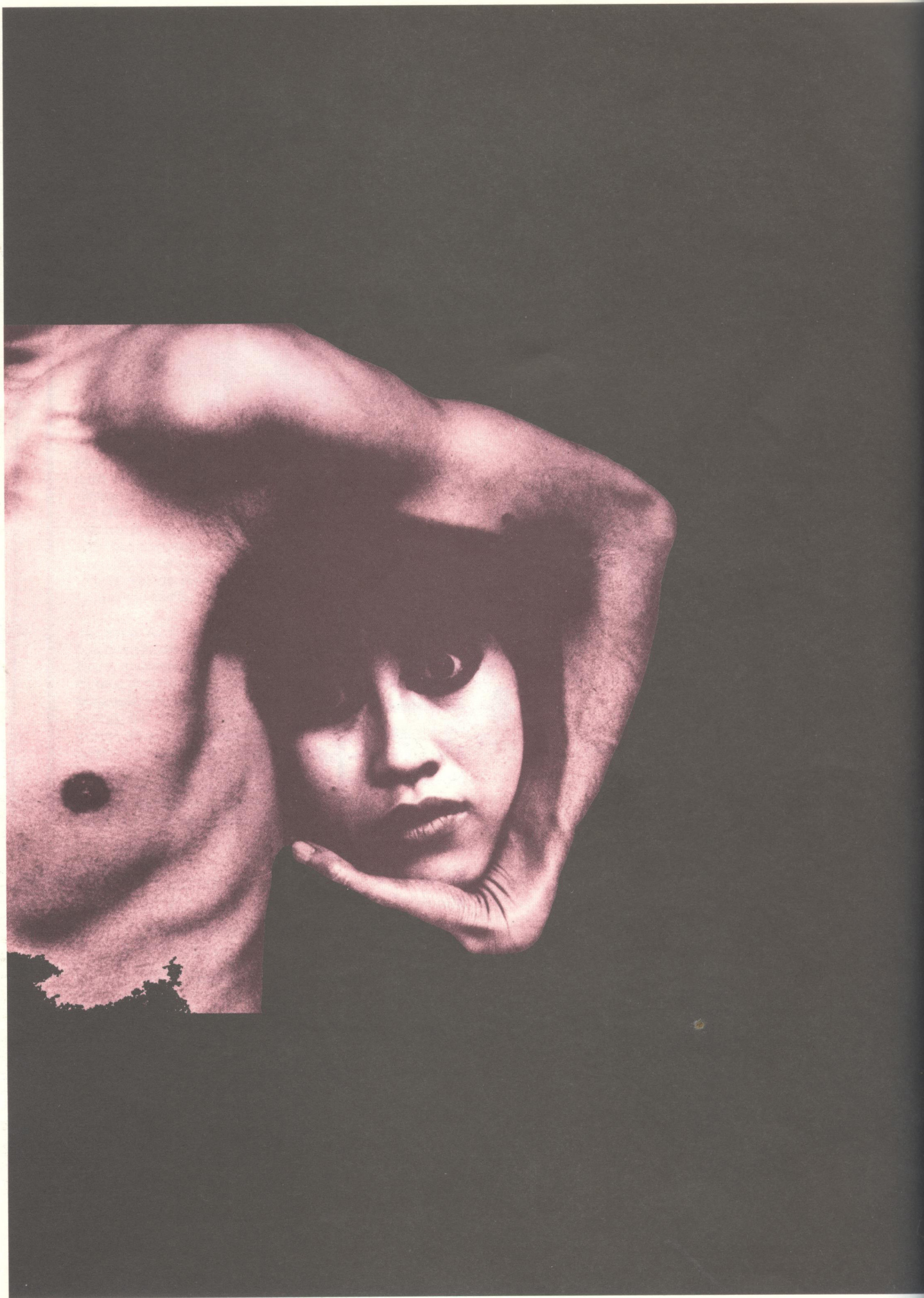


Ο Τάφος της μικρής Σου

*Flesh 19
Machine*

Πάνω στα πέταλα δροσιά
Σα δάκρυα στα μάτια
Για την καρδιά ούτε ένα αποκούμπι
Λουλούδια στην ομίχλη
Να τα κόψω δεν τολμώ
Γρασίδι σα μαξιλάρι
Πεύκο σαν ουρανός
Ο άνεμος μια ποδιά
Και τα νερά
Μια άμαξα ακριβή
Περιμένει κάποιον μες το σούρουπο
Κρύες γαλάζιες φλόγες
Πασχίζουνε να λάμψουν - τα κεριά
Κάτω από τον δυτικό λόφο
Ο άνεμος σκορπάει τη βροχή

(Λι Χο, Κίνα, c.800)



Κριτική (3/5)

Οι νότιοι λόφοι πόσο θλιμμένοι!
νεκρή βροχή νοτίζει τα έρημα γρασίδια
Στην Τσάνγκαν μεσάνυχτα φθινόπωρου
Πόσοι άνδρες γεράσαν μέσα στον άνεμο;
Θολό, θολό, στο σούροπο το μονοπάτι
στις μαύρες δρυς συσπούνται τα κλωνάρια
κάθετες των δέντρων οι σκιές και η σελήνη στο
ζενίθ
καλύπτει τους λόφους με σάβανο σα στάχτη
καμένοι δαυλοί είναι οι νέοι συγγενείς μας:
στους πιο μυστικούς τάφους σμάρια μαζεύονται
πυγολαμπίδες.

(Λι Χο, Κίνα, c.800)



Η μύγα,

τα θκατά και



Η συζήτηση με τον Krumei και την μυκολόγο Νατάσα Φ (βλ. FM-2) έλαβε χώρα ένα απόγευμα του Αυγούστου στα Εξάρχεια με σκοπό την εξερεύνηση της συμβολική και βιοπολιτικής σημασίας της μύγας στον σύγ-

χρονο κόσμο. Έναυσμα της συζήτησης αποτέλεσε το άρθρο στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού Black Out (αναδημοσίευση ως επίλογος στο Χώρος Σώμα και Καθαρ(ι)ότητα, Ελευθεριακή Κουλτούρα, και μετά-

φραση στα αγγλικά στο Voices of Resistance from Occupied London τ.3) και η αμφιλεγόμενη σύνδεση της μύγας με τον θάνατο σε ένα απόσπασμα του Νόρμπερτ Ελίας

η καθαρ(ι)ότητα

Flesh 23
Machine

Flesh Machine: Ας ξεκινήσουμε λοιπόν με μια αφελή ερώτηση: τι είναι η μύγα;

Νατάσα Φ: Η μύγα είναι ένα έντομο που έχει έξι πόδια και δυο φτερά και γεννάει αυγά, συνήθως πάνω σε ακαθαρσίες, ή τέλος πάντων σε αυτό που ονομάζουμε ακαθαρσίες, τα οποία παίρνουν γύρω στις 10-12-14 μέρες να εκκολαφθούν πράγμα που σημαίνει ότι η μύγα αναπαράγεται πολύ γρήγορα κι εντατικά.

FM: Είναι αλήθεια ότι οι μύγες ζούνε μόνο μια μέρα;

Νατάσα Φ: Όχι, όχι, μπορεί να ζούνε ένα τρίμηνο ίσως και παραπάνω.

FM: Κι ονομάζουμε μύγα μόνο την οικιακή μύγα;

Νατάσα Φ: Όχι καθόλου, και η τσε-

τσέ είναι μύγα, και αν το πάρεις ταξινομικά "αληθινές μύγες" είναι και τα κουνούπια κι όλα αυτά, είναι η ίδια τάξη, των δίπτερων. Μα η *musca domestica* είναι αυτή που νομίζω ότι μας απασχολεί εδώ. Κι αν δεν κάνω λάθος ξεκίνησε κάπου στη μογγολία, προς τα εκεί, και ήρθε στην ευρώπη πολύ νωρίς μαζί με τους ανθρωπούς.

FM: Προϊστορικά δηλαδή;

Νατάσα Φ: Ναι, νομίζω δεν είναι σαν τις δροσόφυλλες που ήρθαν με το εμπόριο φρούτων.

FM: Οι δροσόφυλλες είναι αυτές που μας τρώνε τα φρούτα;

Νατάσα Φ: Όχι, δεν "μας" τρώνε τα φρούτα, τρώνε τη μαγιά που αναπτύσσεται πάνω στα σάπια φρούτα. Δεν βρισκόμαστε δηλαδή σε άμεσο ανταγωνι-

σμό μαζί τους, παρά μονάχα έμμεσα λόγω των μικροοργανισμών που μπορεί να κουβαλάνε.

FM: Ωραία, αυτός λοιπόν ο λόγος αλήθειας που θέλει τη μύγα να είναι ένας βασικός φορέας μεταδοτικών ασθενειών...

Νατάσα Φ: Μα η μύγα μπορεί να είναι φορέας μεταδοτικών ασθενειών, με τον επιστημονικό όρο της ασθένειας, τώρα το αν είναι βασικός είναι σχετικό.

FM: Και τι μπορεί να φέρει μια μύγα;

Νατάσα Φ: Ε, τύφο, και διάφορες εντερικές παθήσεις.

FM: Κι αυτά υποτίθεται πως τα κουβαλάει πάνω στα πόδια της;

Νατάσα Φ: Στα πόδια, ναι, δεν είναι

δηλαδή σαν το κουνούπι. Το κουνούπι μεταφέρει για παράδειγμα την μαλάρια, αλλά έχει μια ειδικευση πάνω σε αυτό, ώστε το παράσιτο της μαλάριας ολοκληρώνει τον κύκλο της ζωής του μέσα στο κουνούπι, και σε κάποιο στάδιο μετά βγαίνει στον άνθρωπο. Ενώ η μύγα εμπλέκεται σε μια μηχανιστική μετάδοση, μια καθαρά εξωτερική διαδικασία. Δηλαδή, ότι μπορείς να κολλήσεις από ένα παιδάκι που πάει στα σκατά και μετά του φιλάς το χεράκι, το ίδιο πράγμα μπορείς να κολλήσεις κι από την μύγα. Απλά η μύγα έχει το χαρακτηριστικό ότι γεννάει τα αυγά της σε βρόμικα σημεία.

FM: Γιατί το κάνει αυτό;

Νατάσα Φ: Γιατί το κάνει αυτό; Α, δεν μου αρέσουν οι ερωτήσεις "γιατί;". Μυρίζουν από μακριά Θεό!

FM: Καλά, τι της προσφέρει τότε της μύγας το σκατό;

Νατάσα Φ: Μα, τροφή. Βασικά, το αυγό της μύγας χρειάζεται ένα υγρό και θρεπτικό περιβάλλον για να αναπτυχθεί, και να επωαστεί το σκουλήκι, η λεγόμενη λάβρα, και να βρει κατευθείαν φαγητό. Και οι σαπίλες, οι ακαθαρσίες και τα σκατά προσφέρονται για όλα αυτά.

FM: Δεν τρώει όμως η ίδια τα σκατά;

Νατάσα Φ: Γενικά τα ενήλικα έντομα δεν πολυτρώνε, δεν έχουν και πολύ μεγάλη ανάγκη τροφής. Το πιο σημαντικό στον κύκλο ζωής ενός εντόμου είναι το τι θα φάει το σκουλήκι, οι λάβρες.

FM: Οι μύγες δηλαδή που κάθονται στα μάτια και στις άκρες του στόματος, σα σμάρια είναι για να γεννήσουν εκεί αυγά;

Νατάσα Φ: Όχι, δεν γεννάνε αυγά πάνω σου παρά μόνο κατά λάθος, φαντάζομαι, αν συμβεί ποτέ. Αν έρχεται καμιά μύγα πάνω σου, είναι μάλλον για την υγρασία, ή γιατί θέλει να κάτσει κάπου δροσερά μαλακά, αναπαυτικά - να ξεποστάσει. Μα είναι ακόμα πιθανόν η οσμή μας στην αντίληψη της μύγας να προσομοιάζει την οσμή των ακαθαρσιών μας.

FM: Να νομίζει δηλαδή ότι είμαστε σκατά;

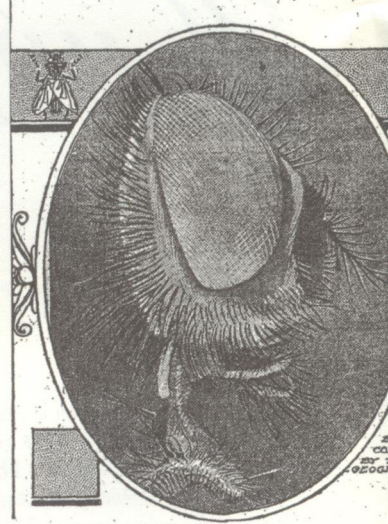
Νατάσα Φ: Ναι, για τη μύγα δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά, άλλωστε τα

GREATEST ANTI-FLY CRUSADE



FEMALE HOUSE-FLY RESTING ON GLASS AND VIEW FROM ABOVE.

New York Has Done It
but This Season Will
Bring All Over the
This Danger



SIDE VIEW OF THE HEAD OF A HOUSE-FLY

σκατά δεν υπάρχουν μόνο όταν τα αποβάλεις.

FM: Οπότε η γνωστή σύνδεση μύγας-σκατού έχει κάποια υλική βάση.

Νατάσα Φ: Ναι, βεβαία, αν κάνεις πχ ένα πείραμα για το τι προτιμάνε, στο σκατό θα πάνε για να γεννήσουν.

FM: Κι όχι σε ένα σύκο ή σε ένα μήλο, για παράδειγμα.

Νατάσα Φ: Ε, όχι τόσο. Αν δεν υπάρχει τίποτα άλλο, θα πάνε σε κανα σάπιο φρούτο.

FM: Κι αυτό λόγω της πλουσιότερης οργανικής ύλης των σκατών;

Νατάσα Φ: Έχουνε προσαρμοστεί, αν τολμώ να χρησιμοποιήσω αυτή την επικίνδυνη λέξη, έχουν συνηθίσει τέλος πάντων να χρησιμοποιούν ένα τέτοιο είδος τροφής για της λάβρες τους.

FM: Ωραία, τώρα σε ένα ποιο συμβολικό επίπεδο. Αυτό που έλεγες εσύ στην

εισαγωγή του άρθρου για το μετρό, σε σχέση με τη μύγα, τι ήταν ακριβώς;

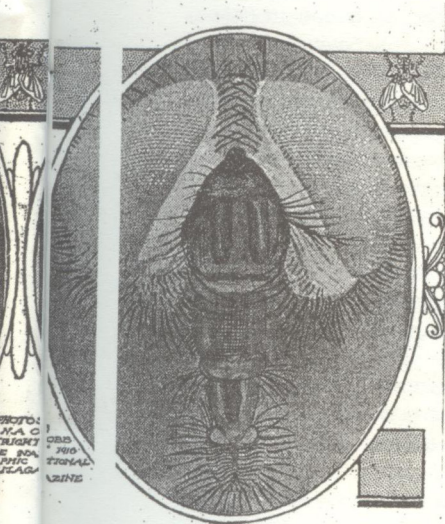
Krumel: Εμένα η σχέση μου με τη μύγα είναι πλατωνική (γέλια). Με αφορμή το θέμα της καθαριότητας, κάπου έπεσε στα χέρια μου ένα κείμενο του Νόρμπερτ Ελίας (Η Μοναξιά των Θνησκότων) στα ελληνικά που σε κάποιο σημείο έλεγε ότι οι άνθρωποι δεν έχουν επίγνωση του θανάτου, δεν συζητάνε για τον θάνατο, μα έχουν συνείδηση αυτού, λέει το απόσπασμα, μονάχα "μπροστά στις μύγες ή στις ανοιχτές πλατείες". Το αστείο τώρα της υπόθεσης είναι ότι ένας σύντροφος ψάχνοντας το σχετικό απόσπασμα του Ελίας στα αγγλικά για μια μετάφραση του άρθρου (Voices of Resistance from Occupied London τ.3), βρήκε ότι αντί για φόβος της μύγας στα αγγλικά έλεγε φόβος της πτήσης "fear of flying" κι όχι "fear of flies".

(γέλια)

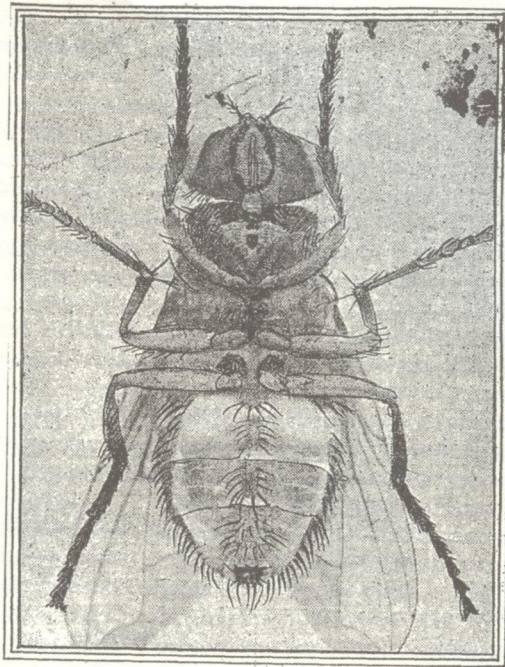
FM: Το πρωτότυπο είναι ωστόσο γερμανικό.

THE EVER KNOWN IS BEGINNING

ess Than Most Other States
See a Systematic Undertak-
Country to Get Rid of
is Disease Breeder.



FRONT VIEW OF THE HEAD
OF A HOUSE-FLY



MALE HOUSE-FLY RESTING ON GLASS AND SEEN FROM
ABOVE.

Krumel: Ναι, κι εκεί η μόνη διαφορά μεταξύ των δυο είναι ένα γράμμα, επομένως εγώ είχα βασίσει ένα ολόκληρο άρθρο που αφορούσε το συμβολικό φορτίο της μύγας και το πώς η μύγα ουσιαστικά συμβολίζει τον θάνατο.

Νατάσα Φ: Ποιος ακριβώς ήταν ο συλλογισμός;

Krumel: Με ενδιέφερε να αναπτύξω τι ακριβώς σημαίνει που ο Ελίας βάζει μπροστά στις πλατείες, χώρους δηλαδή με μια κοινωνική χροιά, μια ανάμιξη σωμάτων, ή μια ανάμιξη ετεροτήτων και ταυτοτήτων, κάτι που είναι βιολογικά ή επιστημονικά επιβεβαιωμένο ως επιβλαβές - τη μύγα. Αν ισχύει η ελληνική μετάφραση, με ένα τρόπο αυτό που λέει ο Ελίας είναι ότι οι άνθρωποι αντικρίζουν μεν τον θάνατο στο πρόσωπο της μύγας, αλλά φοβούνται και τον θάνατο στον χώρο των ανοιχτών πλατειών όπου νοιώθουν ανασφάλεια.

FM: Στον δημόσιο χώρο δηλαδή.

Krumel: Ακριβώς. Επομένως αυτό το

μεταφραστικό λάθος ή το μη-λάθος ήταν η βάση όλης της ανάλυσης σχετικά με την επιλογή του Ελίας να χρησιμοποιήσει ένα δεδομένο που κατάγεται από την βιολογική σφαίρα, τη μύγα με όλα τα σημαίνοντά της, δίπλα σε ένα ξεκάθαρα κοινωνικό χαρακτηριστικό, τον δημόσιο χώρο ο οποίος βιώνετε ως δύναμι κι ανά πάσα στιγμή επικίνδυνος. Όλα αυτά με άξονα την καθαριότητα, το πώς δηλαδή η καθαριότητα είναι ένα ζήτημα τάξης, και πώς η καθαριότητα μπορεί να σημαίνει τόσο βιολογική καθαριότητα όσο και κοινωνική καθαριότητα.

Νατάσα Φ: Καθαρότητα και καθαριότητα;

Krumel: Ναι, το ζήτημα είναι να δούμε πώς θα μπορούσε αυτά να είναι το ένα και το αυτό, πώς θα μπορούσε μια λέξη να εκφράζει δυο διαφορετικές καταστάσεις. Από τη μία, μια επιστημονικά τεκμηριωμένη κατάσταση μέσα από βιολογικά και μικροβιολογικά ευρήματα κι αποδείξεις, και από την άλλη, μια συμβολικοποίηση όλων αυτών των ευρημάτων, για λογαριασμό μιας κοινωνικής συνθή-

κης, η οποία ορίζει ότι εκεί που υπάρχουνε μύγες, υπάρχει και κοινωνική αταξία.

Νατάσα Φ: Πάντως γενικά η επιστήμη και ιδιαίτερα η βιολογία προσφέρεται για πληθώρα μεταφορών προς κοινωνική-πολιτική χρήση.

Krumel: Ναι, το ζήτημα είναι ότι η μύγα χρησιμοποιήθηκε κυρίως σαν γενική μεταφορά, τόσο δηλαδή ως μεταφορά ασθενειών όσο και ενός ολόκληρου συμβολισμού.

FM: Ίσως η μύγα να αποδείχτηκε τελικά τόσο προνομιούχα ως σύμβολο λόγω μιας θρησκευτικής, ιουδαιοχριστιανικής, καταβολής η οποία καθίσταται εκ των υστέρων και ίσως ασύνειδα σημαντική όταν πια η μύγα μετατρέπεται σε βιοπολιτικό πυκνωτή με την επινόηση της μεταδοσικής θεωρίας της ασθένειας στα τέλη του 19ου αιώνα.

Νατάσα Φ: Μα τι σχέση έχει ο χριστιανισμός με τη μύγα;

FM: Τόσο τα επίσημα δόγματα, αλλά ακόμα περισσότερο οι απόκρυφες και λαϊκές δοξασίες στην ευρώπη του μεσαίωνα και της αναγέννησης ήταν διαποτισμένες από μια πανάρχαια δαιμονοποίηση της μύγας υπό την μορφή του Άρχοντα των Μυγών, που στα εβραϊκά προφέρεται Βελζεβούλ. Ή ίσως πάλι να ήταν καλύτερο να πούμε αντίστροφα πως ο δαίμονας εμφανιζόταν ως ένα σκοτεινό σμάρι από μύγες.

Νατάσα Φ: Αυτό όμως φαίνεται να έχει κάποια επιρροή στην σύγχρονη εποχή ή ακόμα και την επιστήμη;

FM: Ναι ίσως. Πρώτα απ' όλα έχουμε το γνωστό μυθιστόρημα του William Golding "Ο Άρχοντας των Μυγών" όπου βέβαια ο ομώνυμος δαίμονας-γουρουνοκεφαλή συμβολίζει το πρωτόγονο, την βαρβαρότητα, την αποκτήνωση κοκ. Αλλά έχουμε και μια πληθώρα από επιστημονικά ή εκλαϊκευμένα επιστημονικά άρθρα των αρχών του αιώνα, όπως αυτό το των NYT του Μάη του 1912 με τίτλο "Η μεγαλύτερη σταυροφορία ενάντια στις μύγες ξεκινάει". Πρόκειται για μια ξεκάθαρα χριστιανική ρητορική για μια κατά τ' αλλά επιστημονική εκστρατεία βασισμένη στο νέο δόγμα της μεταδοσιμότητας.

Νατάσα Φ: Η μύγα δηλαδή αποκτάει σημασία μέσα στα πλαίσια της μεταδοσικής θεωρίας, δεν έχει σχέση με το μίσμα;

FM: Όχι, γιατί η μiasματική θεώρηση βασιζόταν στην παθογόνο φύση χthonίων τελλουρικών αερίων που δηλητηριάζουν το ανθρώπινο σώμα. Η μύγα όπως κι ο-ποιοσδήποτε κομιστής είναι εντελώς ξένη με αυτό το σύστημα εξουσίας-γνώσης.

Νατάσα Φ: Μα η τραγωδία της μύγας είναι ότι δεν παράγει μικρόβια, απλά τα μεταφέρει, όπως ένα παιδί που παίζει με τις λάσπες θα τις φέρει μέσα στο σπίτι. Όμως κανείς δεν εξαπολύει σταυροφορία ενάντια στα παιδιά επειδή είναι βρώμικα.

Krumel: Υπάρχει όμως η κραταιά αντίληψη ότι το σπίτι είναι εκτεθειμένο και βάλλεται από τις μύγες οι οποίες μπορούν να εισβάλουν απαρατήρητες από μια χαραμάδα, από ένα άνοιγμα ή μια τρύπα, και να μολύνουν τις τροφές.

FM: Μια ακόμα μορφή ασύμμετρης απειλής.

Krumel: Ουσιαστικά, μέσα σε αυτό το σχήμα, η μύγα έρχεται να ολοκληρώσει μια κίνηση από την μiasματική θεώρηση προς την μικροβιολογική-μεταδοσική. Η μiasματική θεώρηση έλεγε ότι πρέπει να αερίσουμε την πόλη τα δωμάτια, να σφραγίσουμε την γη κοκ. Η έλευση του μικροβίου τα αλλάζει όλα αυτά κι έτσι αρχίζει όλη η πολεμική ενάντια στους κομιστές και κυρίως στις μύγες.

FM: Κι έτσι, με φορέα τις μύγες, οι υγιεινιστικές εκστρατείες υπό την αιγίδα της μεταδοσικής θεώρησης, μετατρέπονται από εκστρατείες που έχουν να κάνουν με την δόμηση του τόπου, του αστακού χώρου, σε εκστρατείες που αφορούν κοινωνικές συμπεριφορές. Οι πλακοστρώσεις των δρόμων, οι κατεδαφίσεις των παραγκουπόλεων κοκ έδωσαν την θέση τους σε μια προβληματικοποίηση της καθημερινής συμπεριφοράς και συνεπώς σε ένα πειθαρχικό πλέγμα αυτο- κι αλληλο-εξέτασης, ένα μοντέλο γενικευμένης επιτήρησης στο οποίο η μύγα αποτελεί ένα ξεκάθαρο ορατό ενοχοποιητικό σημείο.

Νατάσα Φ: Πότε ξεκίνησε αυτό;

FM: Υπάρχουν σποραδικές κι ασυνεχείς

προσπάθειες από το 1860 και μετά, μα η πρώτη συστηματική υγειονομική εκστρατεία με βάση την μικροβιολογία εξελίσσεται κατά τον αμερικανικο-ισπανικό πόλεμο των φιλιππίνων στα 1890. Πρόκειται για μια διαδικασία ταυτόχρονης ιατρικοποίησης της στρατιωτικής εκστρατείας και στρατιωτικοποίησης της ιατρικής βάσει μιας νέας έννοιας, της πρόληψης. Ήταν δηλαδή μια φοβερή πρωτότυπη δι-πλή εκστρατεία ενάντια στους αντάρτες-μικρόβια και στα μικρόβια-αντάρτες, με τη μύγα να φιγουράρει κεντρικά στην όλη προβληματικοποίηση.

Krumel: Βέβαια, στοιχεία όλων αυτών υπάρχουν από πολύ παλιότερα, μέσω της θέσπισης του Polizeiwissenschaft στα τέλη του 18ου αιώνα στην πρωσσία, όπου για πρώτη φορά θιχτήκαν οι ίδιες οι κοινωνικές συμπεριφορές με όρους ιατρικής κι αστυνόμευσης. Εκεί δηλαδή που μέχρι τότε απλά αποκλείανε από τις πόλεις τους λεπρούς, όπως μας λέει ο Φουκώ, το σχήμα της λέπρας έδωσε τη θέση του στο σχήμα της πανούκλας, ένα σχήμα ελέγχου των εντός των τειχών. Ο ρόλος λοιπόν της ιατρικής αστυνομίας, της medizinerpolizei, ήταν να ελέγχει αν είσαι καθαρός, αν είσαι εκεί που πρέπει να είσαι, αν πληρείς τις υγειονομικές προϋποθέσεις. Ζητήματα κίνησης και συμπεριφοράς.

FM: Το νέο στοιχείο λοιπόν στα τέλη του 19ου αιώνα είναι μια συστηματοποιημένη και ηγεμονική έννοια της μετάδοσης, και η μύγα ήταν μια πολύ εύκολα εκλαϊκευμένη εκδοχή του τι είναι η αυτό, πως λειτουργεί και πώς μπορείς να σχετιστείς μαζί του.

Νατάσα Φ: Γιατί αυτό το σύμβολο να ήταν κάτι το τόσο σημαντικό όμως;

FM: Γιατί το να πείσεις έναν ευρωπαίο ότι οι ασθένειες προκαλούνται από αόρατους μικροοργανισμούς που κρύβονται και μεταδίδονται σε μόρια αέρα και νερού...τρέχα γύρευε, είναι σχεδόν μεταφυσική, απίστευτα πράγματα! Ο ευρωπαίος είχε μια ήδη διαμορφωμένη πεποίθηση, ήξερε ήδη Γιατί αρρωσταίνει και τι να κάνει για να μείνει υγιής. Πώς θα του αντικαταστάσεις αυτό; Θέλει πολύ ισχυρά κι οπτικά μέσα. Νάτο! Τα αέρια δεν τα βλέπεις, τη μύγα όμως την βλέπεις. Αυτό είναι το ατού της, οπτικοποιεί το παθογόνο, το αόρατο, τον ίδιο τον θάνατο. Αυτή ήταν η βιοπολιτική λειτουργία της μύγας ως πυκνωτής της μεταδοσικής θεώρη-

σης και όλου του υγειονομικού πρότζεκτ που ακολούθησε, το οποίο ήταν εξαιρετικά παρεμβατικό και δύστροπο.

Νατάσα Φ: Υπό ποια έννοια;

FM: Μέσα στα πλαίσια της ταξικής πάλης. Από τη μία, η παλιά θεώρηση, η μiasματική, είχε ως βασικούς υποστηρικτές τους εμπόρους. Γιατί πρώτα από όλα παρέμβαινε θετικά για την αγορά, με πολεοδομικούς όρους, στον δομημένο χώρο: πλακόστρωση, διάνοιξη αρτηριών, αρτιότητα συνεχούς κυκλοφορίας, ανοικτοί χώροι. Κι από την άλλη, αυτοί οι ανερχόμενοι ταξικά έμποροι εχθρεύονταν θανάσιμα τα υγειονομικά μέτρα των μεταδοσικών θεωρήσεων που αναδύονται στα τέλη του 19ου, και κυρίως την καραντίνα που έπληττε το ελεύθερο εμπόριο - μια εξουσία στα χέρια των γραφειοκρατών εν τέλει.

Νατάσα Φ: Ναι, τα εμπορεύματα έπρεπε να περιμένουν και να υποβάλλονται σε κρατικό έλεγχο.

FM: Το ίδιο και η εργατική δύναμη που πιθανόν να ήθελαν να μεταφέρουν οι αποικιοκράτες γαιοκτήμονες από μια περιοχή σε μια άλλη.

Νατάσα Φ: Κι εσύ ο ίδιος ακόμα θα περιμένεις, ώστε να ελεγχθείς.

FM: Αυτό ήταν όνειδος για τον φιλελευθερισμό της εποχής. Τι είναι αυτά; Έκραζαν οι έμποροι - θα περιμένουν τα εμπορεύματα! Και το ελεύθερο εμπόριο; Ήταν μια επιβολή μιας νέας σχέσης ακρατούς-αγοράς, ένα πολύ πιο παρεμβατικό μοντέλο που εισήγαγε αδιανόητες μεθόδους ελέγχου πάνω στην ίδια την κίνηση και την συμπεριφορά. Αλλά παράλληλα όλα αυτά αποτελούσαν και ένα ζήτημα συμβολικής τάξης: ένα ζήτημα "matter in place", ύλης που είναι στη σωστή της θέση.

Νατάσα Φ: Δηλαδή;

Krumel: Πρόκειται για μια από τις κεντρικές έννοιες της Mary Douglas στο βιβλίο "Καθαρότητα και Κίνδυνος" [Purity and Danger]. Η Douglas προσπάθησε μέσα από τη μελέτη διαφορετικών κοινωνιών να παράγει μια άκρη σχετικά με το τι είναι το ταμπού και η μίανση. Η καθαρότητα-purity είχε για αυτήν διττή σημασία. Από την μία είχε μια εμπειρική ή επισημονική σε εισαγωγικά, και από την

άλλη μια καθαρά συμβολική διάσταση. Και στην ουσία ισχυρίστηκε ότι το θέμα της καθαριότητας προϋποθέτει συμβολική πρόθεση, και είναι καταρχάς μια συμβολική έννοια. Έλεγε δηλαδή πως το να απορείς να μιλήσεις για βρώμικο, σημαίνει ότι έχεις ήδη προκαθορίσεις ποιο είναι το καθαρό ως επίπεδο αναφοράς, και άρα το τι δεν ανήκει σε αυτό το επίπεδο. Κι εδώ έρχεται η έννοια του "matter out of place", αν ο τόπος είναι η συμβολική τάξη πραγμάτων, τότε η "ύλη εκτός τόπου" είναι ενδεχομένως αυτή η οργανική ύλη, μια κουράδα στη μέση ενός παρκέ, ή ενός πεζοδρομίου, ή μια κοινωνική κατηγορία η οποία δεν αρμόζει σε ένα δεδομένο πλαίσιο, ένας εργάτης με μπογιές στα ρούχα στην όπερα κοκ.

FM: Κι επιπλέον μέσα στα πλαίσια των σύγχρονων πόλεων, το "matter in/out of place" γίνεται ένα όλο και πιο πολύπλοκο πρόβλημα με την πτώση των τειχών των πόλεων ή/και την ραγδαία εξάπλωση τους πέρα από τα τείχη τους, όπου δηλαδή καταρρέει ο ιδανικός-τυπικός διαχωρισμός πόλης-εξοχής. Έχουμε το παράδειγμα της Σανγκάης στο μεσοπόλεμο, μια από τις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου όπου οι αποικιοκράτες αντιμετώπιζον το πρόβλημα της μύγας ως ένα πρόβλημα ύλης εκτός τόπου.

Νατάσα Φ: Γιατί συμβαίνει αυτό;

FM: Ωραία, ας πάρουμε ένα παράδειγμα. Βλέπουμε ας πούμε σε αυτό εδώ το άρθρο με τίτλο "Ιπτάμενη Λαίλαπα στη Σανγκάη" άγγλους αποικιοκράτες να καταφέρονται ενάντια στη μύγα με μια φοβερή ρητορική: "το ατέρμονο βασανιστήριο των μυγών". Γιατί τέτοιο μένος; Επειδή η μύγα ζει, μας λέει το άρθρο, πάνω στα σκατά. Όμως, ποιο είναι το πρόβλημα με τα σκατά στην Σανγκάη; Το ότι οι κινέζοι αποικιοκρατούμενοι επιμένουν να αγνοούν την καθαρ(ι)ότητα της αστακής μορφής και συλλέγουν κάθε βράδυ τα σκατά τους για να τα μεταφέρουν στις περαστικές περιοχές ως λίπασμα για τις μουριές τους. Βλέπουμε λοιπόν εδώ ως εικονογράφηση μια τεράστια μύγα που βομβαρδίζει κυριολεκτικά την Σανγκάη, κόσμος τρέχει πανικόβλητος, σπίτια καταρρέουν κοκ. Η ύλη εκτός τόπου εκμηδενίζει τον ίδιο τον τόπο, τον ρημάζει, τον βομβαρδίζει, τον κατεδαφίζει. Η μύγα δηλαδή και το σκατό δημιουργούν ένα συμβολικό κύκλωμα που αφορά τον τρόπο οργάνωσης κι αξιοποίησης του άστεος ως χώρο οικονομικο-

πολιτικό, ως χώρο-ύλη σε τάξη, σε αντίθεση με αυτό που ελλοχεύει απέξω, τους ιθαγενείς, τη φύση, την ασθένεια, την, το σκοτάδι, την εξέγερση, την μαγεία κοκ.

Νατάσα Φ: Και η μύγα είναι το κομμάτι εκείνο της φύσης που επιμένει, που έρχεται και ξαναέρχεται. Είναι το κατεχόμενη pest που pesters, το "επιβλαβές" θα ήταν ίσως μια καλή μετάφραση, που σε βασανίζει, σε ενοχλεί, σου γίνεται τιμωρία, σου κολλάει, στη σπάει, σε εξοργίζει, δεν σε αφήνει σε ησυχία.

FM: Κι εδώ μπορούμε να κάνουμε μια λακανική ανάγνωση της μύγας, ως αυτό που επιμένει, που επιμένει σε τι; Μα στο να σου θυμίζει τα σκατά σου.

Νατάσα Φ: Είναι αυτό που στα φέρνει πίσω, στα επιστρέφει. Κι αυτό δημιουργεί ένα ανυπόφορο κύκλωμα. Όταν η μύγα έρχεται και κάθεται πάνω σου, λες: μα αφού η μύγα πάει στα σκατά, τι στο καλό θέλει επάνω μου! Σε εξισώνει με το σκατό!

FM: Ίσως ακόμα η μύγα να μην γίνεται αντιληπτή ως κάτι ξεχωριστό, κάτι διπλό ή πάνω στο σκατό, αλλά ως μέρος της ίδιας παθογόνου μηχανής, με τον τρόπο που ο οπλίτης για παράδειγμα είναι μέρος μιας μηχανής μαζί με την ασπίδα και το δόρυ του κοκ. Η μύγα δηλαδή είναι η ιπτάμενη διάσταση των σκατών.

Krumel: Πάντως, η μύγα πέρα από το περίττωμα έχει να κάνει πολύ με τη σήψη κι εν τελεί με τον ίδιο τον θάνατο. Που έχει βέβαια να κάνει με την όλη απομάκρυνση των νεκροταφείων από τις πόλεις.

FM: Ακριβώς. Δεν σου επιτρέπει να είσαι καθαρός, να είσαι άσπιλος, να είσαι πολιτισμένος. Σου θυμίζει διαρκώς της θνησιμότητά σου, την θνητότητά σου.

Νατάσα Φ: Το ζήτημα είναι πως από αυτή τη σκοπιά η μύγα είναι μια γέφυρα από το νεκρό στο ζωντανό. Η μύγα γυρίζει πίσω, εκεί που κανονικά ο κύκλος σταματάει, στο τέλος. Το σκατό ή το κουφάρι δεν θα 'πρεπε να είχε άλλο, δεν θα 'πρεπε να μπορεί πια να μας επηρεάζει, αλλά με την μύγα επιστρέφει.

FM: Και με αυτό τον τρόπο η μύγα είναι undead, ζωντανή-νεκρή, με την έννοια του Žizek. Είναι αυτό που κάνει τους νεκρούς, το περίττωμα ή το κουφάρι, να

διαρκούν ως ενεργή και παθογόνο ύλη.

Νατάσα Φ: Και βέβαια, επειδή στα μάτια μας όλες οι μύγες είναι ίδιες, δεν αντιλαμβάνεσαι ποτέ τη μύγα ως κάτι που πεθαίνει. Δεν ξέρεις αν αυτή η μύγα είναι η ίδια με εκείνη που ήρθε πριν ή πριν από 10 μέρες.

Krumel: Δεν έχει προσωπική ιστορία.

(γέλια)

FM: Είναι με άλλα λόγια ένα φαινόμενο, όπως η καταιγίδα, η χιονοστιβάδα, ο σεισμός, μια φυσική καταστροφή, μια πληγή του φαραώ.

Νατάσα Φ: Κάτι απρόβλεπτο και μη μετρίσιμο.

Krumel: Μα παρολαυτά διαρκώς ορατό. Το θέμα είναι ότι η ίδια η παρουσία της μύγας προδίδει συνθήκες. Αν δηλαδή δούμε ένα χώρο με μύγες, αυτό συνεπάγεται τις συνθήκες του κατοίκου ή του χρήστη του ως προς την καθαριότητα. Κι αυτή είναι μια ξεκάθαρη διαμεσολάβηση, υπάρχει δηλαδή εδώ μια ηθική τάξη πραγμάτων κι εσύ στιγματίζεσαι γιατί υπάρχουν δέκα μύγες στον χώρο σου, άσχετα με τον αν είναι όντος βρώμικος ή όχι. Κι εδώ τίθεται ακριβώς το ζήτημα της ορατότητας: η μύγα είναι το κατεχόμενη on που σε μαρτυράει.

FM: Η μύγα μες την σούπα, σαν την μύγα μες το γάλα, η μύγα είναι ένας βρωμερός φτερωτός ρουφιάνος.

Νατάσα Φ: Ή το κλασσικό σκισάκι με τον τύπο που είναι βρώμικος κι έχει ένα συννεφάκι μύγες από πάνω του που τον κυνηγάνε σα συννεφάκι.

FM: Ίσως τελικά να είναι αυτή η ορατότητα που προκαλεί ένα αίσθημα ντροπής για τον κάτοικο ή τον χρήστη ενός χώρου με μύγες, αλλά και για αυτόν στον οποίο κάθεται πάνω του η μύγα. Η μύγα πάνω σου σε κάνει πρώτα απ' όλα να ντρέπεται, και μετά να οργίζεται. Είναι μια ντροπή για κάτι το ακαθόριστο, ωστόσο, σαν απέναντι σε κάτι που αποκαλύπτει μια αδυναμία σου.

Νατάσα Φ: Μια αδυναμία να περιφρουρήσεις τον χώρο του, να εξαλείψεις την φύση.

FM: Ακριβώς, το ότι παρολαυτά παρα-

μένεις ευπρόσβλητος και τρωτός. Ότι παρόλα τόσα χρόνια θυσιών, τεχνικής ανάπτυξης, πολιτισμικής επιτήδευσης, αστικοποίησης εκβιομηχάνισης κοκ, όλες οι μηχανές, όλες οι τεχνολογίες και τα συστήματα δεν μπορούν να εξαλείψουν κάτι τόσο ποταπό και μικρό, κάτι τόσο ασήμαντο όπως η μύγα. Κι αυτό μας δημιουργεί τόσο ατομικά όσο και συλλογικά μια τρομερή ντροπή και οργή.

Νατάσα Φ: Την μύγα δεν μπορείς να την ξεφορτωθείς, είναι *domestica*, το λέει το όνομά της, η μύγα δεν υπάρχει χωρίς τον άνθρωπο και ο άνθρωπος χωρίς την μύγα, η μύγα έχει ήδη νικήσει, η μύγα είσαι εσύ!

(γέλια)

FM: Αυτό λέει και στο μυθιστόρημα του Golding ο ίδιος ο Άρχοντας των Μυγών, μην τρελαίνεσαι, μην προσπαθείς, έχω ήδη νικήσει, είμαι παντού, είμαι μέσα σου, το Κτήνος είμαι εσύ.

(γέλια)

FM: Μήπως λοιπόν υπάρχει μια τερατομορφική διάσταση σε όλα αυτά;

Krumel: Ακριβώς, υπάρχει η πρόθεση να απομονωθούν κάποια χαρακτηριστικά. Στο πρόσφατο βιβλίο του ο Αγκάμπεν λέει πως η ανθρωπολογία, αυτό που ονομάζει αρχαία και μοντέρνα ανθρωπολογική μηχανή τελούσαν συμμετρικές λειτουργίες. Η μεν αρχαία ανθρωπολογική μηχανή προσπαθούσε να εντοπίσει κοινωνικές κατηγορίες που δεν γούσταρε η κυρίαρχη τάξη πραγμάτων δαιμονοποιώντας τις, σκλάβοι βάρβαροι κτλ, δίνοντας δηλαδή μια ανθρωπομορφική διάσταση σε ζώα. Η δε μοντέρνα ανθρωπολογική μηχανή στην ουσία κάνει μια συμμετρική δουλειά, προσπαθώντας να εντοπίσει και να απομονώσει κάτι ζωικό μέσα στο ίδιο το ανθρώπινο, όπου αυτό το ζωικό θα μπορούσε για παράδειγμα να είναι οι εβραίοι.

FM: Κάτι ανάλογο βλέπουμε στο "Θωρηκτό Ποτέμκιν" όπου η εξέγερση ξεκινάει όταν οι ναύτες βρίσκουν τα κρέατα γεμάτα σκουλήκια μύγας - συμβολίζοντας την σήψη της αυτοκρατορίας, την παρασιτική τάξη των καπιταλιστών των γαιοκτημόνων κοκ. Εδώ βέβαια η μύγα γίνεται αντιληπτή ως παράσιτο, κάτι σύνηθες στα σταλινικά κοινωνικο-πολιτικά

μορφώματα. Στην κίνα για παράδειγμα, έχουμε τις γνωστές εκστρατείες ενάντια στα 4 παράσιτα που υποτίθεται ότι αποτελούσαν μέρος βιολογικού πολέμου των ηπα ενάντια στη λαϊκή δημοκρατία. Έτσι έχουμε εικόνες με τον χάρο καβάλα σε μια τεραστία μύγα με αμερικανική σημαία στο κεντρί, κοκ. Κι όλα αυτά προφανώς συνδέονταν ως ζωομορφική μεταφορά αλλά ακόμα κι ως μια παγερή κι αμετάκλητη απειλή με τις εκστρατείες εκκαθάρισης αντικαθεστωτικών στοιχείων και λοιπών υποτιθεμένων αντεπαναστατών. Έρχεται η σειρά σας τροσκι-στο-φασιστικά παράσιτα, κοκ.

Krumel: Πρόκειται για την θέσπιση ενός φυσικού αναλόγου μιας κοινωνικής κατάστασης. Έχουμε 10 κοινωνικές κατηγορίες προς εξολόθρευση ή καταστολή, θα βρεθούν 10 βιολογικές κατηγορίες να τις συμβολίσουν. Η συμβολική-κοινωνική πρόθεση και η επιστημονική-βιολογική τεκμηρίωση τότε συναρμολογούνται αδιάρρηκτα.

Νατάσα Φ: Και τελικά μέσα από αυτή την συμβολική διαδικασία δεν ξέρεις τελικά τι γέννησε τι. Η μύγα ανέπτυξε μεν μια εξέχουσα θέση μέσα στην επιστημονική κοινότητα, κι αυτό πέρασε στην συμβολική σφαίρα κι επενδύθηκε τόσο πολύ συμβολικά που μετά επιστρέφει πάλι στην βιολογική σφαίρα με πολύ μεγαλύτερο βάρος από το αρχικό.

Krumel: Όλα αυτά είναι πολύ ενδιαφέροντα, γιατί αν είναι κάτι η βιοπολιτική, τότε είναι ακριβώς ότι αυτή η κοινωνία έπαψε να ασχολείται με τον θάνατο κι ασχολείται μονό με την ζωή. Κι εδώ λοιπόν τίθεται το ζήτημα σχετικά με το αν θα είχε ένα νόημα να πούμε ότι θα έπρεπε να επαναφέρουμε τον θάνατο; Αυτό είναι ένα τεράστιο θέμα.

FM: Ναι, το κατά πόσο η οδύνη κι ο πόνος αντί να ξορκίζονται μπορούν και πρέπει να αποτελούν κέντρο των αρνήσεων. Αυτό που έλεγε δηλαδή ο Σένετ.

Krumel: Ναι, πως τελικά είναι μέσα από τον πόνο και τα εμπόδια που υποκειμενοποιήσε, μέσα από τις δυσκολίες στη διαδρομή σου. Κι όλη αυτή η καμπάνια αποστείρωσης κι εξομάλυνσης, είναι μια καμπάνια για τον όσο δυνατόν πιο ανώδυνο θάνατο Ακριβώς γιατί μέχρι τελευταία στιγμή πρέπει να διαφυλάξεις την ζωή. Γι' αυτό κάποιοι λένε σήμερα πως η οδύνη, ακόμα και τα βασανιστή-

ρια, ήταν κάποια ένδειξη ή ένα σύστημα σωματικότητας, που επέτρεπε να αναπυχθεί μια άλλη σχέση με τον θάνατο.

FM: Μια σχέση που κατά τον Ελίς σήμερα θεοπίζεται μέσα από το σχήμα μύγα-ανοιχτή πλατεία.

Krumel: Ναι, ως ανοιχτός χώρος, ως χώρος του αναπάντεχου, της ανεξέλεγκτης συνάντησης.

FM: Κι ίσως αυτό ακριβώς να είναι η μύγα, η ανεξέλεγκτη συνάντηση με τον θάνατο

Krumel: Ναι, αυτό το απρόβλεπτο, η απρόβλεπτη πλήξη του απρόσβλητου.

Νατάσα Φ: Και η επιμονή, η επιστροφή που λέγαμε, αυτό παίζει μεγάλο ρόλο.

FM: Η αναπόφευκτη επανάληψη του αναπάντεχου.

(γέλια)

Krumel: Τέλεια, αν ζει ο Ελίς πρέπει να του τα στείλουμε όλα αυτά. Θα πει, μύγες, ποιες μύγες; Εγώ δεν έγραφα για μύγες! Εγώ έγραφα για το πέταγμα!

(γέλια)





Ποζ μυνήματα: συνέντευξη

με έναν εργάτη στη βιομηχανία του sex-text

Η συνέντευξη αυτή με τον τίτλο "interview with an ex-sex text worker" δόθηκε το 2006 από τον Jack σε συντρόφους της libcom, ομάδα ελευθεριακών κομμουνιστών από την πόλη του Λονδίνου, η οποία την δημοσίευσε στην ιστοσελίδα libcom.org, με σκοπό την περαιτέρω συζήτηση πάνω στις δυνατό-

ητες αυτο-οργάνωσης στην σεξουαλική βιομηχανία. Στην συνέχεια αναδημοσιεύτηκε στο metamute.org, δικτυακό χώρο του ριζοσπαστικού βρετανικού εντύπου mute, οι συντάκτες του οποίου επισημαίνουν την σημασία της συγκεκριμένης συνέντευξης μέσα στην γενικότερη συζήτηση "περί επι-

σφάλειας και των εργατικών αγώνων στο κοινωνικό εργοστάσιο", και ιδιαίτερα σε συνανάντηση με τη γνωστή έρευνα για τις τηλεφωνικών κέντρων της Κολίνο, η οποία κυκλοφορεί στα ελληνικά από τις εκδόσεις Κόκκινο Νήμα

libcom: Για ποια εταιρία εργαζόσουν και για πόσο καιρό;

Jack: Η εταιρία για την οποία δούλευα είχε το χαριτωμένο όνομα "Box-69" κι ασχολούταν με sex-text, σεξουαλικά μυνήματα. Βασικά, οι πελάτες μου έστελναν μυνήματα (τα οποία λάμβανα σε κομπιούτερ, σε μια επικοινωνία τύπου chatroom) και έπρεπε να απαντάω - τα μυνήματα έφταναν κατευθείαν στο κινητό τους. Προφανώς, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, αυτά τα μυνήματα είχαν εξαιρετικά σεξουαλικό χαρακτήρα. Η εταιρία έπαιρνε το μεγαλύτερο μέρος της πελατείας της από μια καθημερινή αγγελία στη Daily Sport, μα υιοθετούσε διάφορα ονόματα όπως "ντόπια κορίτσια για σένα" (Local Girls For You). Δεν είχα μεγάλες αντοχές, κι έτσι έμεινα μόνα 3 μήνες πλήρως απασχολούμενος πριν αρχίσει να μου δημιουργεί σοβαρά προβλήματα και τα παρατήσω.

libcom: Πώς διάλεξε αυτή τη δουλειά;

Jack: Την διάλεξα κυρίως γιατί χρειαζόμουν λεφτά! Είχα τις μαύρες μου και ήμουν άνεργος για πολλούς μήνες, και μου το σφύριξε ένας φίλος. Προφανώς, μου φάνηκε εντελώς αστείο - έπρεπε να κάθομαι σίτι, να παριστάνω ότι είμαι κορίτσι, και να καυλώνω άντρες, για (έτσι μου φαινόταν τότε) όχι κακά λεφτά. Έτσι έψαξα στο ίντερνετ για μερικές εταιρίες, έκανα ένα "τεστ" (βασικά απάντησα με σέξι τρόπο σε ένα ερωτηματολόγιο), και πήρα τη δουλειά. Μάλλον κυρίως λόγω της ικανότητάς μου να πλη-

κτρολογώ γρήγορα και σωστά παρά για την ικανότητά μου να είμαι ιδιαίτερα σέξι! Έστειλα σκαναρισμένο διαβατήριό μιας φίλης μου για να "αποδείξω" ότι ήμουν πάνω των 18 - σκέφτηκα πως έπρεπε να παριστάνω ότι είμαι κοπέλα, αν και δεν νομίζω να τους καίγεται καρφάκι ούτε ως ή άλλως. Αφού έκανα το τεστ περίμενα λοιπόν για μια βδομάδα και με προσέλαβαν.

Libcom: Ποιο ήταν το βασικό περιεχόμενο της δουλειάς σου;

Jack: Κοίτα, συνήθως είχα 4-6 πελάτες ταυτόχρονα. Μπορούσα να τους στέλνω 3 μυνήματα για κάθε ένα που μου έστελναν. Και πληρωνόμουν 10 πένες (περίπου 15 λεπτά) για κάθε μήνυμα που έστελνα, ενώ ο πελάτης χρεωνόταν μιάμιση λίρα (2,25 ευρώ) για κάθε ένα (το δικτυο τηλεφωνίας καρπωνόταν το ένα τρίτο από αυτά, ενώ το υπόλοιπο πήγαινε στο αφεντικό). Το πώς εξελισσόταν το πράγμα εξαρτιόταν από το πόσο συχνά έστελνε μυνήματα ο πελάτης. Αν είχα καινούργιο πελάτη, ήταν εύκολο, κατασκεύαζα μια περσόνα, ξόδευα περίπου 3 μυνήματα παρουσιάζοντας τον εαυτό μου και προσπαθώντας να φανώ σέξι, βασικά κατασκευάζοντας έναν χαρακτήρα. Μετά φλέρταρα για ένα-δυο ακόμα μυνήματα, και αμέσως μετά (σχεδόν σε κάθε περίπτωση) έκανα κειμενικό σεξ. Ελάχιστοι θέλαν απλά να "τα πούμε" - μια μικρή μειονότητα. Έπρεπε να κρατάω σημειώσεις στον κομπιούτερ μου, ώστε να μην τα μεπεδέψω αργότερα και ο πελάτης αντιληφθεί ότι δεν εί-

μαι πραγματικός/η - οι περισσότεροι πελάτες είχαν την εντύπωση ότι ήμουν κάποια κοπέλα που έστελνα μυνήματα προσπαθώντας να βρω κάποιον για ραντεβού, και δεν είχαν ιδέα ότι ήμουν υπάλληλος, αν και μερικές φορές με κατηγορούσαν πως είμαι αυτόματο μηχάνημα, και έπρεπε να ξοδέψω πολλά μυνήματα (τα οποία πληρωνόμουν παραυτά) για να τους πείσω για το αντίθετο. Τα πράγματα όμως ήταν πολύ πιο δύσκολα όταν δεν είχα να κάνω με έναν καινούργιο πελάτη. Όχι μόνο έπρεπε να παριστάνουμε ότι είμαστε κι εμείς "πραγματικά" κορίτσια, μα συχνά κάποιος θα έστελνε μήνυμα απαιτώντας να μιλήσει με το κορίτσι με το οποίο είχε επικοινωνήσει νωρίτερα. Και συχνά πυκνά, αυτός ή εκείνη που δούλευε σαν εκείνο το κορίτσι δεν δούλευε εκείνη τη στιγμή, κι έτσι θα έπρεπε πια να παριστάνεις εσύ ότι είσαι αυτό το κορίτσι - στην πραγματικότητα η κατανομή των πελατών ήταν σχεδόν εντελώς τυχαία, κι έτσι η πλειοψηφία των πελατών που αναλάμβανα ανά πάσα στιγμή ήταν πελάτες άλλων. Αυτό ήταν πολύ πιο δύσκολο αφού έπρεπε να σπαταλάω χρόνο τσεκάροντας και ντρεσάροντας σημειώσεις (για το οποίο δε πληρωνόμουν), κάτι εξαιρετικά δύσκολο με πελάτες που είχαν μεγάλες, μακρόχρονες ιστορίες συζητήσεων. Στην αρχή, ήταν εύκολο, και είχε και λίγο πλάκα - ήταν κάτι με το οποίο γελάγαμε πολύ με τους φίλους μου, μα αυτό δεν κράτησε πολύ...

libcom: Πώς πληρώσουν για την δουλειά;

Jack: Όπως είπα, 15 λεπτά το μήνυμα. Αρχικά μου φαινόταν τρομερή ευκαιρία, αφού μπορούσα να τα γράφω με πληκτρολόγιο και το καθένα ήταν πάνω κάτω 140 χαρακτήρες. Είχα υπολογίσει πως μπορούσα να στέλνω 2-4 μηνύματα κατά μέσο όρο το λεπτό δηλαδή να πληρώνομαι 20 λίρες (30 ευρώ) την ώρα. Αυτό καταβαλλόταν είτε μέσω του paypal είτε με άμεσο έμβασμα, και ποτέ δεν μου δημιουργήθηκε πρόβλημα με αυτό. Το πρόβλημα ήταν άλλο και πολυδιάστατο. Πρώτον, λόγω όλου αυτού του τσεκαρίσματος των σημειώσεων και την συγκέντρωση και αφομοίωση πληροφοριών σχετικά με τον έναν ή τον άλλο πελάτη (προκειμένου να διατηρώ το ενδιαφέρον τους παρίστανται ότι ήμουν ατόπια, κι έτσι έπρεπε να ψάχνω πληροφορίες σχετικά με τοπικές παμπ, κοκ σε περίπτωση που με ρώταγαν που θέλω να βρεθούμε), ποτέ δεν κατάφερα να βγάλω τόσα λεφτά σε μια ώρα, αφού συνεχώς έπρεπε να κάνω το "απλήρωτο" μέρος της δουλειάς. Ακόμα, με επιβράδυνε το γεγονός ότι προφανώς δεν μπορούσα να δακτυλογραφώ στην βέλτιστη ταχύτητά μου επί 6 συνεχόμενες ώρες (δούλευα συνεχώς ωράριο), αλλά και το ότι έπρεπε διαρκώς να σκέφτομαι καινούργιες ιδέες - πόσες λέξεις να βρει κανείς για το καβλί, και με πόσους πια τρόπους μπορεί να σε γαμήσει ο ίδιος τύπος πριν αρχίσεις να επαλαμβάνεσαι! Κι έτσι κατάντησε πάρα πολύ βαρετό, και δεν ήθελα πια να καταβάλω την προσπάθεια να γράφω με την βέλτιστη ταχύτητα, κι έτσι ο ρυθμός μου άρχισε πολύ γρήγορα να καταρρέει. Υπήρχαν ακόμα τα γνωστά προβλήματα της δουλειάς με το κομμάτι, όπως έλλειψη εξασφαλισμένου μισθού, και το ότι δεν πληρώνεσαι για τα διαλείμματα κατά τη διάρκεια της δουλειάς, όπως όταν πρέπει να πας στην τουαλέτα. Τελικά με όλους αυτούς τους παράγοντες, έβγαζα μονάχα 3-4 λίρες (4,5-6 ευρώ) την ώρα κατά μέσο όρο, και 6 λίρες (9 ευρώ) αν είχα πολύ δουλειά. Κατά τις ημέρες που δεν υπήρχαν πολλοί πελάτες, μπορεί και να έβγαζα λιγότερο από 2 λίρες (3,5 ευρώ) την ώρα.

libcom: Λες ότι τα πράγματα άρχισαν να στραβώνουν, εννοείς πέρα από τα λεφτά και την πλῆξη;

Jack: Λοιπόν, για να το πω ξερά, άρχισε να με γαμεί το όλο πράγμα. Ενώ στην αρχή ήταν κάτι το καινούργιο, και γελούσα με την ιδέα ότι θα με επηρεάσει, ή ότι θα το δω ως κάτι άλλο πέρα από μια χούφτα γεροκακομήριδες που σπαταλάνε τα λεφτά τους, πολύ γρήγορα άρχισε να γίνεται μια πολύ απάνθρωπη διαδικασία. Κάποιοι πελάτες, και ήταν προβλέψι-

μο αυτό, ήταν εντελώς αρρωστημένοι. Δυο παραδείγματα που θυμάμαι είναι ένας τύπος που ήθελε να παριστάνω ότι χέζει και κατουράει μέσα στο στόμα μου και πως μετά με στουμπώνει με το μακρύ καβλί του, και ένας φορτηγατζής που ήθελε να με πάρει στη νταλικά του και να με γαμήσει με το λεβέ των ταχυτήτων. Αρχικά υπέθεσα ότι μιλούσε μεταφορικά... Δεδομένης της συνθήκης έπρεπε να παριστάνω πως τα απολαμβάνω όλα αυτά. Είναι πολύ περίεργο, μα είναι δύσκολο να περιγράψω και να επικοινωνήσω το γιατί όλα αυτά ήταν τόσο λάθος - είμαι σίγουρος πως σε πολύ κόσμο ακούγονται απλώς αστεία, και στο εντελώς συνειδητό επίπεδο ήταν. Παράλληλα όμως, το όλο πράγμα με έφθειρε τρομερά, κι άρχισε να με καταθλίβει. Δεν είναι και πολύ περίεργο φαντάζομαι - περνούσα 6 ώρες της ημέρας μου ως σκοτεινή φαντασίωση που το μόνο που ήθελε ήταν να την εξευτελίζουν και να γουστάρει - και δεν υπήρχε τρόπος να σταματήσω την επικοινωνία, εκτός κι αν κάποιος ήταν ρατσιστής ή ήθελε να με βιάσει, χωρίς να χάσω την δουλειά μου την οποία είχα άμεσα ανάγκη εκείνη την εποχή. Υπήρχε ακόμα μεγάλη πίεση για μια συνεχί αποδοτικότητα: να κρατάς τους πελάτες στην τσίτα ώστε να επιστρέφουν (το σύστημα κατέγραφε εάν έχανε πελάτες για την εταιρία) και να στέλνεις όλο και περισσότερα μηνύματα - κάτι το οποίο είχε προφανώς τα δικά του προβλήματα, αφού ήξερα πως κάποιος πληρώνει υπεργολαβία για αυτή την υπηρεσία νομίζοντας ότι είμαι κάτι που δεν ήμουν. Στο τέλος, απλά δεν μπορούσα να το κάνω άλλο, και πήρα προειδοποιητήριο ότι η επίδοσή μου έχει πάρει την κάτω βόλτα και έπρεπε να βελτιωθεί ραγδαία. Αν και χρειαζόμουν απελπισμένα λεφτά, δεν μπορούσα άλλο.

libcom: Δούλευες στο σπίτι ή σε γραφείο; Κι αν δούλευες στο σπίτι, τι είδους επικοινωνία είχες με άλλους/ες εργαζομένους/τριες και τα αφεντικά σου;

Jack: Δούλευα στην κρεβατοκάμαρά μου. Όλη η επικοινωνία από τα αφεντικά και τους/τις συναδέλφους ήταν ηλεκτρονική, είτε e-mail και msn, είτε ένα εσωτερικό σύστημα μηνυμάτων, στα οποία ήμουν υποχρεωμένος να είμαι συνδεδεμένος ενώ δούλευα, κι όλα αυτά παρακολουθούνταν βέβαια στενά απ' την εργοδοσία. Αν κι είχαν τον αριθμό του κινητού μου (ήταν μέρος του συμβολαίου) δεν το χρησιμοποίησαν ποτέ. Καλλιεργούσαν ακόμα μια ατμόσφαιρα ανταγωνισμού μεταξύ μας, με δώρα για τους πιο πετυχημένους μηνυματοδότες, έτσι ώστε αν κι υπήρχε μια αίσθηση κοινότητας, δεν επι-



τυχανόταν μεγάλη επικοινωνία μεταξύ μας - αφού από τη μία μας παρακολουθούσαν, κι από την άλλη παρίστανται ότι είμαι κάποια άλλη.

libcom: Πόσο έλεγχο είχες πάνω στη δουλειά από άποψη ωραρίου, ρυθμού εργασίας κοκ;

Jack: Είχα αρκετό έλεγχο πάνω στο ρυθμό εργασίας, κυρίως επειδή δακτυλογραφώ πολύ γρήγορα, και δεν κινδύνευα πολύ να αργοπορήσω - ξέρω πολλούς ανθρώπους που δακτυλογραφούν πολύ πιο αργά από μένα, μα δεν άκουσα ποτέ κάποιον να έχει πρόβλημα επειδή ήταν αργός, κυρίως μιας και η δουλειά πληρωνόταν με το κομμάτι, κι έτσι η εργοδοσία μπορούσε απλά να βάλει περισσότερους υπαλλήλους στη γραμμή αν οι ήδη υπάρχοντες τηλεφωνητές/τριες δεν εξυπηρετούσαν τους πελάτες αρκετά γρήγορα. Το ωράριο όμως ήταν άλλη ιστορία. Έπρεπε να κάνω ελάχιστη βάρδια τεσσάρων ωρών, ξεκινώντας από τις 6:30 το πρωί - και μπορούσα να δουλέψω όσο παραπάνω ήθελα, αλλά υπό τον όρο ότι θα δούλευα ως ελάχιστο απ' τις 6:30 μέχρι τις 11:00, επί 6 μέρες την εβδομάδα. Αυτό ώστε να εξασφαλίσουν ότι θα υπάρχει πάντοτε ένας μηνυματοδότης online κάθε φορά που ο πελάτης θα ήθελε να χρησιμοποιήσει την υπηρεσία. Σε σύγκριση με τις περισσότερες δουλειές, είχα λοιπόν αρκετό έλεγχο πάνω στις ώρες εργασίας.

libcom: Πώς ήταν η επικοινωνία σου με τους πελάτες

Jack: Κυμαινόταν μεταξύ οίκτου, ενοχής

και αστείου. Ορισμένες φορές ήταν πολύ αστείο να σκέφτομαι έναν γερο-διεστραμμένο που πληρώνει 1,50 λίρες (2,25 ευρώ) ανά μήνημα (σκεφτείτε ότι έστελνα 3 για κάθε δικό τους στη σειρά, σχεδόν κάθε φορά) ενώ ένας εξαθλιωμένος 20ρης καθόταν στο βρώμικο δωμάτιό του κι έβγαζε το ψωμί του. Άλλες φορές πάλι αυτό μετατρέποταν σε οίκτο, εν μέρη γιατί ξόδευαν τόσα λεφτά, για κάποιους ήταν πραγματικά μια περιουσία, με την ψευδαίσθηση ότι ήμουν κορίτσι και πως πραγματικά τους γούσταρα, κι έτσι ερχόταν κι η ενοχή. Υπήρχαν κάποιες πραγματικά θλιβερές ιστορίες με τυπάρια που δούλευαν όλη μέρα μόνα τους και δεν μπορούσαν να συναντήσουν κάποιον άνθρωπο, ή άλλους αποκλεισμένους σε πλωτές πετρελαιοπηγές. Σε αυτές τις περιπτώσεις έκανα ό,τι μπορούσα για να μη νοιώθω ότι τους τρώω τους μισθούς. Σχεδόν όλοι προσπαθούσαν να με πείσουν τους δώσω τον πραγματικό μου αριθμό ώστε να μην πληρώνουν κερατιάτικα την υπηρεσία, κάτι που οδηγούσε σε ένα κουραστικό παιχνίδι με διάφορες δικαιολογίες σχετικά με το γιατί δεν μπορούσα να το κάνω (το μπλοκάρει η υπηρεσία, δεν σε εμπιστεύομαι ακόμα αρκετά, είχα κακές εμπειρίες στο παρελθόν κοκ), ενώ παράλληλα τους κρατούσα ζεστό το ενδιαφέρον ώστε να στέλνουν κι άλλα μηνύματα. Βέβαια, για να είμαι ειλικρινής, αυτά τα αισθήματα ενοχής και οίκτου εξαφανίζονταν όταν σκεφτόμουν πόσο άθλια είναι όλα αυτά τα σκατόψυχα σεξιστικά καθάρματα. Η συμπεριφορά τους απέναντι στις γυναίκες ήταν αηδιαστική, και δεν έκαναν καμιά προσπάθεια να το κρύψουν. Αυτό στην πραγματικότητα διευκόλυνε κάπως τα πράγματα, μιας κι αποσπούσα τεράστια ποσά από αυτούς τους μπάσταρδους - σίγουρα δεν είναι η πιο προοδευτική νοστορπία μια νομίζω ότι όποιος/α έχει εμπειρία από τα σκατά που λένε αυτοί οι τύποι αισθάνεται παρόμοια.

libcom: Ποιοι ήταν οι άλλοι εργάτες/τριες;

Jack: Σχεδόν όλες ήταν ανύπαντρες μητέρες, ο οποίες χρειάζονταν μια δουλειά από το σπίτι, ενώ φρόντιζαν τα παιδιά. Κι αυτό εξασφάλιζε πως δεν θα διαμαρτύρονται για τις συνθήκες εργασίας αφού εξαρτώνται τόσο πολύ από αυτή. Επίσης υπήρχαν κι ορισμένες φοιτήτριες, μα πολύ λιγότερες από ότι περίμενα. Στο σύνολο, οι περισσότερες το έκαναν ως πλήρη απασχόληση. Ωστόσο επικοινωνούσα μαζί τους μονάχα μέσω του msn ή άλλων μηνυμάτων, οπότε μπορεί και να ήταν όλοι τους γερο-μπαμπέσηδες που να το δια-



σκέδαζαν! Αν κι έχει πλάκα να το σκέφτομαι έτσι, δεν νομίζω βέβαια ότι συνέβαινε κάτι τέτοιο: ήταν όλοι τους άνθρωποι σε εξαιρετικά δύσκολη θέση που τους εκμεταλλεύονταν.

libcom: Είπες πως οι συνομιλίες με τους/τις συναδέλφους σου παρακολουθούνταν. Παρακολουθούσαν και τα ίδια τα μηνύματα με τους πελάτες;

Jack: Ναι όλα. Δεν τα διάβαζαν όλα, μα έκαναν μια τυχαία επιλογή ώστε να ελέγξουν την ποιότητα, αν υπάρχουν αρκετές λέξεις ανά μήνημα κοκ, μα κυρίως για να ελέγξουν υπό ποιον/α τηλεφωνητή/τρια διέκοψε ο τάδε πελάτης την συνεργασία με την εταιρεία. Αν ευθυνόσουν εσύ γι' αυτό, αν έκανες ένα λάθος (πχ δεν είχες διαβάσει αρκετά καλά τις σημειώσεις) ή δεν ήσουν αρκετά καλός ή αν σου ξεφευγε ότι δεν ήσουν "πραγματικό κορίτσι" αλλά υπάλληλος, τότε στα πρήζανε και μπορεί να έχανες και τη δουλειά σου.

libcom: Παραπονιούνταν ποτέ οι πελάτες για την υπηρεσία που τους προσφέρατε;

Jack: Απ' όσο γνωρίζω όχι - ορισμένοι απειλούσαν πως θα το κάνανε, μα τίποτα στο τέλος. Η όλη εταιρία ήταν τέτοια λέρα! Νομίζω πως και να ήθελαν θα ήταν δύσκολο να παραπονεθούν, τα πάντα ήταν εντάξει από νομικής άποψης, οι διαφημίσεις ήταν διατυπωμένες με πολύ συγκεκριμένο τρόπο και το μόνο που έπρεπε να κάνει η εταιρεία ήταν να στέλνει ένα προειδοποιητήριο κόστους κάθε φορά που ο λογαριασμός του πελάτη ξεπερνούσε τις 20 λίρες (30 ευρώ), κι αυτό ήταν όλο.

libcom: Τι δυνατότητα υπήρχε να λουφάρεις με το να στέλνεις για παράδειγμα τυποποιημένες απαντήσεις στους πελάτες;

Jack: Ελάχιστη. Για κάποια βασικά πράγματα μπορούσες να το κάνεις - για παράδειγμα, είχα φτιάξει κάποιες φόρμες εισαγωγής του χαρακτήρα μου που τις αντέγραφα για τους νέους πελάτες, μα το όλο νόημα ήταν να είσαι διαδραστικός και να βασίζεσαι στις απαντήσεις τους - αν απλά αντέγραφες, οι πελάτες γίνονταν γρήγορα καχύποπτοι κι άρχισαν αν σε κατηγορούν ότι είσαι κάποιο αυτόματο μηχάνημα - το οποίο προφανώς σε έβαζε σε μεγάλους μπελάδες, και είδα να απολύεται κόσμος για αυτό. Εμένα με προειδοποίησαν και μόνο επειδή χρησιμοποίησα την στανταρισμένη εισαγωγή μου. Είχαν γνώση κι άλλων κόλπων στην εργοδοσία, όπως το να βάζεις πολλά xxxx (ΣτΜ: φιλάκια) στο τέλος του μηνύματος για να αυξάνεις τον αριθμό των χαρακτήρων. Δοκίμασα διάφορα πράγματα μα είτε δεν δούλευαν πραγματικά, ή με τσακίωναν.

libcom: Υπήρχαν δυνατότητες συλλογικού αγώνα;

Jack: Δυνατότητες βέβαια, μα δεν συνάντησα κάτι τέτοιο, όλα ήταν στημένα έτσι ώστε να το αποτρέπουν. Δεν είχες καμιά προσωπική επαφή με τους άλλους εργάτες, κι υπήρχε και ο ανταγωνισμός που σου είπα, ενώ η όποια επικοινωνία παρακολουθούταν στενά, το προσωπικό άλλαζε συνεχώς (αν κι οι περισσότεροι/ες μένανε στη βιομηχανία - ήμουν ένας από

τους ελάχιστους που δεν είχε ξαναδουλέψει σε παρόμοια εταιρεία), ενώ παράλληλα οι περισσότεροι/ες ήταν πολύ επισφαλείς και δεν θέλαν να ρισκάρουν τη δουλειά τους. Κι ακριβώς λόγω της φύσης της δουλειάς, κάθε έννοια εργατικών δικαιωμάτων ήταν πρωτάκουστη, και κάθε κίνηση προς αυτή θα οδηγούσε σε άμεση απόλυση. Σίγουρα θα μπορούσε να οργανωθεί κάτι, μα θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο και οι περισσότεροι/ες θα τα παράταγαν αντί να προσπαθήσουν να οργανωθούν.

libcom: Ξέρεις για πόσο καιρό δούλευαν οι άλλοι/ες εργάτες/τριες στην εταιρεία;

Jack: Η εταιρεία ήταν μόλις ενός έτους, και πολλοί δούλευαν εξ αρχής εκεί, μα είχαν δουλέψει και σε παρόμοιες δουλειές, όπως το τηλεφωνικό σεξ, παλαιότερα. Θυμάμαι μια γυναίκα που έκανε ένα μίγμα τηλεφωνικού και μνηματικού σεξ επί 10 χρόνια.

libcom: Είχες ακουστά το διεθνές σωματείο σεξουαλικών εργατών; Ή τις προσπάθειες οργάνωσης των σεξουαλικών εργατών/τριών;

Jack: Ναι, μα δεν αισθανόμουν ότι έχουν σχέση μαζί μου. Κυρίως γιατί δεν είχα κάνει αρκετή έρευνα, και νόμιζα ότι αφορούσαν αποκλειστικά τις πόρνες. Και επιπλέον έλεγα ψέματα για το όνομά μου, το φύλο μου και για να πάρω τη δουλειά, κι έτσι θα ήταν πανεύκολο να με απολύσουν, ειδικά αφού είχα δώσει φωτοτυπία διαβατηρίου άλλου ανθρώπου! Αλλά έχει να κάνει και με την όλη αντίφαση του πράγματος, αρχικά το έβρισκα διασκεαστικό, και μετά απλά το μισούσα και με έθλιβε τόσο πολύ που απλά ήθελα να το κάνω και να ξεμπερδεύω. Επίσης εξ αρχής δεν σκόπευα να το κάνω για πολύ καιρό - το έβλεπα ως κάτι πρόσκαιρο για να ξελασπώσω, κάτι που αποτελεί ίσως τη μεγαλύτερη τροχόπέδη στην οργάνωση των σεξουαλικών εργατών/τριών, καθώς ελάχιστοι/ες την βλέπουν σαν μόνιμη εργασία, κι έτσι δεν θέλουν να εκτεθούν παραπάνω. Τελικά βέβαια ήταν μια εντελώς ηλίθια απόφαση - ακόμα και σε προσωπικό επίπεδο θα ήταν πολύ καλλίτερα αν είχα οργανωθεί, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες, και τότε θα είχα ίσως μείνει παραπάνω καιρό στην δουλειά. Βέβαια το κατά πόσο αυτό είναι θετικό είναι από μόνο του συζητήσιμο, ειδικά αφού ήταν οι συνθήκες που με εξανάγκασαν να το κάνω εξ αρχής.

[...]

libcom: Ποιες είναι οι δυνατότητες αυ-

τό-διαχείρισης στην βιομηχανία των σεξουαλικών μηνυμάτων και των γραμμών chat;

Jack: Τώρα μου βάζεις δύσκολα. Ενώ δούλευα εκεί αυτό ήταν κάτι που συζητιόταν - υπάρχουν πολλές τηλεφωνικές εταιρίες που σου δίνουν την δυνατότητα να φτιάξεις μια τέτοια υπηρεσία: αν έχεις λεφτά για τις διαφημίσεις και το προσωπικό σου δίνουν όλο το λογισμικό, έτσι ώστε να παίρνεις σχεδόν μια λίρα (1,5 ευρώ) για κάθε κείμενο, και να μπορείς να δουλεύεις όσες ώρες θες εσύ. Έτσι μας φαινόταν σαν μια ρεαλιστική δυνατότητα. Όμως γρήγορα αντιληφθήκαμε ότι υπήρχαν διάφορα προβλήματα με την όλη φάση. Πρώτον, έπρεπε να έχεις ένα μεγάλο αρχικό κεφάλαιο για να αγοράσεις την σύνδεση, κι έναν όγκο κειμένων που θα σταλούν μαζί σαν ξεκίνημα, αλλά και για τη διαφήμιση κοκ. Πρέπει ακόμα να μάθεις ένα καινούργιο σύνολο δεξιοτήτων, και να ξοδέψεις πολύ χρόνο για την οργάνωση της διαφημιστικής καμπάνιας, να οργανώσεις την διοίκηση, τις βάρδιες κοκ. Υπήρχε ακόμα το τεράστιο πρόβλημα ότι η υπηρεσία έπρεπε να δουλεύει όλο το 24ωρο, και είναι δύσκολο να βρεις ανθρώπους που από τη μια να θέλουν την αυτοδιαχείριση κι από την άλλη είναι διαθετημένοι να κάθονται μπροστά σε ένα κομπιούτερ στις 3 το πρωί το Σάββατο σε περίπτωση που κάποιος θέλει να τον καλωδέσεις με μηνύματα! Ακόμα υπάρχουν όλα τα προβλήματα που προκύπτουν σε κάθε μορφή εργατικού ελέγχου μέσα στον καπιταλισμό - δεν πρόκειται για τίποτα παραπάνω από μια αυτοδιαχείριση της εκμετάλλευσής μας. Στον καπιταλισμό, αν θες να έχεις μια πετυχημένη υπηρεσία πρέπει να υιοθετήσεις τα καπιταλιστικά μοντέλα αποδοτικότητας, όπως περικοπή εξόδων, αυξανόμενη διαφήμιση, να αναγκάζεις ανθρώπους να δουλεύουν ενώ δεν είναι αναγκαίο, και να εξασφαλίζεις πως οι εργάτες/τριες κρατάνε την καθορισμένη ποιότητα μηνυμάτων. Μα όταν τα κάνεις όλα αυτά, η ιδέα της αυτοοργάνωσης έχει πάει περίπατο, και δεν σου μένει τίποτα παραπάνω από μια κολλεκτίβα με πονηρά μηνύματα. Εδώ είναι το ζουμί. Μόνο οι χειρότερες παρωδίες του συνδικαλισμού θα φανταζόντουσαν αυτόνομες κολλεκτίβες αυτοοργανωμένων σεξομνηματάδων σε μια σοσιαλιστική κοινωνία - είναι εξίσου παράλογο με ένα ροζ τηλεφωνικό κέντρο υπό εργατικό έλεγχο. Στην πράξη, δεν θα ήταν καλύτερο από μια πόρνη που δουλεύει δίχως νταβατζή - καλύτερο δηλαδή απ' το να δουλεύεις κάτω από ένα αφεντικό, μα ταυτόχρονα πολύ χειρότερο από τις πε-

ρισσότερες καπιταλιστικές δουλειές. Όχι μόνο είναι μια κοινωνικά μη-παραγωγική δουλειά, κάτι το οποίο την καθιστά κατά τη γνώμη μου εγγενώς εξευτελιστική, μα είναι εντελώς συμπτωματική της καπιταλιστικής αλλοτρίωσης. Θα 'θελα να ελπίζω ότι σε μια κοινωνία βασισμένη στην αυτοοργάνωση, δεν θα υπάρχει η ανάγκη ο οποιοσδήποτε να πληρώνει υπέρογκα ποσά ώστε κάποιος/α να κάθε-ται μπροστά στον κομπιούτερ και να του στέλνει μηνύματα σχετικά με το πόσο γουστάρει να νοιώθει το χοντρό καβλί του μέσα της/του. Πέστε με αφελή μα δεν βλέπω έτσι το μέλλον, δεν νομίζω ότι αυτό είναι που θέλει ο κόσμος, κι αν κάποιος γούσταρε ακόμα κάτι τέτοιο, δεν θα το έκανε βέβαια ως δουλειά! Υπό αυτή την έννοια η πραγματική αυτοοργάνωση είναι συνιφασμένη με την ικανότητα να απελευθερωθούμε από την ανάγκη επιτέλεσης τέτοιων εργασιών, κι αυτό αφορά νομίζω όλη την σεξουαλική βιομηχανία. Αν ωστόσο στην κοινωνία που ζούμε σήμερα οι άνθρωποι έχουν κολλήσει πραγματικά και δεν είναι ικανοί να κάνουν τίποτα άλλο, αλλά μπορούν να αυτοδιαχειριστούν μια τέτοια επιχείρηση, τότε αυτό σίγουρα είναι μια κάποια βελτίωση. Βέβαια θα υπάρξουν πολλά, πολλά προβλήματα, αλλά τουλάχιστον δεν θα υπάρχει κάποιο κάθαρμα στην κορφή να παραστεί πάνω σε ένα τεράστιο μερίδιο κερδών. Δεν νομίζω ότι είναι παράλογο να σκεφτούμε ότι κάποιες/οι που εργάζονται σε αυτή τη βιομηχανία θα τα πάρουν μια μέρα στο κρανίο και θα αποφασίσουν να πάρουν την επιχείρηση στα χέρια τους. Μα δεν νομίζω ότι αυτό αποτελεί σημαντικό μέρος της εξέλιξης του αγώνα μέσα στην βιομηχανία, και επιπλέον, για να είμαι ειλικρινής, μια τέτοια επιχείρηση είτε θα αποτύγχανε ως βιοποριστικό μέσο, είτε θα το γύριζε στο κανονικό καπιταλιστικό μοντέλο, με τους χθεσινούς αυτοδιαχειριζόμενους ως μάνατζερ. Αν λοιπόν έχει κάποιο ρόλο αυτού του τύπου η αυτοδιαχείριση, αυτός είναι ελάχιστων και περιφερειακός για την ταξική πάλη μέσα στην σεξουαλική βιομηχανία. Έτσι, πραγματικά, ενώ νομίζω ότι θα μπορούσε να συμβεί, δεν πιστεύω πως αποτελεί μια αρένα για την αυτοοργάνωση και τον εργατικό έλεγχο. Πρέπει να παλέψουμε για την πάταξη της εκμετάλλευσης και των αιτιών της, κι όχι να προσπαθούμε να την αυτοδιαχειριστούμε. Αν οι άνθρωποι είναι σε θέση να αυτοδιαχειριστούν την εκμετάλλευσή τους κατά οποιοδήποτε σημαντικό τρόπο, τότε νομίζω ότι έχουν την δύναμη να κάνουν κάτι πολύ καλύτερο από αυτό. 

Θεωρία και Πρακτική της Κατάδοσης κατά τη Γαλλική Επανάσταση

Colin Lucas

Το άρθρο αυτό πρωτοεμφανίστηκε το 1996 στο 68ο τεύχος του βρετανικού *Journal of Modern History*, και πραγματεύεται την γέννηση της κατάδοσης ως "δημοκρατικό δικαίωμα, αρετή και χρέος" κατά την Γαλλική Επανάσταση. Ο Colin Lucas είναι από τους σπουδαιότερους εν ζωή ιστορικούς της Γαλλικής Επανάστασης. Ο λόγος που το *Flesh Machine* επιλέγει την έκδοση αυτού του άρθρου είναι, σε ένα πρώτο επίπεδο, η νέα νομοθεσία που επιβάλλει πλέον στους δημοσίους υπαλλήλους να ρουφιανεύουν τα πάντα και τους πάντες στην ΚΥΠ υπό την απειλή ποινών σε περίπτωση άρνησης να συνεργαστούν ή ακόμα και λόγω "παρέκκλισης, αμέλειας ή ατελούς και μη έγκαιρης ανταπόκρισης στο αίτημα υπηρεσιακής

αρωγής". Σε ένα δεύτερο επίπεδο, ακολουθώντας την σκέψη του Ντελέζ και του Γκουατταρί, θεωρούμε ότι η κατάδοση δεν αποτελεί απλά μια κυριαρχική θέσμιση από τα πάνω, αλλά και μια οδυνηρά πραγματική κοινωνική πρακτική από τα κάτω η οποία διέπεται από την πολύ ευρύτερη επιθυμία για καταπίεση τόσο του εαυτού μας όσο και των άλλων, η ανάλυση της οποίας, όχι με ψυχολογικούς ή ψυχαναλυτικούς, αλλά με πολιτικούς κι εν τέλει ταξικούς όρους, αποτελεί τον κεντρικό κορμό του Αντι-Οιδίποδα. Το παρόν άρθρο έρχεται να συμβάλλει σε αυτήν την οπτική καταδεικνύοντας πως η κατάδοση δεν είναι απλά μια τυραννική προσταγή από τα πάνω, ή μια διεστραμμένη παραβίαση του κοινωνικού συμβολαί-

ου από μια μειοψηφία δωσίλογων από τα κάτω, μα μια διάχυτη κοινωνική κι επιθυμητική παραγωγή κατά μήκος της αστικής κοινωνίας. Πως δεν είναι δηλαδή, με Φουκωικούς όρους, μια κυριαρχική εντολή, μα μια πειθαρχική σχέση-κράτος η οποία, όπως δείχνει ο Colin Lucas, δεν αποτελεί προϊόν μιας φασιστικής ή σταλινικής εξαίρεσης, μα αντιθέτως έναν από τους θεμέλιους κι ακρογωνιαίους λίθους αυτής καθαυτής της αστικοδημοκρατικής εξουσίας-γνώσης από τα γεννοφάσκια της. Όνειρό μας, βέβαια, το όμορφο τοπίο που κάποτε προσέφεραν οι φανοστάτες της εξεγερμένης Βουδαπέστης του 1956 να μην αργήσει να κοσμήσει και την πόλη μας



ΚΑΤΑΔΩΣΤΕ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ, Καταδώστε τους εγκληματίες, και μια διπλή ανταμοιβή σας περιμένει: η φωνή της συνειδήσεώς σας, διότι η κατάδοση είναι αρετή, και ορθώς ανταμείβεται, διότι η Εθνική Συνέλευση είναι δίκαιη και επιθυμεί κάθε ενάρτητη πράξη να επιτρέπει

στους ξεβράκωτους να βελτιώνουν την μοίρα τους... Φίλοι, τίποτα δεν μπορεί, τίποτα δεν πρέπει να περιορίζει την επαγρύπνησή σας: οι αλλοτινοί σκλάβοι δεν πρέπει να ξεχνάνε πως η Πατρίδα είναι η μόνη τους ερωμένη, ότι μόνο αυτή είναι μάνα τους. Μήτε πρέπει να ξεχνούν

οι πολίτες πως χρωστούν την ζωή την ίδια σε τούτη την Πατρίδα που τόσο γενναιόδωρα ανταμείβει τον ζήλο τους, μα η οποία θα στηλιτεύσει δίχως οίκτο την αμέλειά τους και θα τιμωρήσει την εγκληματική τους σιωπή.

(Η Προσωρινή Επιτροπή προς Όλους

τους Αληθινούς Ξεβράκωτους, Λυών 1793)

Αυτή η ανακοίνωση από τον Δεκέμβριο του 1793 αποτελεί ένα τυπικό παράδειγμα της ρητορικής του Τρόμου. Πίσω από τις συγκεκριμένες μεγαλοστομίες περί των ευθυνών του πολίτη κρύβεται βέβαια ένα πολύ ταπεινότερο κίνητρο: η ανακάλυψη τιμαλφών που είχαν κρύψει οι αντιδραστικοί. Ωστόσο η προκήρυξη περιέχει ορισμένες από τις κεντρικές θεματικές σχετικά με το ζήτημα της επαναστατικής κατάδοσης στην Γαλλία: την έννοια του πολίτη και των ευθυνών του, την αίσθηση άμεσου κινδύνου προς την Επανάσταση, τη σχέση ιδιωτικού και δημοσίου, την ένταση μεταξύ της υπεράσπισης της ελευθερίας και του κινδύνου που εγκυμονεί τούτη η υπεράσπιση προς την ίδια την ελευθερία.

Η μελέτη της κατάδοσης μας οδηγεί απευθείας στο πώς οι επαναστάτες προσπάθησαν να νοήσουν την διαφορά μεταξύ της νέας κοινωνίας και του Παλιού Καθεστώτος, αλλά και την ίδια τη διαδικασία της Επανάστασης. Σε τούτα τα ζητήματα διακυβευόνταν πολλά, κι έτσι δεν μας παραξενεύει πως η κατάδοση αποτέλεσε με τη σειρά της μια προβληματική κατηγορία την οποία οι επαναστάτες προσπάθησαν να ορίσουν με ευκρίνεια. Όπως συμβαίνει για πολλά άλλα ζητήματα της περιόδου, η Γιακωβινική παραλλαγή της κατάδοσης, τόσο εμβληματική του Τρόμου, είχε τις ρίζες της σε διλήμματα που δημιουργήθηκαν κατά τα 4 πρώτα χρόνια της Επανάστασης. Τόσο η λειτουργία όσο και η αναγκαιότητα της κατάδοσης είχαν τη βάση τους στο εύθραυστο μιας επανάστασης η οποία θεωρούνταν περικυκλωμένη από απανταχού παρόντες και επικίνδυνους εχθρούς. Όμως όλα αυτά είναι τετριμμένα και προφανή. Δικαιολογία της κατάδοσης ήταν ο άμεσος κίνδυνος προς την Επανάσταση. Πρόσφατα, οι ιστορικοί ασχολήθηκαν με τον ρόλο του εχθρού-Άλλου στο επαναστατικό φαντασιακό. Έχει υποστηριχθεί πως το πείσμα των επαναστατών σε ένα μοναδικό, αδιάρρηκτο, κυρίαρχο Έθνος προικισμένο με μια Γενική Νόηση συνεπάγεται αναγκαιά μια Εγγεληνή διαλεκτική μορφή η οποία συγκεκριμενοποιεί κάθε διαφωνία κι αντιπολίτευση ως εγκληματική, ως ένα αντιθετικό Άλλο έξω από το μοναδικό, αδιάρρηκτο σώμα του Έθνους. Έτσι ως συνεπεία, οι επαναστάτες επινόησαν έναν μοναδικό, αδιάρρηκτο, πανίσχυρο εχθρό φαντασιωνόμενοι έναν αγώνα μέχρι θανάτου με τούτο το

αντίθετο, του οποίου η υποτιθέμενη δύναμη και συνοχή υπερέβαλλε τρομερά τις πραγματικές του διαστάσεις. Στην πραγματικότητα, αυτό που υπήρχε ήταν ένα ασυνεχές διαφωνίας το οποίο κυμαινόταν από την ίδια την στρατευμένη αντεπανάσταση έως τις κοινές γκρίνιες και περιορισμένες αρνήσεις κάποιων επαναστατικών πρωτοβουλιών. Η αποδοχή αυτής της ερμηνείας χωράει πολύ συζήτηση. Δεν θα σταθώ εδώ σε αυτό το ζήτημα πέρα από το να σημειώσω ότι αυτού του είδους ο ακραίος Μανιχαϊσμός ήταν πράγματι ορατός στην Γιακωβινική νοοτροπία και στον Τρόμο.

Ωστόσο, σε ό,τι αφορά στην ανάλυση της επαναστατικής κατάδοσης, είναι σημαντικό να καταλάβουμε πως όχι μόνο οι Γιακωβίνοι αλλά και οι υπόλοιποι επαναστάτες ήταν εξαιρετικά δύσκολο να διακρίνουν ανάμεσα στην πραγματική αντεπανάσταση, στις αντιστάσεις απέναντι σε κάποιες αποφάσεις των επαναστατών, και στις απλές καθημερινές ταραχές. Οι επαναστάτες ήταν διαποτισμένοι τόσο με μια ιδιοκτησιακή αίσθηση της δημόσιας τάξης, όσο και με μια Διαφωτιστική αντίληψη πως αποκαθιστούσαν τη γαλλία σε μια κοινωνική αρμονία βασισμένη σε αιώνιες και οικουμενικές αξίες της Φύσης. Είχαν λοιπόν διαρκώς την τάση να αντιλαμβάνονται την αντιπολίτευση υπό όρους αφύσικου εγκληματικού εγωισμού και διαφθοράς, κι έτειναν πάντοτε να συνδέουν τις λαϊκές ταραχές με την επιρροή που ασκούσαν τέτοια διεφθαρμένα και εγωιστικά άτομα στις αφελείς μάζες. Τόσο οι μετριοπαθείς όσο και οι επαναστάτες δεν διαφωνούσαν για την ίδια την ύπαρξη εχθρών, όσο για την ταυτότητά τους, και για το τι πρέπει να κάνουν με αυτούς. Επίσης, αντιλαμβάνονταν ο ένας τον άλλο όλο και περισσότερο ως τον κύριο εκπρόσωπο τούτης της διαφθοράς, του εγωισμού και της αντεπαναστατικής δραστηριότητας. Έτσι, ο θρίαμβος των Γιακωβίνων με τον Τρόμο και η εμφάνιση της κατάδοσης ως ένα συστηματικό στοιχείο διακυβέρνησης δεν άλλαξαν ριζικά τον χαρακτήρα του επαναστατικού λόγου σχετικά με τους εχθρούς του.

Προτείνοντας την ίδρυση μιας επιτροπής έρευνας στην Εθνοσυνέλευση στις 28 Ιούλη του 1789, ο Adrien Duport δήλωνε (χωρίς να ακουστεί το παραμικρό μωρμουρητό αμφισβήτησης) πως "υφαίνονται συνωμοσίες εναντίον του κοινού συμφέροντος, δεν μπορούμε να αμφιβάλουμε για αυτό. Δεν τίθεται καν ζήτημα να αναθέσουμε αυτή την αρμοδιότητα στα δικαστήρια...Πρέπει να απο-

κτήσουμε οι ίδιοι αυτή την φρικτή και ανεκτίμητη γνώση...Θα μάθουμε τρομερές μα αναγκαίες αλήθειες...Ας στραφεί το άγρυπνο μάτι μας προς κάθε κατεύθυνση". Παρότι αρχικός σκοπός αυτής της επιτροπής ήταν η παρακολούθηση της κατασχεμένης αλληλογραφίας, η πόρτα είχε ήδη ανοίξει επισήμως για την αναζήτηση των "τρομερών αληθειών" μέσω της κατάδοσης. Αυτό έγινε σαφές όταν ο Δήμος των Παρισίων έστησε την δική του επιτροπή έρευνών τον Οκτώβριο, ώστε να συλλέξει καταδόσεις, και κάλεσε τους "καλούς πολίτες" να αποκαλύψουν ό,τι γνώριζαν σχετικά με τις συνωμοσίες ενάντια στο δημόσιο καλό.

Η κατάδοση είχε στόχο την αποκάλυψη αυτού που παρέμενε κρυφό, με το να συνθέτει τις μικρές γνώσεις των ατόμων σε ένα μεγάλο γενικό σώμα ανάλυσης, και συνεπώς να σώσει την Επανάσταση από τους εχθρούς της. Κατά τα πρώτα χρόνια της επανάστασης ωστόσο η κατάδοση αποτελούσε ένα περιορισμένο φαινόμενο, κάτι που αφορούσε την Εθνοσυνέλευση ή τον Δήμο και τις μεγάλες συνωμοσίες ενάντια στο κράτος. Επιπλέον, είχε τον σαφή χαρακτήρα ενός πρώτου βήματος προς μίαν άλλη διαδικασία: ήταν μια άμεση ένδειξη του πού μπορούσε να ελλοχεύουν προβλήματα, η οποία θα οδηγούσε σε κάποια προανακριτική έρευνα και πιθανόν σε αποδεικτικά στοιχεία για κάποια δίκη. Ταυτόχρονα όμως ο Δήμος των Παρισίων διαχώριζε σαφώς τις καταδόσεις από τα αποδεικτικά στοιχεία, αφού σκοπός της επιτροπής ήταν να προσκομίσει "denonciations et depositions", δηλαδή καταδόσεις και αποδεικτικά στοιχεία μιας προανακριτικής διαδικασίας. Η "deposition" αποτελούσε μια επίσημη νομική πράξη, η ισχύ της οποίας μπορούσε να περιοριστεί αν δεν δινόταν εθελουσίως, ήταν η δήλωση ενός πράγματος που παρουσιαζόταν σαν να ήταν στη διάθεση της γνώσης του ερωτούμενου. Η "denonciation" από την άλλη αποτελούσε αυθόρμητη πράξη, μια ένδειξη η οποία παρέχεται εθελουσίως για κάτι όχι αναγκαστικά γνωστό, κάτι το ύποπτο αν και συχνά μη κατανοητό. Υπό αυτούς τους όρους λοιπόν, η κατάδοση αποτελούσε μια διακριτή κατηγορία πράξης, εντελώς διαφορετικής από το πειστήριο ή την απόδειξη.

Ωστόσο, η κατάδοση εξακολουθούσε να είναι μια πολύ αμφίσημη κατηγορία στην οποία αποδίδονταν διαφορετικά νοήματα από τους πιο ριζοσπαστικούς επαναστάτες. Ο Δήμος έδινε για παράδειγμα στην επιτροπή έρευνας την εξουσία να συλλαμβάνει και να εξετάζει κα-

ταδιδόμενα άτομα κατά κάτι που έμοιαζε με "ανακριτική διαδικασία". Ο μετριοπαθής δημοσιογράφος Loustalot υπογράμμισε μια σειρά κινδύνων σχετικά με τις περιπλοκές αυτής της πρακτικής: αυτό, έλεγε αποτελεί θέσμιση μιας "πολιτικής εξέτασης", "μία μέθοδο καταστροφής του ηθικού, όλης της εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών, και κάθε αισθήματος ασφάλειας - είναι ένας τρόπος ενίσχυσης του χαφιεδισμού [delation]...Θυμίζει δικτατορία, είναι η καλύτερη υπεράσπιση της τυραννίας".

Ο Loustalot στην ουσία απλά έβγαζε στη φόρα τη συζήτηση που είχε ξεκινήσει γύρω από τις επιτροπές έρευνας στην Εθνοσυνέλευση τον Ιούλη του 1789, και η οποία θα συνεχιζόταν με επίκεντρο τον Δήμο καθ' όλο το 1790. Πώς να μην μετατραπεί η αποκάλυψη των εχθρών μέσω της κατάδοσης σε πηγή διχόνοιας και αμοιβαίας εχθρότητας μέσα στην κοινωνία, εξασθενώντας ως συνέπεια την Επανάσταση αντί να την ενισχύσει; Πώς να προληφθεί η χρήση της κατάδοσης ως εκδίκηση και ίντριγκα; Πώς να αποτραπεί η ταύτιση μιας άποψης με την απόδειξη ενός εγκλήματος; Πώς να μη μετατραπεί ένας θεσμός υπεύθυνος για την συλλογή καταδόσεων σε κυβερνητική μορφή ιεροεξέτασης, όπως είχε γίνει στη Βενετία; Εν τέλει, πώς να μην μετατραπούν οι επαναστατικές πρακτικές σε αντιδραστικές, πώς να αποτραπεί η δολοφονία της ελευθερίας από την υπεράσπιση της ελευθερίας; Το δίλημμα αυτό συμπυκνώθηκε στη συζήτηση γύρω από τη διαφορά μεταξύ κατάδοσης και χαφιεδισμού.

Οι επαναστατικές ελίτ ήταν διαποτισμένες με την ιστορία της Ρώμης, διαβάζοντας κυρίως συγγραφείς εχθρικούς προς την Αυτοκρατορία και την παρήκμαστη ύστερη Δημοκρατία, με τα μάτια στραμμένα προς μια εξιδανικευμένη, ίσως και μυθική εικόνα της ενάρετης πρώιμης Δημοκρατίας. Αυτή η παιδεία, μοπλιασμένη με το πνεύμα του 18ου αιώνα, επηρέαζε τη συζήτηση σχετικά με την κατάδοση. Η Ρώμη προσέφερε ένα μοντέλο, μιας και δεν είχε κάποια επίσημη δομή δίωξης, ενώ τα δικαστήριά της βασίζονταν σε καταγγελίες ατόμων, κι οι δικαστικές υποθέσεις άνοιγαν με την παροχή πληροφοριών από τους πολίτες σχετικά με άλλους πολίτες. Με άλλα λόγια, τα Ρωμαϊκά δικαστήρια βασίζονταν στην κατάδοση, κι αυτοί που έφερναν τις πληροφορίες ονομάζονται ντελάτορες [delatores]. Οι επαναστάτες όμως γνώριζαν καλά το Αυτοκρατορικό ποίον των ντελατόρων, που είχαν ταυτι-

στεί με όσους ρουφιάνευαν κρυφά στον Αυτοκράτορα, και των οποίων οι πληροφορίες, όταν οδηγούσαν στην καταδίκη κάποιου γερουσιαστή, αμείβονταν με ένα μέρος της γης του θύματος και με την θέση του στη Γερουσία. Οι επαναστάτες ήταν διαποτισμένοι με τις επίμονες καταγγελίες του Τάκιτου ενάντια σε αυτή την πρακτική ως κύρια υπεύθυνη για την αποσύνθεση της Αυτοκρατορίας.

Υπήρχε όμως κι ένα άλλο κλασσικό μοντέλο: οι δύο κήνσορες [censores] των οποίων δουλειά ήταν η επιτήρηση της ηθικής των πολιτών. Αυτό ήταν ένα στοιχείο της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, μιας και οι κήνσορες εξαφανίστηκαν κατά την Αυτοκρατορία. Τούτο ήταν λοιπόν ένα πιο καλοδεχούμενο και θελκτικό μοντέλο, ιδιαίτερα αφού οι κήνσορες ασχολούνταν κυρίως με την πολυτέλεια και την σπατάλη, αυτά τα μεγάλα ζητήματα που βασάνιζαν την πεφωτισμένη γνώμη στα τέλη του Παλαιού Καθεστώτος. Το 1790 για παράδειγμα, ο Pierre Manuel προλόγισε την μακρά και εχθρική του περιγραφή του Παλαιού Καθεστώτος αστυνόμευσης των Παρισίων με την πρόταση αντί την αστυνομία κάθε πόλη να έχει ένα αξιωματικό του οποίου καθήκον θα είναι να ρουφιανεύει τους διοικούντες για τις αποτυχίες τους και να διδάσκει τους πολίτες το σεβασμό που όφειλαν στους διοικούντες. Ο Ζαν-Πωλ Μαρά ήταν κι αυτός ακραϊνώς υπέρ των δημοκρατών "κηνσόρων". Τους ήθελε να λειτουργούν ως καταδότες στα επαναστατικά δικαστήρια, μια αρκετά πιο φωνική λειτουργία από αυτή των πρότυπων κηνσόρων, οι οποίοι απλά κοσμούσαν με μαύρα σημεία τους καταδιδόμενους.

Παρά τα όποια προβλήματα, η επιρροή του κλασσικού μοντέλου ήταν κρίσιμη. Κατά τη συζήτηση που αναπτύχθηκε το 1789-1790, συντηρητικοί όπως ο Stanislas de Clermont-Tonner θεωρούσαν πως από τη στιγμή που μια ελεύθερη και συνταγματική κοινωνία δηλώνει πως "η γενική βούληση αποτελεί νόμο, τότε αυτή αποτρέπει τον εαυτό της από το να εκπέσει στην κατασκοπία, στον χαφιεδισμό και στη βία". Η γενική θέληση μπορεί να παραμείνει αγνή μονάχα όσο οι απόψεις είναι ελεύθερες: η αλήθεια έγκειται στην διαφορετικότητα των απόψεων και τα λάθη δεν προκαλούν φόβο. Η αγάπη της ελευθερίας στην κοινωνία αποτελεί η εγγύηση ενάντια στην νίκη του εχθρού. Μια πιο ριζοσπαστική, ή "πατριωτική" όπως ονομαζόταν τότε, οπτική επιχειρούσε να βρει τρόπο να εν-

σωματώσει την κατάδοση στο επαναστατικό λεξιλόγιο. Αυτό διατυπωνόταν καλύτερα από την αναφορά του Pierre-Jean Agier σχετικά με τις δραστηριότητες της επιτροπής έρευνας του Δήμου. Παρατηρώντας την επιφυλακτικότητα ακόμα και πεφωτισμένων ανθρώπων απέναντι στην κατάδοση, ακόμα κι όταν τίθεται ζήτημα ασφάλειας του κράτους, δήλωνε πως είχε φτάσει ο καιρός να ξεφορτωθούν αυτές "τις προκαταλήψεις, που ταιριάζουν μόνο για σκλάβους, κι είναι ανάξιες ενός ελεύθερου λαού". Ήταν σωστό να μισεί κανείς τον χαφιέ κάτω από το Παλιό Καθεστώς, γιατί συχνά παρέδιδε αθώους ανθρώπους, ακόμα και τους ενάρετους, σε μια αυθαίρετη αρχή και σε ένα ιδιοτελές, βάνουσο και μυστικοπαθές σύστημα δικαιοσύνης. Τώρα ωστόσο όλα έχουν πια αλλάξει. Σκοπός είναι να καταδοθούν συνωμοσίες που απειλούν την Πατρίδα. Ο κατηγορούμενος θα σταθεί μπροστά σε ίσου του προς άμεση εξέταση και είτε θα αθωωθεί είτε θα οδηγηθεί στην δικαιοσύνη - η οποία είναι παρολαυτά μια "ανθρώπινη, δημόσια και ανιδιοτελής δικαιοσύνη, τρομερή μόνο απέναντι στους ενόχους". Έτσι, "σε ό,τι αφορά τον χαφιεδισμό, η σιωπή ήταν πράγματι αρετή κάτω από τον Δεσποτισμό, αποτελεί όμως ένα έγκλημα, ναι πράγματι, ένα έγκλημα κάτω από την εξουσία της Ελευθερίας".

Ο Agier δεν ήταν ο μόνος που συμμεριζόταν τούτη την άποψη. Την συναντάμε σε ανθρώπους τόσο διαφορετικούς μεταξύ τους όπως ο Μιραβώ ("στους κινδύνους που μας κυκλώνουν, η κατάδοση...πρέπει να γίνει αντιληπτή ως η πλέον σημαντική από τις νέες αρετές μας"), ο Desmoulins ("προσπαθώ να αποκαταστήσω τη λέξη 'κατάδοση'... Στις παρούσες συνθήκες, πρέπει να τιμήσουμε τούτη τη λέξη"), ο Mercier (η κατάδοση αποτελεί μια εκ των "ηρωικών αρετών"), ο Μαρά, κοκ. Η αναφορά στη Ρώμη ήταν συχνά εμφανής. Ο Μιραβώ παρέθεσε την αγαπημένη εγκύκλιο της Γερουσίας "Caveant Censules ne respublica quid detrimenti capiat" (οι σύμβουλοι πρέπει να φροντίζουν ώστε η δημοκρατία -το κράτος- να μην βλαφτεί διόλου). Ο δε Desmoulins παρέθεσε την φράση του Κικέρωνα "Accusatores multos esse in civitate utile est" (είναι χρήσιμο να έχουμε πολλούς κατηγορούμενους ανάμεσά μας), και συμπέρανε, σε συμφωνία με τον Κικέρωνα, πως η ημι-απόδειξη είναι αρκετή για να μιλήσει κανείς, όπως "τη νύχτα όλα τα πιστά σκυλιά μπορούν να γαβγίζουν τους περαστικούς, για να τρομά-



Ξουνε τους κλέφτες".

Η πίστη στην αναγκαιότητα ενός τέτοιου μηχανισμού προκύπτει ξεκάθαρα από αυτές τις πρώιμες "πατριωτικές" διαθέσεις. Ωστόσο, η πάλη γύρω από τη λέξη *delation* αντανάκλα την δυσκολία που αντιμετώπιζαν να ενσωματώσουν τον μηχανισμό στη νέα κοινωνία. Πολύ απλά, οι χαφιέδες ήταν υπερβολικά συνδεδεμένοι με τους οικουμενικά μισητούς αστυνομικούς κατασκόπους του Παλαιού Καθεστώτος - και η αντίληψη πως ο χαφιεδισμός αποτελούσε διευρυμένη ρουφιανιά και ξεκαθάρισμα προσωπικών λογαριασμών ήταν υπερβολικά συνδεδεμένη με τον ορισμό της διακυβέρνησης του Παλαιού Καθεστώτος ως τυραννία (με όλο το κλασσικό βάρος τούτου του όρου). Η εξέταση της αστυνομίας του Παλαιού Καθεστώτος από τον Pierre Manuel είχε ακριβώς τούτη την αφετηρία: ήταν, υποστήριζε, η πληθώρα των αστυνομικών μικρο-πρακτόρων εκείνη που υπέτασσε τον πληθυσμό στον ζυγό της σκλαβιάς. Το επαναστατικό εννοιολογικό οπλοστάσιο κινήθηκε λοιπόν γοργά προς μια διαφορετική λέξη, "*denonciation*", η οποία ορίστηκε ως μια διακριτή κι επαναστατική πρακτική, αν και οποιοσδήποτε αναγνώστης της Ε-

γκυκλοπαίδειας ήταν ήδη ενήμερος για τις αδυναμίες τούτης της προσπάθειας. Η Εγκυκλοπαίδεια είχε προσπαθήσει να διαχωρίσει τις κλασσικές από τις σύγχρονες έννοιες, και ιδιαίτέρως την κατάδοση και τον χαφιεδισμό. Έπρεπε ωστόσο να παραδεχτεί πως "το να είσαι χαφίης και καταδότης είναι στη βάση τους το ίδιο πράγμα".

Προκειμένου να καταλάβουμε καλλίτερα τον επαναστατικό ορισμό της κατάδοσης όπως προέκυψε τα χρόνια πριν την πτώση του βασιλιά στα μέσα του 1872, ας μείνουμε λίγο σε δυο θεμελιώδη στοιχεία στα αποσπάσματα από τις επαναστατικές δηλώσεις που έχω μέχρι στιγμής παραθέσει. Αυτά είναι η αρετή και η δημοσιότητα. Πράγματι τούτα τα δυο χαρακτηριστικά συνθέτουν την ουσιαστική διαφορά μεταξύ του χαφιεδισμού και της επαναστατικής κατάδοσης. Έχουμε δει την γέννηση της έννοιας πως η κατάδοση ήταν μια πολιτική πράξη [*civil action*] - αν κοιτάξουμε και πάλι το απόσπασμα που παρέθεσα στην επικεφαλίδα του δοκιμίου αυτού, θα συνειδητοποιήσουμε πως αυτός ο ορισμός παρέμεινε κεντρικός καθ' όλη τη διάρκεια του Τρόμου. Στη ριζοσπαστική σκέψη, η κατάδοση είχε μια εξασφαλισμένη

θέση ως κρίσιμη πολιτική πράξη. Υπό μια έννοια, αυτό αποτελούσε απλά μια εκσυγχρονισμένη εκδοχή της κλασσικής έννοιας της πολιτικής αρετής [*civil virtue*]: η έγνοια και η ενεργός φροντίδα για τα δημόσια ζητήματα, για τα *res publica*. Η κατάδοση αποτελούσε πολιτικό καθήκον [*civic duty*] του πολίτη, εκφράζοντας την επαγρύπνηση ως προς τη φροντίδα των δημόσιων υποθέσεων: ήταν μια ατομική πράξη υπεράσπισης και προώθησης της Επανάστασης, καθώς και εξασφάλισης της επιτυχούς μετάβασης από την τυραννία προς την ελευθερία και την ισότητα. Καθώς η συμβολική γιγάντωση της αντεπαναστατικής απειλής οδήγησε την Επανάσταση στον Τρόμο, τούτος ο ορισμός της κατάδοσης εντατικοποιήθηκε και κατέστησε την κατάδοση μια αναγκαιότητα - όπως βλέπουμε για παράδειγμα στην επικεφαλίδα του δοκιμίου. Ακόμα πιο σημαντικό ήταν πως εδώ η έννοια της αρετής σχετιζόταν με την ανιδιοτέλεια (ή κατά την Γιακωβίνικη φρασεολογία, την "αγνότητα-καθαρότητα" [*purity*]) του καταδότη. Η αρετή αποτελούσε εγγύηση ενάντια στην κατάχρηση της κατάδοσης, ενάντια στην παρακμή της σε χαφιεδισμό. Ο Ζαν-Πωλ Μαρά έδειξε τον δρό-

μο, μα όλοι οι Γιακωβίνοι τον ακολούθησαν, στη αέναη εξαγγελία της αγνότητας-καθαρότητας των προθέσεών του και της αφοσίωσής του στο σκοπό του Λαού.

Ο Μαρά ωστόσο προέκτεινε την αντίληψή αυτή με το να μετατρέψει την κατάδοση από χρέος σε δικαίωμα. Δεν χρειάστηκε παρά ένα και μοναδικό κείμενο για να μετατοπίσει τα επιχειρήματά του από τη δήλωση πως η σωτηρία του κράτους αποτελεί ύψιστο νόμο, και συνεπώς πως η υπεράσπισή του είναι πρωταρχικό χρέος του πολίτη, στην απόφανση πως "η κατάδοση στην Πατρίδα ως προδοτών όλων εκείνων που επιβουλεύονται τα δικαιώματα των πολιτών και απειλούν την δημόσια ελευθερία είναι...δικαίωμα κάθε ανθρώπου". Αυτή η θέση, η οποία υιοθετήθηκε πολύ νωρίς από τον Μαρά και πολύ αργότερα από την συμβατική Γιακωβίνη σκέψη, εισήγαγε δύο νέες διακριτές έννοιες: πως η κατάδοση ήταν μια πράξη κυριαρχίας, και πως τελούμενη από ένα μέλος του κυρίαρχου λαού, απευθυνόταν αναγκαστικά στον ίδιο τον κυρίαρχο λαό. Αυτό οδηγεί στο δεύτερο θεμελιώδες στοιχείο μας: την δημοσιότητα.

Όλοι αυτοί που συζήταγαν το ζήτημα της κατάδοσης πριν το 1793 επέμεναν στην κεντρική σημασία της δημοσιότητας. Η κατάδοση ήταν μια δημόσια πράξη, οι καταδότες έπρεπε να υπογράφουν τις καταγγελίες τους, και (με πολλές αναφορές στις Ρωμαϊκές ποινές ενάντια στις ψευδείς καταδόσεις) γίνονταν προτάσεις για την ανάρτηση των ψευδών καταδοτών στις λίστες με τα ονόματα των εχθρών του Λαού. Αυτή η δημοσιότητα ήταν που θεωρούταν εγγύηση ενάντια στην ιδιοτέλεια και στο ξεκαθάρισμα προσωπικών λογαριασμών. Ωστόσο, η δημοσιότητα αναγκαστικά περιείχε και μια δεύτερη έννοια: επικαλούταν την παρουσία της δημόσιας γνώμης ως ρυθμιστή, κι έτσι ξεχειλίζε αναπόφευκτα απ' τον κλειστό χώρο μέσα στον οποίο τα προγενέστερα κυβερνητικά σχέδια ήθελαν να την περιορίσουν. Ο Keith Baker και άλλοι μας δίδαξαν πολλά για την σημαντικότητα της κοινής-δημόσιας γνώμης για την προεπαναστατική εναντίωση στην απόλυτη μοναρχία. Κατά την Επανάσταση, η έννοια της κοινής-δημόσιας γνώμης ήταν ένας από τους πρωταρχικούς τόπους διαφωνίας μεταξύ των ριζοσπαστών και των μετριοπαθών σχετικά με το τι ακριβώς ήταν και πώς εκφραζόταν ο κυρίαρχος λαός. Το ζήτημα της κατάδοσης (από τη σκοπιά του Μαρά) αποκάλυπτε την αδυ-

ναμία της μετριοπαθούς θέσης η οποία ήθελε να περιορίσει την κυριαρχία στην Εθνοσυνέλευση. Η δημοσιότητα αναγκαστικά έθεσε το ζήτημα του ποιος κατέδιδε ποιον. Ειδομένη ως ένας μηχανισμός αποτροπής της κατάχρησης, η δημοσιότητα είχε ως συνέπεια την αναγνώριση του λαού ως δικαστηρίου (το συχνά αποκαλούμενη "δικαστήριο της κοινής-δημόσιας γνώμης") και επικαλούνταν εν τέλει τούτο το δημόσιο ως τη φωνή του κυρίαρχου λαού, την αμερόληπτη και ανώτατη απόδοση δικαιοσύνης. "Η δημοσιότητα δεν μπορεί ποτέ να βλάψει την αθωότητα" δήλωνε ο Jean-Pierre Brissot (κατά την προ-Γιρονδινική του φάση), "αργά ή γρήγορα, η αθωότητα θα θριαμβεύσει διότι ο δήμος είναι ένας αδέκαστος δικαστής". Τέτοιοι ορισμοί ταίριαζαν γάντι στους ριζοσπάστες και στους αγώνες τους προς την ανατροπή της εξουσίας της Εθνοσυνέλευσης μέσω της δημιουργίας μιας πολιτικής αρένας έξω από αυτήν.

Στην πραγματικότητα όμως όλη αυτή η πολεμική εμπεριεχόταν σε μια πολύ γενικότερη πρακτική δημόσιας πολιτικής, η οποία γεννήθηκε με την Επανάσταση του 1789. Η εκδοτική έκρηξη παρήγαγε μια ξαφνική εισβολή του δημόσιου χώρου από μια ανεξέλεγκτη καταγίδα έντυπων σχολίων, πληροφοριών και παροτρύνσεων. Πράγματι, ο τύπος είναι αυτός που σε μεγάλο βαθμό δημιούργησε την δημόσια πολιτική κατά την Επανάσταση, κι από την αρχή κιόλας, το έκανε διπλά, ενασχολούμενος τόσο με τις απειλές ενάντια στην νεογέννητη Επανάσταση, όσο και με τις απειλές απέναντι στην κοινωνική συνοχή που προσέφερε η ίδια η Επανάσταση. Γρήγορα, ο ριζοσπαστικός τύπος (κι από τα δύο άκρα) άρχισε να εκφράζεται ως το "ακούραστο μάτι του Λαού", το οποίο κατάγγειλε στον λαό όλους τους κινδύνους και τις κρυφές μανούβρες των εχθρών του. Οι ίδιοι οι τίτλοι από πολλές μπροσούρες και εφημερίδες αποκάλυπταν τούτο το φαινόμενο: είναι άπειρες οι εκδόσεις των οποίων οι τίτλοι περιέχουν τις λέξεις "Sentinelle, Observateur, Spectateur, Verites, Secrets Devoiles, Veridique, Amis, Censeur, Denonciateur". Ο τύπος, κι αυτό ήταν κρίσιμο, μετατράπηκε σε κοινή-δημόσια γνώμη, έγινε ένα φόρουμ στο οποίο διαδραματιζόνταν η κατάδοση και η αυτοάμυνα. Εδώ εξασκήθηκε ακούραστα η επαναστατική νοοτροπία της καχυποψίας και του φόβου των μυστικών εχθρών, πιο βίαια από τον Μαρά και τον Herbert, αλλά κι από πολλούς άλλους α-

κόμα. Η δημόσια κατάδοση στον τύπο είχε μια ξεχωριστή ύπαρξη από το είδος κατάδοσης που όριζαν οι εγκύκλιοι των επιτροπών έρευνας. Ενώ οι τελευταίες θεωρούνταν ως ένα βήμα προς μια διαδικασία απονομής δικαιοσύνης η οποία οριζόταν από αναγνωρίσιμους νομικούς και διοικητικούς όρους, η πρώτη ήταν κάτι το εντελώς διαφορετικό: περιλάμβανε κατηγορίες που εξαπολύονταν προς ένα γενικό ακαθόριστο κοινό κι απέναντι στις οποίες μπορούσε να υπάρχει μονάχα μια αντι-έγκληση προς αυτό το ίδιο το κοινό. Ενώ σε ένα πρώτο επίπεδο η έντυπη κατάδοση μπορούσε να παρουσιαστεί ως έρευνα για την απαρχή νομικών διαδικασιών, στην πραγματικότητα η δικαιοσύνη την οποία επικαλούνταν μετατρέποταν με υπερβολική ευκολία σε μια λαϊκή συνοπτική δικαιοσύνη. Ο "Φίλος του Λαού" του Μαρά, κάθε τεύχος του οποίου αποτελούσε μια καταδοτική καταγγελία, σίγουρα κατευθυνόταν ανοιχτά προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συζήτηση γύρω από την ελευθερία του τύπου στράφηκε προς τούτα ακριβώς τα ζητήματα της κατάδοσης. Για τους υπερασπιστές της ελευθερίας αυτής, οι δημοσιογράφοι αποτελούσαν πράγματι το άγρυπνο μάτι του Λαού: ήταν το ίδιο το παλάντιουμ της ελευθερίας, και οι καταγγελίες-καταδόσεις τους ήταν αχτίνες φωτός που έλαμπαν μέσα στο σκοτάδι του κακού. Για τους πολέμιούς της, η κοινή-δημόσια γνώμη ήταν ανίκανη να πάρει σωστές αποφάσεις σε πολύπλοκα ζητήματα και παρασερνόταν με υπερβολική ευκολία από την ρητορική. Για αυτούς, οι δημοσιογράφοι δεν ήταν στην ουσία παρά ντελάτορες και συνεπώς πηγές θανάσιμης διχόνοιας. Εν τέλει, το ζήτημα της ελευθερίας του τύπου επιλύθηκε στην πράξη από την Γιακωβίνη επικήρυξη όλου του αντιπολιτευόμενου τύπου ως αντεπαναστατικού, κι από το εξαναγκαστικό του σφράγισμα το 1793. Ο Γιακωβίνος τύπος συνέχιζε ωστόσο να ασκεί αυτόν το τύπο καταγγελίας-κατάδοσης.

Αν κι ο ευρύτερος χαρακτήρας της επαναστατικής κατάδοσης και των διλημάτων που έθετε επιλύθηκαν αρκετά γρήγορα, η νίκη του ριζοσπαστισμού μετά την πτώση του βασιλιά το 1792, και πιο συγκεκριμένα η νίκη των Γιακωβίνων το 1793, οδήγησαν σε διακεκριμένες αλλαγές. Βεβαίως, υπό κάποια έννοια, αυτές δεν ήταν παρά αλλαγές βαθμού. Οι συνδυασμένες κρίσεις της οικονομίας, η στρατιωτική ήττα, η αγροτική εξέγερση στο Vendee, και η αντιγιακωβινική εξέ-

γεροση στις πόλεις γνωστή ως φεντεραλισμός εξυπηρέτησαν την εντατικοποίηση της αίσθησης κινδύνου και προδοσίας. Έτσι, οι κρίσεις του 1793 εξυπηρέτησαν την εντατικοποίηση και την διεύρυνση της πρακτικής της κατάδοσης. Βεβαίως την ίδια στιγμή βλέπουμε μια πιο άμεση εντύπωση τη κεντρικότητας της πολιτικής πράξης [civic act]: ο επικήδειος που εκφώνησε ο Felix Lepelletier για τον δολοφονημένο Μαρά τον Ιούλη του 1793 διακήρυξε πως "Η κατάδοση είναι η μάνα όλων των αρετών, όπως η εγρήγορση είναι η σιγουρότερη εξασφάλιση του λαού και της ελευθερίας". Ωστόσο, ο Τρόμος είδε την κορύφωση τριών αλληλέγγυων μετασχηματισμών στην πρακτική της κατάδοσης.

Πρώτον, παρότι η κατάδοση των εχθρών εξακολούθησε στον Γιακωβίνο τύπο, και παρόλο που οι μεγάλες ρητορικές καταδόσεις φανταστικών εχθρών ως πρακτόρων της αντεπανάστασης συνεχίζονταν στην Εθνοσυνέλευση, οι ατομικές καταδόσεις γίνανε όλο και λιγότερο δημόσιες. Σύγχρονοί μας ιστορικοί έχουνε δώσει κάποια σημασία στις ιδέες του Etienne Barry σχετικά με την πολιτική κατάδοση όπως παρουσιάστηκαν στις 25 του Ιούλη του 1793. Ο λόγος του Barry συνέπεσε με μια παρότρυνση της Παριζιάνικης Λέσχης των Ιακωβίνων, ώστε να μετατραπεί η κατάδοση σε γενική πρακτική σε όλη τη γαλλία. Ο Barry έκανε τρεις νέες δηλώσεις σχετικά με το τι θα έπρεπε να είναι ακριβώς τούτη η γενικευμένη κατάδοση. Πρώτον, η ατομική κατάδοση έπρεπε να θεωρείται πράξη η οποία τελείται από ένα μέλος του κυρίαρχου λαού στο όνομα αυτού του λαού. Έπρεπε λοιπόν να θεωρηθεί ως μια συλλογική πράξη η οποία τελείται από ένα άτομο. Εξού και η δεύτερη απόφανση: πως η κατάδοση μπορούσε κάλλιστα να είναι ανώνυμη και δεν συνεπαγόταν την ευθύνη του καταδότη. Τρίτον, υποστήριξε πως ένα μεγάλο λειτούργημα της κατάδοσης ως πολιτική πράξη [civil act] ήταν να πειθαρχεί όσους δεν συμπεριφέρονταν ως μέλη της συλλογικότητας: η κατάδοση ήταν στην ουσία τόσο μια πειθαρχική και διδακτική έννοια, όσο και ένα όπλο ενάντια στην προδοσία.

Όσο αποκαλυπτικός κι αν είναι ο Barry σχετικά με την επικρατούσα νοοτροπία των Γιακωβίνων, δεν μου φαίνεται ότι πρέπει να τον πάρουμε τόσο σοβαρά όσο τούτοι οι ιστορικοί. Δεν συναντάμε και πολλές ανώνυμες καταδόσεις κατά την διάρκεια του Τρόμου. Ωστόσο, στο βαθμό που η ανωνυμία αποτελεί μεί-

ωση της δημοσιότητας, η ανάλυση του Barry δείχνει προς ένα διαφορετικό φαινόμενο: την αυξανόμενη μυστικότητα των ατομικών καταδόσεων με την απαρχή του Τρόμου. Οι καταδόσεις γίνονταν τώρα προς επιτροπές επαγρύπνησης-επιτήρησης [vigilance/ surveillance] οι οποίες είχαν θεσμιθεί με διάταγμα το Μάρτη του 1793 ως απάντηση στην επιδεινώμενη κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Σίγουρα οι καταδόσεις έπρεπε να είναι γραπτές κι υπογεγραμμένες, ή τουλάχιστον η ταυτότητα του συγγραφέα τους έπρεπε να είναι σαφής, μα τελούνταν πια προς μια μικρή ομάδα ανθρώπων σε ιδιωτικό περιβάλλον.

Αυτή ήταν βέβαια μια τεράστια σημασία αλλαγή. Όπως έχουμε δει, κατά τις απαρχές τις Επανάστασης, η δημοσιότητα αποτελούσε ένα από τα κεντρικά χαρακτηριστικά που διαχώριζαν την επαναστατική κατάδοση από τον χαφιεδισμό. Κι αυτό όχι μονάχα γιατί απέτρεπε την ιδιοτέλεια, αν κι αυτό ήταν ένα πολύ ουσιαστικό της γνώρισμα. Πάνω απ' όλα, η δημοσιότητα εγγυούταν ότι ο καταδότης μιλούσε δημοσίως, στον Λαό, αποκαλύπτοντάς του μια γνώση την οποία όφειλε να έχει προς υπεράσπιση της ελευθερίας του. Κατά την αρχική της σύλληψη, συνεπώς, η κατάδοση ήταν μέρος της επαναστατικής δημοκρατίας. Η επαναστατική δημοκρατία ήταν ωστόσο μια ασταθής ιδέα. Οι ριζοσπαστικοί επαναστάτες ιδιαίτερα αντιμετώπιζαν σημαντικά διλήμματα σχετικά με την έννοια του κυρίαρχου λαού, ειδικά όταν έρχονταν αντιμέτωποι με μια δημαγωγία που ήταν ικανή τόσο για μια μεγαλειώδη εξέγερση ενάντια στους εχθρούς της ελευθερίας, όσο και για βίαιες τυφλές επιθέσεις ενάντια σε πρόσωπα και ιδιοκτησίες. Αν κι οι Γιακωβίνοι ήταν πάντοτε έτοιμοι να χρησιμοποιήσουν την "κοινή-δημόσια γνώμη" ως μια έκφραση του κυρίαρχου λαού όποτε αυτό τους εξυπηρετούσε, επίσης αναγνώριζαν την πιθανότητα λάθους στη γνώμη ενός λαού τον οποίο θεωρούσαν εύκολο θύμα πλάνης. Η δημοσιότητα ήταν συνεπώς δυνητικά επικίνδυνη. Ακούστε τον Pierre-Gaspard Chaumett (ο οποίος θα εκκαθαριζόταν σύντομα κι ο ίδιος κατά την διάρκεια ενός φραξιονιστικού διωγμού) να μιλάει για την δίκη των Γιρονδίνων τον Οκτώβρη του 1793: "Ο κατηγορούμενος που στέκουν τώρα μπροστά στο Επαναστατικό Δικαστήριο σήμερα έχουνε ένα σχέδιο - η δίκη γίνεται δημόσια, και δέκα χιλιάδες άνθρωποι είναι μάρτυρες στο γεγονός αυτό: προσπάθησαν να δικαιολογηθούν στον λαό και

να περάσουν για αθώοι. Βασίστηκαν στην ευγνωμία τους".

Η προφανής λύση σε τούτο το πρόβλημα ήταν εκείνη που υιοθέτησε η κυβέρνηση του Τρόμου, η οποία είχε ως αφετηρία το φίμωμα του Νταντόν κατά την δίκη του τον Απρίλη του 1774 και κλιμακώθηκε με τον Νόμο της 22 του Πραιριάλ του Δευτέρου Έτους (10 Ιούνη 1794), ο οποίος στέρησε την υπεράσπιση σε όλους τους κατηγορούμενους στη βάση πως η αθωότητα δεν χρειάζεται υπερασπιστή, ενώ το έγκλημα δεν την δικαιούται. Πιο γενικά, οι Γιακωβίνοι προσπάθησαν να επιλύσουν το διλήμμα σχετικά την λαϊκή κυριαρχία θεμελιώνοντας τον Τρόμο στην υπόθεση ότι, με τον διωγμό των Γιρονδίνων, η Συντακτική (σε αντίθεση με τις προγενέστερες Εθνοσυνελεύσεις) είχε εκκαθαριστεί από τους προδότες και ότι, κατά συνέπεια, αντιπροσώπευε πραγματικά τον κυρίαρχο λαό. Έτσι, ο πολλαπλασιασμός των επιτροπών επαγρύπνησης-επιτήρησης προσάρμοσε τους προγενέστερους ορισμούς της επαναστατικής κατάδοσης σε νέες ιδέες και συνθήκες. Ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί πως η κατάδοση στους τοπικούς θεσμούς γενίκευε και διευκόλυνε την ενημέρωση του λαού, ενσάρκωνόταν στην Συντακτική. Στην πραγματικότητα βέβαια, η κατάδοση είχε μετατραπεί σε όργανο της κρατικής εξουσίας.

Αυτός ο μετασχηματισμός της κατάδοσης ήταν ο τρίτος κατά σειρά. Οι επιτροπές επαγρύπνησης των τοπικών πατριωτών είχαν ακριβώς εκείνα τα χαρακτηριστικά που ο Loustalot είχε κατακρίνει ως τυραννικά στην επιτροπή ερευνών του Δήμου: είχαν την εξουσιοδότηση να συλλαμβάνουν πολίτες και μετατράπηκαν στον πλέον χαμερπή κρίκο της επαναστατικής καταστολής η οποία οδηγούσε από τη φυλακή στο επαναστατικό δικαστήριο κι από εκεί στα σκαλιά της γκιλοτίνας. Το καθεστώς του Τρόμου, ως μια καταπιεστική κυβέρνηση μάχης υπό ακραίες συνθήκες έκτακτου ανάγκης, συστηματικοποίησε την ενδημική καχυποψία των προηγούμενων χρόνων της Επανάστασης σε ένα Νόμο περί Υπόπτων (17 Σεπτέμβρη 1793) ο οποίος παρότρυνε την συνοπτική σύλληψη οποιουδήποτε έμοιαζε ύποπτος. Η κατάδοση ήταν το αναντικατάστατο δίδυμο του Νόμου περί Υπόπτων, διότι αποτελούσε πρώτα απ' όλα μια άρθρωση της άνευ αποδείξεων υποψίας. Η επιτροπή επαγρύπνησης-επιτήρησης, η κατάδοση και η σύλληψεις αποτελούσαν θεμελιώδη στοιχεία του κράτους-Τρό-

μου. Επιπλέον, η διεισδυτικότητα που ανέφερα ενσάρκωνόταν ακριβώς σε τούτες τις επιτροπές: δεν ήταν βέβαια απαγορευτική παρούσα, μα υπήρχαν σε κάθε πόλη και κωμόπολη μέχρι και, σε ορισμένες περιοχές, σε έναν σημαντικό αριθμό χωριών. Υπό αυτές τις συνθήκες, η κατάδοση (δίχως της ασφαλιστική δικλείδα της δημοσιότητας) μετατράπηκε στο πρώτο βήμα μιας ανακριτικής διαδικασίας η οποία οδήγησε όχι στην διεκπεραίωση των όποιων τυπικών νομικών διαδικασιών, μα στις συνοπτικές έρευνες και δίκες της επαναστατικής δικαιοσύνης. Θα μπορούσε να υποστηρίξει κάποιος πειστικά - και εκείνοι που ανέτρεψαν τον Τρόμο το 1794 το έκαναν - ότι τα αιμοβόρα ιεροεξεταστικά καθεστώτα τη Βενετσιάνικης Δημοκρατίας είχαν επιστρέψει, πως οι Ρωμαίοι Αυτοκρατορικοί ντελάτορες είχαν επανεφευρεθεί. Αν κάποιος ερευνήσει το παρελθόν των θυμάτων της αντιγιακωβίνικης βίας κατά της Θερμιδωριανής Αντίδρασης του 1795, είναι σαφές πως κανένας δεν ήταν πιο μηπιτός από τον καταδότη.

Ο τρίτος μεγάλος μετασχηματισμός ο οποίος κορυφώθηκε κατά τον Τρόμο μπορεί να εντοπιστεί στην φύση των ίδιων των κειμένων κατάδοσης. Ουσιαστικά, η κατάδοση είχε δυο αντικείμενα στην πρώιμη Επανάσταση. Το πρώτο διαμορφώθηκε από τους πλέον προφανείς υποψήφιους για αντεπαναστατικές τάσεις, δηλαδή τους διακηρυγμένους ηττημένους της Επανάστασης: πρώην υπουργούς, πρίγκιπες, αριστοκράτες, βουλευτές, παπάδες κοκ. Το άλλο ήταν η ίδια η κυβέρνηση, πάνω στην οποία η κατάδοση (ιδιαιτέρως η δημοσιογραφική) λειτουργούσε ως ένα είδος ελέγχου. Με την κρίση του 1792 ωστόσο, και ανάμεσα στους όλο κι αυξανόμενους φόβους των ριζοσπαστών για συνωμοσίες και προδοσία που την ακολούθησαν, αυτή η στενή εστίαση δεν μπορούσε να διατηρηθεί. Η έλευση του Τρόμου κατά το δεύτερο μισό του 1793 σηματοδότησε μια σημαντική μετατόπιση στα ίδια τα αντικείμενα της κατάδοσης. Κατά τον πλέον προφανή τρόπο, ύστερα από την νίκη του Γιακωβινισμού η κατάδοση δεν ήταν πια ένας τρόπος ελέγχου της κυβέρνησης. Αν και είναι αλήθεια πως στο επίπεδο της υψηλής πολιτικής, η κατάδοση εξακολουθούσε να είναι ένα όπλο για τις φράξιες εντός του Γιακωβινισμού, αυτό το είδος κατάδοσης μετατράπηκε σε μια επικύνδινη πρακτική, και πολύ συχνά αποτέλεσε σύμπτωμα είτε τοπικής φραξιοτιστικής πάλης, είτε αντίστασης απέναντι στον Τρόμο. Στην

πραγματικότητα, η κύρια αρένα της κατάδοσης μετατοπίστηκε αλλού. Η εντατικοποίηση της αίσθησης ενός δικτυωμένου σχεδίου συνωμοσίας, και η συστηματοποίηση του ελέγχου μέσω των επιτροπών επαγρύπνησης μετέφερε την κατάδοση στον χώρο των τοπικών κοινοτήτων και εγκατέστησε ένα μωσαϊκό τοπικής επιτήρησης και καχυποψίας του οποίου στόχο αποτελούσαν ποιοτικά διαφορετικά αντικείμενα από αυτά των προηγούμενων ετών. Η κατάδοση έγινε στην ουσία ένα εργαλείο της κυβέρνησης - αντί να είναι ο Λαός που επιτηρεί την κυβέρνηση, ο πληθυσμός βρέθηκε να επιτηρεί τον εαυτό του.

Η κατάδοση μετατράπηκε κατά συνέπεια στο άλλο μισό της καχυποψίας. "Η καχυποψία" έλεγε ο Ροβεσπιέρος "είναι ο φρουρός των δικαιωμάτων του Λαού, είναι για το βαθύ αίσθημα ελευθερίας ό,τι είναι η ζήλια για την αγάπη". Μα η κατάδοση ήταν πάντοτε κάτι παραπάνω από απλά μια δήλωση καχυποψίας. Σαν την ζήλια, έτσι κι αυτή αποτελούσε μια ερμηνεία, μια διαδικασία νοηματοδότησης της συμπεριφοράς, των χειρονομιών, των εμφανίσεων. Έτσι, για παράδειγμα όταν ο Huard βρέθηκε υπό πίεση στην Παριζιάνικη Λέσχη των Γιακωβίνων, ο πλέον πειστικός καταδότης ήταν κάποιος που προσκάλεσε τον λαό να δει το πώς ο Huard "άκουγε την συζήτηση. Κοιτάζοντάς τον και μόνο, καταλαβαίνω πως είναι ένοχος". Ακόμα και στα άγουρα χρόνια της επανάστασης, η επαναστατική κατάδοση σπάνια περιλάμβανε την άμεση κατανομασία κάποιου αντεπαναστατικού γεγονότος ή πράξης. Η κατάδοση ήταν πάντοτε περιγραφική, αλλά επίσης ερμήνευε τούτη την περιγραφή είτε με το να την συνδέει με κάποιες εξωγενείς συνθήκες, είτε με το να της αποδίδει ένα νόημα βάσει υποτιθέμενων γενικών αληθειών. Έτσι, το ταξίδι κάποιου έξω από την πόλη γινόταν ύποπτο αν αυτός ήταν κάποιος ευγενής. Το χτύπημα μιας πόρτας την νύχτα γινόταν ύποπτο αν ήταν η πόρτα ενός φούρνου. Μια γυναίκα που κουβάλαγε ένα μεγάλο πανέρι μια ασυνήθιστη ώρα μπορεί να ήταν ύποπτη αν ήταν υπηρέτρια κάποιου πλούσιου. Ένας πλούσιος έμπορος ήταν πιο πιθανόν να είναι εχθρικός προς την επανάσταση από έναν μαγαζάτορα. Οι πόρνες ήταν πιο πιθανό να λυπούνται για την πτώση του Παλαιού Καθεστώτος από μια έγκυο ανύπαντρη υπηρέτρια, κοκ, κοκ.

Στην πραγματικότητα, το θεμελιακό χαρακτηριστικό της καχυποψίας είναι ότι σαν την ζήλια φαντάζεται αυτό που

δεν μπορεί να αποδείξει. Στο επαναστατικό φαντασιακό, οι συνωμοσίες και οι ανατροπές ήταν πάντοτε κρυφές: αυτό ήταν που τις έκανε τόσο επικίνδυνες και με τόσο απέραντες συνέπειες. Η λειτουργία της κατάδοσης ήταν να αποκάλυψει το κρυμμένο. Ο καταδότης "ανακάλυπτε" το έγκλημα υπό την έννοια ότι το "ξεσκέπαζε" [στα γαλλικά το ρήμα *decouvrir* έχει τούτη τη διπλή έννοια]. Η τέχνη της κατάδοσης ήταν, λοιπόν, το να τραβήξει την μάσκα, να διεισδύσει κάτω από την μεταμφέσηση, να δει στο σκοτάδι, να κάνει ό,τι είναι μυστική δημόσιο - από εδώ προκύπτει ο επαναστατικός δεσμός κατάδοσης κι επαγρύπνησης-επιτήρησης. Η κατάδοση ήταν το όπλο με το οποίο ο ριζοσπαστισμός διεκδικούσε το ιδανικό της κοινωνικής και ατομικής διαφάνειας. Κι έτσι έγινε μια τέχνη αγάνωσης των σημείων, μια σημειωτική άσκηση, η οποία βασιζόταν στην υπόθεση πως τα φαινόμενα είναι απάτηλα και πως η ομιλία, η εμφάνιση, τα ρούχα οι συνήθειες, οι σχέσεις κάποιου/ας θα έπρεπε να εξεταστούν για στοιχεία που αποκαλύπτουν έναν μυστικό, εν υπνώσει, αληθινό εαυτό. Συνεπώς, η κατάδοση προκαλούσε ένα πολύ ιδιαίτερο αμυντικό αντίλογο ο οποίος εκτός από το να καταδίδει με τη σειρά του τα κρυφά κίνητρα του αρχικού καταδότη, έτεινε να παρουσιάζει μια αντιπεριγραφή του πατριωτικού προφίλ του καταδιδόμενου, μια αντιπεριγραφή η οποία υποστήριζε ότι ήταν πιο διάφανη από ό,τι η εκδοχή του καταδότη. Η άμυνα απέναντι στον ή στην καταδότη σου αποτελούσαν λοιπόν από το να καταδείξεις ότι είχε μεπρεδέψει την πραγματικότητα για μια μάσκα.

Συμπερασματικά λοιπόν, ο θρίαμβος του Γιακωβινισμού έως τον Θερμιδώρ σηματοδότησε μια μετατόπιση από την απλή καχυποψία απέναντι σε κάποιες κατηγορίες ανθρώπων - ευγενείς και παπάδες - σε μια γενικευμένη επιτήρηση της ύποπτης συμπεριφοράς. Αυτό που προέκυψε ήταν μια ολοκληρωτική αίσθηση πως η αντεπαναστατική σήψη μπορεί να караδοκεί παντού. Συνέπεια αυτής ήταν μια όλο και πιο λεπτομερής εξέταση της καθημερινότητας, διότι πάνω απ' όλα η Γιακωβινική μορφή της κατάδοσης είχε σαν απώτατο στόχο την διείσδυση στην πλέον απόκρυφη διάσταση: την ανθρώπινη πρόθεση. ☹



Η Τεχνική Κατασκευή Αγριανθρώπων

D. J. MacGowan

1893, *China Medical Missionary Journal*

Τα επίσημα ανακοινωθέντα

των εφημερίδων σχετικά με τις απαγωγές σε αυτή και σε γειτονικές επαρχίες αποκαλύπτουν δύο ενδιαφέροντα σημεία της κινεζικής κοινωνίας. Πρώτον το πιστεύω πως οι απαγωγείς έχουν στην κατοχή τους ουσίες που όταν χωραγούνται στα υποψήφια θύματά τους τα φέρνουν υπό τον πλήρη έλεγχο του χορηγού τους. Δεν θα γράφω εδώ σχετικά με αυτό. Το άλλο σημείο μας πληροφορεί πως οι απαχθέντες, αφιονισμένοι από τις ουσίες αυτές, χάνουν εντελώς την ικανότητα της ομιλίας, και βρίσκονται σε μια κατάσταση πλήρους σκότους, ή και συχνά ακρωτηριάζονται προκειμένου να αποτελέσουν κατάλληλα εκθέματα διαφόρων ιμπρεσάριων. Αν κι όλα αυτά τα ειδικά εγκλήματα αποτελούν αδικήματα που επισύρουν την πονή του θανάτου, ποτέ δεν καταστέλλονται πλήρως. Δυστυχώς τούτες οι πράξεις κτηνωδίας από άνθρωπο σε άνθρωπο δεν είναι παρά επιμέρους ενδείξεις των μαρτυριών στα οποία οι άρπαγες ανθρώπινων σωμάτων υποβάλουν τα θύματά τους. Από όλα τα μαρτύρια που έχει επινοήσει ο πολιτικός και θρησκευτικός σκοταδισμός, το γδάρσιμο ενός ζωντανού όντος αποτελεί σίγουρα το χειρότερο, αν και συνήθως δεν διαρκεί και πολύ. Αν όμως το γδάρσιμο τελεστεί λίγο-λίγο, κομμάτι-κομμάτι, τότε το θύμα μπορεί να μετατραπεί σε αγριάνθρωπο, υπομένοντας μαρτύρια τόσο φρικτά που είναι δύσκολο να τα φανταστεί κανείς. Αυτό συμβαίνει όταν το ανθρώπινο δέρμα αφαιρείται και την θέση του παίρνει η φρεσκογδαρμένη γούνα μιας αρκούδας ή ενός λύκου, με μικρά κομμάτια του σώματος να απογυμνώνονται και να ξαναντώνονται κάθε φορά, ώστε το θύμα να επιζήσει της επέμβασης απαιτείται μια μακρά διαδικασία μεταμόρφωσής του σε αγριάνθρωπο, ένα μακρή και συνάμα φρικτό βασανιστήριο ώστε ο άνθρωπος να μεταμορφωθεί σε κτήνος. Μα η διαδικασία αποκτήνωσης δεν τελειώνει με την πλήρη μεταμόσχευση του τομαριού ενός ζώου στην ανθρώπινη σάρκα - το θύμα πρέπει να βουβαθεί με το να καταστραφούν οι φωνητικές του χορδές μέσω μια καλά υπολογισμένης χορηγίας καρβουνόσκονης. Δεν θεωρείται αναγκαίο να καταστραφεί και η ακοή. Η εφημερίδα Χουμπάο περιγράφει την όψη και την συμπεριφορά ενός τεχνητά κατασκευασμένου αγριανθρώπου ο οποίος αποτέλεσε αντικείμενο έκθεσης στην πόλη του Τζιανγκσέ. Ολόκληρο το σώμα του ήταν καλυμμένο από τομάρι σκύλου, το οποίο είχε υποκαταστήσει το

δικό του δέρμα. Το θύμα μπορούσε να σταθεί όρθιο (μερικές φορές ακρωτηριάζονται ώστε να μπορούν να σταθούν μονάχα στα τέσσερα) κι ήταν ικανό να βγάζει άναρθρες κραυγές, να κάθεται και να επιτελεί την κινεζική υπόκλιση, σαν να ήταν ακόμα άνθρωπος. Αναρίθμητα πλήθη πλήρωναν εισητήριο για να τον δουν. Ο δήμαρχος ακούγοντας για το σόου, διέταξε τον αγριάνθρωπο να παρουσιαστεί στην αυλή του, όπου η όψη του προκάλεσε ιλαρότητα και τρόμο. "Είσαι ανθρώπινο πλάσμα;" απάτησε να μάθει ο δήμαρχος, και το πλάσμα έγνεψε θετικά. "Μπορείς να γράφεις;" και πάλι έγνεψε θετικά, μα όταν του έδωσαν το πινέλο δεν μπορούσε να το κρατήσει στα δαχτυλά του. Τότε σκόρπησαν στάχτες στο έδαφος, και μπουσουλώντας έγραψε πέντε ιδεογράμματα που πρόδιδαν το όνομά του και την πατρίδα του, το Σαντόνγκ. Περαιτέρω ερωταποκρίσεις αποκάλυψαν πώς τον είχαν απαγάγει και όλες τις φρικτές επεμβάσεις τις οποίες είχε υποστεί. Το αφεντικό του πλήρωσε με το κεφάλι του, αφού ομολόγησε πως μονάχα ένας στους πέντε επιβίωνε της επέμβασης. Αυτή η επέμβαση, η λεγόμενη taliacotion, γίνεται γνωστή στους μη-επαγγελματίες μέσω εγκυκλοπαιδίων, και το όνομά της προέρχεται από έναν ιταλό χειρουργό του 16ου αιώνα. Αποτελείται από την μεταμόσχευση δέρματος - κατασκευή μύτης από δέρμα προερχόμενο από το κούτελο ή το μπράτσο, μια "ρινοπλαστική επέμβαση". Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία πως οι κινέζοι ασκούσαν αυτή την τέχνη, γνώριζαν πως το ζωικό δέρμα μπορεί να μεταμοσχευθεί σε ένα άλλο ζώο το οποίο έχει γδαρθεί για αυτόν το σκοπό, πολύ προτού η ανατομία και η χειρουργική αποτελέσουν αντικείμενα μελέτης στην Μπολόνια. Λιγότερο αηδιαστική αν και τρομαχτικά ειδική είναι η πρακτική της τεχνικής τερατομορφίας, η κατασκευή ανθρώπινων παράσιτων μέσω της συγκόλλησης ενός αγοριού σε έναν άνδρα, στήθος με στήθος, δημιουργώντας έτσι ένα επίφυτο. Αυτή η ένωση πραγματοποιείται με την αφαίρεση του δέρματος των θυμάτων και το δέσιμό τους έτσι ώστε τα απογυμνωμένα μέρη να εφάπτονται έως ότου κολλήσουν μεταξύ τους μέσω μιας αγγειακής συγκόλλησης. Τότε τα άμοιρα πλάσματα είναι κατάλληλα να αποτελέσουν εκθέματα, αν και συχνά το αγόρι πρέπει να υποβαστάζεται με λουριά.



Το περιοδικό Flesh Machine εκδίδεται 3 φορές τον χρόνο για τους
έκονους του κοινωνικού ανταγωνισμού και της επιδυμντικής
επανάστασης.

Για επικοινωνία: fleshmachine@hotmail.co.uk

Για το τεύχος αυτό συνεργάστηκαν οι:
Krumel//Geoffrey Firmin//Νατάσα Φ.//W. Leeva//Χρήστος Λυντέρης

Σελιδονοίνον: Λευνίδας Μαρσιανός

